

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Vnější ekonomické vztahy Evropské unie a zemí Mercosuru

External Economic Relations of the European Union and Mercosur

Student: Bc. Eva Dvorská

Vedoucí diplomové práce: Ing. Michaela Tichá

Ostrava 2010

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně všech příloh vypracovala samostatně.
Přílohy č. 1. až 12., dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.“

V Ostravě dne 26. 4. 2010

Bc. Eva Dvorská

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé diplomové práce Ing. Michaele Tiché za ochotu a poskytnutí dobrých rad při vypracování diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Vnější ekonomické vztahy – teoretická východiska	4
2.1	<i>Základní teorie zahraničního obchodu .....</i>	<i>4</i>
2.1.1	Merkantilismus, fyziokratismus a David Hume.....	4
2.1.2	Klasická politická ekonomie	5
2.1.3	Hecksher-Ohlinův model	8
2.1.4	Haberlerova koncepce komparativních výhod	9
2.2	<i>Vnější hospodářská politika .....</i>	<i>11</i>
2.2.1	Smluvní a autonomní nástroje vnější hospodářské politiky.....	11
2.2.2	Platební bilance a zajištění vnitřní a vnější rovnováhy	14
2.2.3	Vnitřní a vnější rovnováha	15
2.2.4	Všeobecná dohoda o clech a obchodu a Světová obchodní organizace.....	16
2.3	<i>Regionální integrace .....</i>	<i>17</i>
2.3.1	Vymezení regionalismu.....	17
2.3.2	Teorie celní unie a modely ekonomické integrace.....	19
2.3.3	Integrační (regionální) uskupení Mercosur a jeho uspořádání.....	21
3	Vývoj vzájemných vztahů mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru	24
3.1	<i>Nástin vývoje vztahů Evropské unie a Latinské Ameriky .....</i>	<i>24</i>
3.2	<i>Integrační uskupení v Latinské Americe .....</i>	<i>26</i>
3.3	<i>Spolupráce mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou.....</i>	<i>28</i>
3.3.1	Rozvojová pomoc.....	28
3.3.2	Obchodní a ekonomická spolupráce	29
3.3.3	Politická spolupráce	31
3.4	<i>Politický a ekonomický vývoj v členských zemích Mercosuru .....</i>	<i>33</i>
3.4.1	Argentina.....	33
3.4.2	Brazílie	34
3.4.3	Paraguay.....	35
3.4.4	Uruguay	36
3.4.5	Shrnutí ekonomického vývoje v členských zemích Mercosuru.....	37
3.5	<i>Problematické vztahy členských zemí Mercosuru.....</i>	<i>41</i>
3.6	<i>Celoamerická zóna volného obchodu s vazbou na Mercosur .....</i>	<i>42</i>
3.7	<i>Dohody mezi Evropskou unií a Mercosurem .....</i>	<i>43</i>
3.7.1	Asociační dohoda	44
3.8	<i>Mercosur – Regional Strategy Paper 2007 – 2013.....</i>	<i>47</i>
4	Analýza obchodních vztahů mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru	49
4.1	<i>Obchodní vztahy Evropské unie .....</i>	<i>49</i>
4.2	<i>Obchodní vztahy Argentiny .....</i>	<i>53</i>
4.3	<i>Obchodní vztahy Brazílie .....</i>	<i>57</i>

4.4	<i>Obchodní vztahy Paraguaye .....</i>	60
4.5	<i>Obchodní vztahy Uruguaye .....</i>	63
4.6	<i>Společný celní sazebník Mercosuru .....</i>	65
4.7	<i>Vzájemné vztahy mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru .....</i>	66
5	Závěr	73
6	Seznam použité literatury	75
	Seznam zkratk	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Diplomová práce nese název „*Vnější ekonomické vztahy Evropské unie a zemí Mercosuru*“. Evropská unie má v dnešním globalizovaném světě významné postavení ve všech sektorech spolupráce. Evropská unie mj. zařazuje mezi své obchodní partnery země Latinské Ameriky, obzvláště země integračního uskupení Mercosur. Členské země Mercosuru, zejména Brazílie a Argentina, zaujímají prvenství v dovozu do Evropské unie v oblasti zemědělských komodit. Vzájemné prohlubování vztahů Evropské unie a uskupení Mercosur bude v budoucnosti pro obě strany přínosem ve všech oblastech spolupráce.

Cílem diplomové práce je zanalyzovat vývoj vzájemných vztahů členských zemí Mercosuru a Evropské unie, popsat současný stav na základě studia historického vývoje a nastínit vlastní řešení problematického vztahu členských zemí Mercosuru a Evropské unie.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. Přičemž první kapitola je úvod a pátá kapitola je závěr. Druhá kapitola popisuje vnější ekonomické vztahy z pohledu teoretických východisek a zaměřuje se na základní teorie zahraničního obchodu, vnější hospodářskou politiku, regionální integraci a integrační uskupení Mercosur.

Třetí kapitola se zabývá vývojem vzájemných vztahů mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru, přičemž více popisuje nástin vývoje vztahů Evropské unie a Latinské Ameriky a jejich vzájemnou spolupráci, integrační uskupení v Latinské Americe, problematické vztahy členských zemí a politický a ekonomický vývoj v členských zemích Mercosuru, Dohodu o celoaamerickém volném obchodu se zaměřením na Mercosur, dohody mezi Evropskou unií a Mercosurem se zaměřením na uzavření Asociační dohody EU-Mercosur.

Čtvrtá kapitola uvádí analýzu obchodních vztahů mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru se zaměřením na analýzu obchodních vztahů Evropské unie, obchodní vztahy Argentiny, Brazílie, Paraguaye a Uruguaye, společný celní sazebník Mercosuru a závěrečné zhodnocení vzájemných vztahů mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru.

Při tvorbě diplomové práce bude použita metoda deskriptivní analýzy. Potřebné informace budou čerpány z knižních monografií, elektronických publikací, tištěných periodik nebo internetových zdrojů.

2 Vnější ekonomické vztahy – teoretická východiska

2.1 Základní teorie zahraničního obchodu

2.1.1 Merkantilismus, fyziokratismus a David Hume

O významu zahraničního obchodu se poprvé začalo hovořit v souvislosti s **merkantilismem** (15. – 18. století). Merkantilisté hledali způsob, jak zvětšit národní bohatství. Většina merkantilistických autorů byla obchodníky nebo státními úředníky. Panovník byl pro merkantilisty zosobněním státu, přičemž zájmy státu v sobě odrážely zájmy národa. Cílem merkantilistů byl růst národního bohatství, který ztotožňovali především s penězi. Za zdroj národního bohatství považovali zahraniční obchod a základním předpokladem růstu bohatství země byla aktivní bilance. Příliv drahých kovů do země zajišťovaly zejména exportní přebytky (tzn. že se více prodalo, než spotřebovalo). Předpokladem exportních úspěchů byla levná domácí práce, proto podporovali mj. dovoz levného obilí a jiných základních potřeb. Merkantilisté považovali za žádoucí vše, co vedlo ke snižování domácí spotřeby. Např. ve vysokých mzdách viděli velké nebezpečí, a proto prosazovali kontrolu mezd, viz Holman (1994) a Sojka (2000).

Raný merkantilismus (15. století – polovina 16. století) zdůrazňoval, že bohatstvím jsou jediné peníze, které do země přivádí právě obchod. Proto byl kladem důraz na zákaz vývozu peněz ze země či vysoké ceny a obchodníci museli utratit peníze z prodeje zboží v dané zemi. Bohatství země je vždy zvyšováno prostřednictvím aktivního salda bilance mezi zeměmi navzájem, viz Sojka (2000) a Sirůček (2007).

Podle rozvinutého merkantilismu (polovina 16. století – polovina 18. století) je výhodné dovážet suroviny, které se zpracují a poté se mohou opět exportovat. Opatření, aby do země více peněz přicházelo než unikalo, zahrnuje koncepci aktivní obchodní bilance. Mezi hospodářsko-politická opatření rozvinutého merkantilismu patřila např. podpora výroby, především vývozních odvětví (zejména v oblasti zpracovatelských odvětví a nikoli v oblasti zemědělství), omezení domácí spotřeby dováženého přepychového zboží apod. Mezi významné představitele rozvinutého merkantilismu obhajujícího dovoz surovin patřil *Thomas Mun*, autor knihy „Bohatství Anglie ze zahraničního obchodu neboli bilance našeho zahraničního obchodu jako regulátoru našeho bohatství“ (1664). Podle Muna nemůže země

udržet exportní přebytky, protože by opakovaný příliv peněz do země mohl zvýšit domácí ceny, viz Holman (1994) a Sirůček (2007).

Ve Francii byl rozvinutý merkantilismus nazýván **colbertismem**, který je spojován zejména s ministrem Ludvíka XIV., Jeanem Baptistem Colbertem. Colbert zakládal královské manufaktury orientované na luxusní zboží pro export, podporoval stavbu mostů, podniků, což ale mělo negativní dopad na francouzské zemědělství, viz Sojka (2000).

Na merkantilistické představy negativně reagovali francouzští **fyziokraté**. Zdroj bohatství spatřovali nikoli v obchodě, ale v přírodě a zemědělství. U fyziokratů se objevuje tzv. idea přirozeného řádu, kdy je ve společnosti a v ekonomice dán „přirozený pořádek“ jako v přírodě. Zdrojem bohatství je výroba a zemědělská výroba je považována za produktivní. Určitý přebytek (čistý produkt) produkuje pouze půda. Negativní dopad na situaci v zemědělství má příliv peněz do ekonomiky, který vede k růstu cen. Významným představitelem fyziokratů byl *Francois Quesnay* a jeho dílo „Ekonomická tabulka“ (1758). Quesnay pomocí abstrakce analyzoval realitu, což byl důležitý metodologický pokrok ve vývoji ekonomie, viz Varadzin (1997) a Sirůček (2007).

Merkantilistický přístup kritizoval také **David Hume**, který zastával názor, že nelze ztotožňovat peníze a bohatství. Bohatství spatřoval v množství vykonané práce. Formuloval kvantitativní teorii peněz. Podle Huma země vyváží zboží s nejnižšími výrobními náklady a produkty, které není schopna vyrobit nebo je vyrábí za vysokých nákladů, dováží. Hume dospěl k principu samoregulujícího se mechanismu v zahraničním obchodě na základě množství peněz v oběhu, které určují velikost tržních cen, viz Sirůček (2007).

2.1.2 Klasická politická ekonomie

Klasická politická ekonomie (18. – 19. století) ustanovila ekonomii jako vědu. Základem politické ekonomie byl ekonomický systém založený na svobodné tržní konkurenci a na svobodě obchodu, klasikové se zabývali národním bohatstvím a jeho rozdělováním, zkoumali také ekonomické chování a rozhodování jednotlivce. Mezi významné představitele anglické klasické školy patřil Adam Smith, David Ricardo a John Stuart Mill.

Adam Smith se svým dílem „Pojednání o podstatě a původu bohatství národů“ (1776) stal zakladatelem politické ekonomie. Tato kniha obsahuje čtyři ústřední témata: teorie

hodnoty a rozdělování, růst národního bohatství, měření národního bohatství a neviditelnou ruku trhu.

Bohatstvím národa Smith míní roční zásobu výrobků pro spotřebu a zdrojem bohatství je výroba zboží. I když Smith mluvil o „národním bohatství“, měl na mysli spíše národní produkt (rozlišoval čistý a hrubý produkt - rozdíl byl v opotřebení fixního kapitálu). Tím se lišil od merkantilistů, kteří za národní bohatství považovali drahé kovy a za zdroj bohatství považovali zahraniční obchod. Smith kritizoval názor merkantilistů na bohatství, a proto právě práci jako takovou zdůrazňoval. Chtěl tím v podstatě říci, že hlavním zdrojem růstu bohatství je *dělbá práce*, viz Holman (2005) a Sirůček (2007).

O přirozeném růstu blahobytu zpravuje následující ukázka: „*Obyvatelé venkova kupují z města větší množství zboží za produkt mnohem menšího množství práce, než kolik by jí museli vynaložit, kdyby se pokoušeli vyrábět si toto zboží sami. [...] Čím početnější je městské obyvatelstvo a čím větší jsou důchody, tím rozsáhlejší je pak i trh pro venkovany; a čím je tento trh rozsáhlejší, tím je pro mnohé z nich výhodnější,*” viz Smith (2001, str. 331).

Pro Smitha byla důležitá velikost trhu. Velký trh měl předpoklady pro odstraňování bariér obchodu mezi regiony, pro prohlubování dělby práce a tím pro růst svého národního bohatství. Podle Smitha je výhodnější mezinárodní trh práce, který vytváří podmínky pro mezinárodní dělbu práce. Vzniká tak *mezinárodní trh* mezi jednotlivými státy, který zvětšuje bohatství všech národů. Tady je vidět rozdílný pohled merkantilistů a Smitha na mezinárodní obchod. Merkantilisté považovali mezinárodní obchod spíše za *hru s nulovým součtem*: „*pokud z něj měly některé země prospěch (ve formě exportních přebytků), pak ty s obchodními deficity musely nutně utrpět ztrátu, přičemž součet zisků byl stejný, jako součet ztrát,*“ viz Holman (1994). Smith považoval mezinárodní obchod za *hru s pozitivním součtem*, tzn., že bohatství národů neroste v závislosti na obchodní bilanci, ale díky mezinárodní dělbě práce. Smith definoval *teorii absolutních výhod*: země má absolutní výhodu u té komodity, kterou vyrábí s nejnižšími výrobními náklady v domácí zemi než v zemi zahraniční, viz Holman (1997), Smith (2001) a Holman (2005).

Smith se v Bohatství národů zabývá mj. ideou přirozeného řádu (systémem přirozené svobody), kterou vedle svobody obchodu rozšířil i o otázky ekonomické svobody, zejména o analýzu ekonomického chování lidí. Dovedl ji do hloubky a doplnil ji o *neviditelnou ruku trhu*. Neviditelná ruka trhu vede člověka k takovému chování, které je ve společenském

zájmu, tzn., že člověk sleduje svůj vlastní zájem. Důležitým předpokladem neviditelné ruky trhu je *laissez faire* (zdržení se státních zásahů do ekonomiky), viz Sirůček (2007).

Smith se zabýval i otázkou, co je to *hodnota*? Smith rozlišuje mezi užitnou a směnnou hodnotou zboží. Na paradoxu voda-diamanty dokázal, že směnná hodnota je nezávislá na užitné hodnotě. Smith si uvědomoval také vliv poptávky na tržní cenu, ale tento vliv považoval za krátkodobý a přechodný. Rozlišoval *tržní cenu*, tj. cena, za kterou se zboží na trhu v určitém okamžiku prodává, a *přirozenou cenu*, která není ovlivněna poptávkou, ale náklady (mzdy a zisk, jejichž výši ale Smith nevysvětlil). Přizpůsobování tržní ceny přirozené ceně je možné vysvětlit na příkladu lovců bobrů a jelenů. Jestliže jsou náklady na ulovení bobra 2x větší než na ulovení jelena, pak je jeden bobr směňován za dva jeleny, viz Holman (2005) a Smith (2001).

Adam Smith se stal v politické ekonomii autoritou, na kterou navazovali ostatní klasičtí ekonomové. Ekonomické myšlení je dnes ovlivněno nejmocnější myšlenkou Adama Smitha, a to neviditelnou rukou trhu, viz Holman (1997).

David Ricardo je autorem *teorie komparativních výhod*, přičemž svojí teorií navázal na Smitha a zároveň jeho teorii plně propracoval. Své závěry shrnul do díla „Základy politické ekonomie a zdanění“ (1817). Mezi zeměmi se mohla specializace a oboustranná výhodná směna rozvinout i v případě, že jedna ze zemí dokáže vyrábět všechna zboží s absolutně nižšími náklady a druhá země má u všech zboží absolutně vyšší náklady. Ricardo vycházel z pracovní teorie hodnoty, ale měl na mysli náklady práce. Pracovní teorie hodnoty znamená, že „*hodnota zboží nebo množství komodity, za kterou je zboží směněno, závisí na relativním množství práce, které je nutné vynaložit na jeho výrobu a nikoli na větší nebo menší kompenzaci, která je placena za tuto práci,*“ viz Spáčilová (2009) a Holman (1998).

Komparativní výhodu má tedy země tehdy, když si může koupit produkt levněji v zahraničí. Ricardův princip komparativní výhody si můžeme ukázat na příkladu dvou zemí a dvou druhů zboží. V Anglii je potřeba 100 dělníků na výrobu 100 kg vlny a 100 dělníků na výrobu 100 l vína. Ve Francii je zapotřebí 70 dělníků na 100 kg vlny a 60 dělníků na 100 l vína. V tomto případě má Francie absolutní výhodu u obou zboží, ale i přesto bude mít zájem o obchod s Anglií. Proto musí být v Anglii směnný poměr podle pracovní teorie hodnoty 100 l vína za 100 kg vlny. U obou zboží je stejné množství práce (100 dělníků). Ve Francii je směnný poměr dán 100 l vína za 86 kg vlny a množství práce je tak stejné u obou zboží (86 dělníků). Francouzští obchodníci zjišťují, že ve Francii dostanou za 100 l vína 86 kg vlny,

proto budou vyvážet víno do Anglie výměnou za vlnu. Ve Francii tak poroste poptávka po vínu, zároveň bude klesat poptávka po vlně. Následkem toho dojde k přesunu kapitálu a práce z výroby vlny do výroby vína. Francie se tak bude specializovat na výrobu vína a Anglie na výrobu vlny, viz Holman (2005).

Ricardova teorie komparativních výhod patří mezi nepostradatelné součásti teorie směny. Ricardova teorie byla základem pro myšlenky v oblasti svobodného obchodu, protože možnost mezinárodní dělby práce je větší, než by byla pouze u absolutních výhod jednotlivých zemí, viz Holman (1998).

Na Ricardovu teorii komparativních výhod navázal **John Stuart Mill**, který ji rozšířil o teorii reciproční poptávky (Marshall graficky interpretoval) a mezinárodního směnného poměru. Teorie reciproční poptávky se zabývá nikoli pracovními náklady (množství hodin práce vynaložené na výrobu jednotky zboží), ale produktivitou práce (počet jednotek zboží vyrobených jedním dělníkem). Produktivita práce je jen reciprokým vyjádřením nákladů práce, důležitá je vzájemná poptávka. Mezinárodní cena obchodovaných komodit bude záviset na poptávce po importovaném zboží v daných zemích. Poptávka bude závislá na „sklonech a okolnostech“ (tj. pozice a elasticita poptávkových křivek) spotřebitelů na obou stranách, viz Holman (2005).

2.1.3 Hecksher-Ohlinův model

Na teorii komparativních výhod v průběhu 20. století navázala teorie vybavenosti produkčními činiteli (**Hecksher-Ohlinův model**). Tento model vychází z předpokladu, že kdyby vybavenost zdroji byla mezi dvěma zeměmi stejná, rozdíl v jejích technických parametrech výroby by byl jen dočasným jevem. Zaostávající země by byla schopna postupně vyspělejší výrobu napodobovat a rozdíly vyrovnat. Právě E. Heckscher a B. Ohlin přišli s nápadem zabývat se více faktory a nesoustřeďovat se tolik na odlišnou produktivitu, viz Benáček (1997).

Model je postaven na neoklasických základech ekonomické teorie. Je to v podstatě 2 x 2 x 2 model (2 země, 2 zboží, 2 faktory). Základním předpokladem modelu je rozdílná relativní vybavenost výrobními faktory (práce a kapitál), ke zhotovení zboží je v obou zemích aplikována stejná technologie, výroba produktů vykazuje různou náročnost na faktory a výrobní techniky jsou u každé z komodit stejné a dostupné v obou zemích. Všechny

ekonomické subjekty se chovají racionálně, existuje mobilita faktorů v rámci každé země, ale mezinárodně mobilní faktory nejsou. Preference spotřebitelů jsou homogenní, existuje dokonalá konkurence jak na komoditních trzích, tak na trzích vstupů. Neexistují bariéry obchodu a transakční náklady jsou nulové, obchod mezi zeměmi je vyrovnaný a v obou zemích je plná zaměstnanost, viz Benáček (1997).

V zemích musí také docházet k rozdělování důchodu na mzdy a zisky s vazbou na jednotlivé faktory. Relativní přebytek kapitálu povede k relativně menšímu podílu na vytvořeném důchodu, což vede k předpokladu, že velká nabídka pracovních sil vede k relativnímu poklesu podílu mezd. **Heckscher-Ohlinův teorém** je základem pro vysvětlení komparativních výhod a říká, že země se budou specializovat na výrobu a vývoz té komodity, které jsou relativně náročné na ten výrobní faktor, jímž je země relativně lépe vybavena, viz Varadzin (1997) a Cihelková (2008).

Zahraniční obchod má také vliv na ceny faktorů. Např. pokud dováží země zboží náročné na nedostatkový výrobní faktor, sníží se poptávka po tomto faktoru a dojde k poklesu ceny, ale zároveň dojde ke zvýšení ceny faktoru, který vyrábí vývozní komoditu. Tento proces se zastaví v momentu vyrovnávání cen faktorů v obou zemích (**Teorém o mezinárodním vyrovnávání cen faktorů**). Vliv zahraničního obchodu na prvotní proces rozdělování důchodu označujeme jako **Stolper-Samuelsonův teorém**. Ten říká, že zvýšení relativních cen určitého zboží vede k relativně stejnému zvýšení toho výrobního faktoru, na který je jeho výroba relativně více náročná a snižuje cenu toho výrobního faktoru, na který je tato výroba relativně méně náročná. **Rybczynského efekt** poukazuje na to, že při neměnnosti cen způsobí zvýšení zásoby výrobního faktoru rychlejší růst produkce zboží, která je na tento výrobní faktor relativně více náročná a produkce druhého zboží se relativně sníží, viz Varadzin (1997), Cihelková (2008) a Benáček (1997).

2.1.4 Haberlerova koncepce komparativních výhod

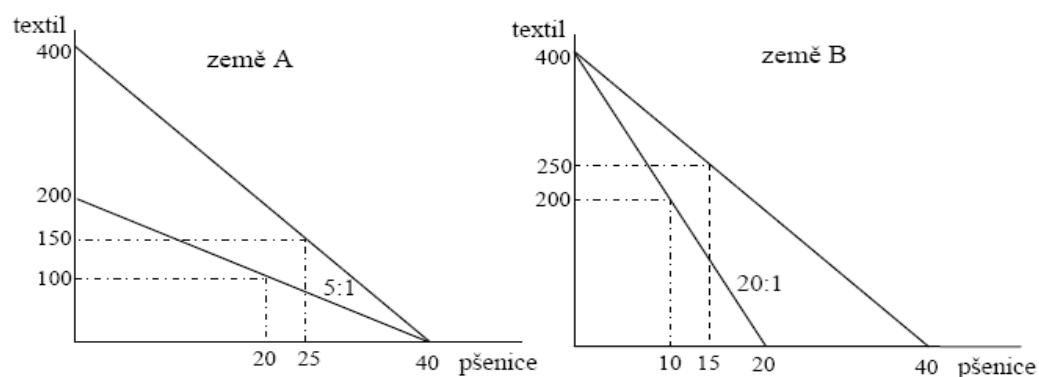
Na teorii komparativních výhod reagoval také **Gottfried Haberler** na základě použití alternativních nákladů a hranice produkčních možností. Přesun výrobních zdrojů z jednoho výrobku na jiný je základním předpokladem poměru směn zboží. Pro obě strany se jeví výhodný obchod při rozdílnosti substitučních nákladů a tím i směnných poměrů. Při konstantních alternativních nákladech je možné získat za jednotku y větší množství x

(a naopak). Země se bude specializovat na produkci jednotky, které má více. Tedy platí úplná specializace těchto ekonomik. Hranice produkčních možností má konkávní průběh při rostoucích alternativních nákladech a konvexní průběh při klesajících alternativních nákladech, viz Cihelková (2008).

Obr. 2.1 ukazuje konstantní alternativní náklady v zemi A a v zemi B. V zemi A byl před průběhem zahraničního obchodu směnný poměr 5:1 a v zemi B 20:1. Země A produkovala 100 m textilu a 20 t pšenice a země B 200 m textilu a 10 t pšenice. Země A může vyprodukovat absolutní specializací 40 t pšenice a země B 400 m textilu. Prostřednictvím specializace vznikne na světovém trhu směnný poměr 10:1. V tomto směnném poměru bude země A žádat v mezinárodní směně 150 m textilu za nabídku 15 t pšenice a země B tuto nabídku přijme. Na základě toho bude v zemi A 150 m textilu a 25 t pšenice, tzn. že země A a země B budou disponovat díky mezinárodní směně navíc 50 m textilu a 5 t pšenice, viz Varadzin (1997).

Pro zemi např. při rostoucích alternativních nákladech je výhodné se specializovat pouze do určité výše odpovídající směnné relaci. Tomu odpovídá bod, který je tečnou světové *směnné relace*¹ ke křivce produkčních možností. Pokud bychom se pohybovali mimo tento bod, došlo by ke změně směnného poměru. Domácí relace by se tak změnila v komparativní výhodu některého zboží, které by bylo více vyváženo. Poté by nastala změna domácích směnných relací a to by vedlo k opětovnému optimálnímu stavu, viz Varadzin (1997).

Obr. 2.1: Konstantní alternativní náklady v zemi A a v zemi B.

Zdroj: VARADZIN, F.: Teorie světového obchodu, vlastní úprava.

¹ Směnné relace (Terms of Trade, T/T) získáme poměrem indexů vývozních a dovozních cen, které vyjadřují úspěšnost země při obchodování se zahraničím. Kolísání cen hlavních světových surovin (zejména ropy) se krátkodobě může promítnout do jejich vývoje.

2.2 Vnější hospodářská politika

Pojetí vnější hospodářské politiky může být definováno v širším nebo užším pojetí. Podle užšího pojetí je **vnější hospodářská politika** chápána jako disciplína, která se zabývá zahraničně-obchodními vztahy s cílem zabezpečit vyrovnanou platební bilanci. Podle širšího pojetí je popsána jako politika, která směřuje k zajištění vnější rovnováhy v podobě vyrovnané platební bilance a zajištění optimálního devizového kurzu, viz Kliková, Kotlán (2003) a Slaný, Žák (1999).

Mezi **nositele vnější hospodářské politiky** můžeme zařadit vládu či centrální banky, kteří se snaží pomocí nástrojů dosáhnout specifických cílů.

Pro posouzení otevřenosti zahraničního obchodu se používá **ukazatel míry otevřenosti**. Při hodnocení otevřenosti se při mezinárodních komparacích vychází např. z analýzy komoditní struktury vývozu a dovozu, hodnocení transformačního výkonu ekonomiky, hodnocení vývoje vývozních, dovozních cen a reálných směnných relací nebo pomocí exportních kilogramových cen.

2.2.1 Smluvní a autonomní nástroje vnější hospodářské politiky

Opatření, kterými stát zasahuje do oblasti vnějších hospodářských vztahů, nazýváme nástroje vnější hospodářské politiky. Vedle fiskálních a monetárních nástrojů rozeznáváme v souvislosti s vnější hospodářskou politikou např. nástroje přímé a nepřímé, podle mechanismu působení na tržně konformní a nekonformní apod. Hlavní skupinou nástrojů tvoří zejména nástroje smluvní a autonomní, viz Slaný, Žák (1999).

Základem **smluvních nástrojů** je mezinárodní smlouva (bilaterální nebo multilaterální) uzavřená mezi partnerskými zeměmi. Smluvní nástroje vznikají většinou na základě spontánního dlouhodobého vývoje obchodních vztahů mezi jednotlivými zeměmi. V rámci jednání je dosažen kompromis, který je odrazem smluvních nástrojů. Smluvní nástroje vycházejí z *obecných zásad*, kde řadíme zásadu svrchovanosti, rovnoprávnosti, nevmešování se do vnitřních záležitostí a respektování národních zájmů, viz Němcová, Žák (1997).

Specifické zásady se týkají přímo nejenom ekonomických, ale také obchodních vztahů. Řadíme zde zásadu svobody obchodu (tj. idea otevřených národních ekonomik a volné cesty

působení tržních mechanismů), protekcionismu (tj. soubor omezení k ochraně politických a ekonomických zájmů národních ekonomik), zásada reciprocity (mezi partnerskými zeměmi se poskytují ústupky či výhody), zásada národního režimu (stejně podmínky se poskytují domácím a zahraničním osobám a kapitálu) a nejdůležitější zásada je zásada nejvyšších výhod², viz Kliková, Kotlán (2003) a Šťastný (2004).

Mezi nejčastěji používané *bilaterální smlouvy* zařazujeme *obchodní smlouvy*, které jsou uzavírány na úrovni státní reprezentace a které obsahují obecné zásady výměny zboží, zdanění, cel a poplatků. *Obchodní dohody* konkretizují obchodní smlouvy zpravidla na období jednoho roku, které určují rozsah obchodní výjimky a zbožovou strukturu. *Výměnné obchody* jsou takové transakce, kdy vývoz a dovoz jsou na sebe vázány v určité hodnotě. *Platební dohoda* je podoba úmluvy zabývající se způsobem vzájemného vyrovnání pohledávek a závazků vyplývajících z hospodářských vztahů jednotlivých zemí. Je prováděna buď ve volně směnitelných měnách nebo clearingově, viz Kliková, Kotlán (2003) a Němcová, Žák (1997).

Do *multilaterálních dohod* řadíme uznávané mezinárodní organizace, přičemž rozhodující byla konference v Bretton Woods, kdy vznikl brettenwoodský měnový systém (fungoval do roku 1971) a v souvislosti se systémem vznikla také Světová banka (cílem je poskytování dlouhodobých půjček za zvýhodněných podmínek) a Mezinárodní měnový fond (cílem je poskytování krátkodobých půjček zemím, které mají problémy s platební bilancí či nedostatkem devizových rezerv). Příkladem multilaterálních dohod je např. Všeobecná dohoda o clech a obchodu a Mezinárodní surovinové dohody, které se mohou uzavírat mezi producenty minerálních surovin nebo zemědělských komodit, viz Slaný, Žák (1999) a Kliková, Kotlán (2003).

Autonomní nástroje ochraňují vnitřní ekonomické prostředí od přímého působení vnějších faktorů a působí jak na straně vstupu, tak na straně výstupu vnitřní ekonomiky. Jsou to nástroje, které jsou spojeny s protekcionismem³. Mezi nejdůležitější autonomní nástroje zařazujeme *cla*, *dovozní a vývozní kvóty*, *subvence*, *vývozní dotace*, *mimocelní bariéry a opatření platebního a měnového charakteru* (např. daně, poplatky, devizové kurzy, apod.), viz Slaný, Žák (1999).

---

² Z této zásady se vychází při konstrukci tzv. doložky nejvyšších výhod, tzn., že se zúčastněné strany zavazují ke vzájemnému poskytování všech výhod, které budou poskytovat dnes nebo v budoucnu jakékoliv třetí zemi.

³ Teorie protekcionismu vznikla na konci 18. století a je spojena se jménem Friedricha Lista. Opakem je liberalismus, který chrání domácí ekonomiku prostřednictvím různých pravidel, zákonů nebo předpisů.

Clo je v podstatě dávka, která je vybírána ze zboží při přechodu celní hranice. Clo může sloužit jako příjem státního rozpočtu, když se uvalí na komodity podléhající spotřební dani, viz Kliková, Kotlán (2003).

Cla mohou mít také ochrannou funkci a patří zde:

- vyrovnávací clo (uvaluje se v případě, pokud importující země dotuje výrobu či distribuci dané komodity);
- odvetné clo (uvaluje se jako reakce na zavedení cel jiným státem);
- prohibitivní clo (znemožňuje dovoz určité komodity);
- negociační clo (uvaluje se s cílem zlepšení vyjednávací pozice pro obchodní jednání);
- antidumpingové clo (uvaluje se, pokud je dovezené zboží prodáváno za nižší cenu než jsou výrobní náklady), viz Kliková, Kotlán (2003).

Dovozní, vývozní a tranzitní cla jsou dělena podle směru pohybu zboží. Cla valorická (vypočítávají se procentem z celní hodnoty komodity), cla specifická (stanovena pevnou částkou za fyzickou jednotku) a diferencovaná (kombinace dvou předchozích), jsou dělena podle způsobu výpočtu a vybírání, viz Kliková, Kotlán (2003).

Cla mohou být rozdělena i na obecné druhy cla, kde je zahrnuto všeobecné clo, smluvní celní sazba a preferenční celní sazba. Všeobecná cla jsou uvedena v celním sazebníku nebo jiné podobné listině dané země. Smluvní celní sazba je uzavřena mezi dvěma či více státy, přičemž výše cla může pouze snižovat v případech neúrody, povodní, apod. Někdy může smluvní celní sazba souviset jen s kvótami. Preferenční celní sazba se uvaluje pouze na vybrané výrobky, kdy se poskytuje celní výhoda, viz Široký (2008).

Kvóta má podobu vládní licence „na dovoz určitého množství komodity podléhající regulaci,“ viz Kliková, Kotlán (2003, str. 171). Stát prostřednictvím **subvencí** (částečná úhrada části nákladů či zisku) realizuje vývoz určitého zboží nebo služby za ceny nižší než domácí, přičemž výsledkem jsou dumpingové ceny. **Vývozní dotace** poskytuje vláda na podporu domácího vývozu v rámci tradičních vývozních odvětví, viz Slaný, Žák (1999).

Proexportní politika souvisí s nástroji na podporu vývozu. Proexportní politika se zabývá především informačními a poradenskými službami, technickou a finanční pomocí

pro vyvážející výrobce, oceňováním nejvýkonnějších pracovníků a výchovou pracovníků pro zahraničně-obchodní činnosti. Mezi instituce, které se zabývají proexportní politikou, řadíme např. Exportní garanční a pojišťovací společnost (EGAP), Českou exportní banku (ČEB) a Českou agenturu na podporu obchodu (Czech Trade), viz Kliková, Kotlán (2003).

2.2.2 Platební bilance a zajištění vnitřní a vnější rovnováhy

Platební bilance (PB) slouží k posouzení vnější ekonomické rovnováhy na makroekonomické úrovni. Platební bilance je souhrnem všech ekonomických transakcí mezi národní ekonomikou a zahraničím, které se uskutečňují k určitému datu (zpravidla za jeden rok). Platební bilance se z hlediska struktury člení vertikálně (obsahuje debetní a kreditní položky) a horizontálně⁴ (obsahuje běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, chyby, opomenutí, kurzové rozdíly a devizové rezervy). Existuje také vztah mezi finančním účtem a běžným účtem. Krátkodobě může být deficit běžného účtu kryt přebytkem finančního účtu, což může být dáno např. přílivem přímých zahraničních investic. Tím nedojde k tlaku na pokles devizových rezerv ani k zadlužení země. Z dlouhodobého hlediska bude přebytek finančního účtu doprovázen deficitem běžného účtu kvůli deficitu bilanci výnosů. Deficit bilance výnosů vzniká proto, že díky přílivu přímých zahraničních investic dochází postupně k odlivu peněz do zahraničí (v podobě vytlačených dividend apod.), viz Kliková, Kotlán (2003) a Slaný, Žák (1999).

Devizový kurz slouží k propojení vnitřní a vnější ekonomiky, přičemž je důležité, že rozlišujeme systém pevných a plovoucích kurzů. V **režimu pevného kurzu** centrální banka zajišťuje neměnnost měnového kurzu prostřednictvím držení jiné zásoby zahraniční měny, která může být poskytnuta výměnou za měnu domácí. *Režim pevného kurzu s omezeným pásmem oscilace k jedné měně či měnovému koši* znamená, že je stanovena centrální parita i pásma oscilace, kde se kurz může volně pohybovat. Při překročení pásma centrální banka (CB) intervenuje⁵ tak, aby se kurz navrátil do stanoveného oscilačního pásma. Jestliže dochází ke změnám centrální parity plynule a v pravidelných a v předem stanovených krocích, jde o *režim pevného kurzu s pravidelnými změnami centrální parity*. Neodvolatelně stanovený pevný kurz bez pásem oscilace se nazývá *režim pevného kurzu s neodvolatelnou*

---

⁴ Vychází se z 5. vydání „Příručky k sestavení platební bilance podle Mezinárodního měnového fondu“ z roku 1993.

⁵ CB buď nakupuje, resp. prodává domácí, resp. zahraniční měnu.

centrální paritou, kdy se CB používá pouze nesterilizované kurzové intervence. Ostatní měnové nástroje nepoužívá. V **režimu plovoucích kurzů** CB nezasahuje prostřednictvím intervencí a devizový kurz se mění na základě vzájemného působení nabídky a poptávky. V *režimu čistého floatingu* se devizové kurzy přizpůsobují změnám nabídky a poptávky a reagují na vývoj inflace, úrokových sazeb, apod. a CB nestanovuje centrální paritu ani neomezuje rozsah oscilace kurzu. V *režimu řízeného floatingu* je pohyblivost devizového kurzu řízena kurzovými intervencemi. CB není ale k tomuto kroku zavázána předem stanovenými pásmy oscilace, viz Kliková, Kotlán (2003) a Slaný, Žák (1999).

2.2.3 Vnitřní a vnější rovnováha

Vnitřní rovnováha je taková situace, kdy je růst produkce v ekonomice rovna potenciálnímu růstu produktu, nezaměstnanost je na úrovni přirozené míry a inflace je stabilní. Vnější rovnováha je v podstatě vyrovnaná PB, popř. balance na běžném účtu, obchodní balance (OB), viz Kliková, Kotlán (2003).

Model s využitím funkce čistého exportu je spojen s nulovou mobilitou kapitálu a zabývá se OB. V rámci tohoto modelu mohou nastat dvě situace – konfliktní a nekonfliktní. Deficit OB s inflační mezerou a přebytek OB s recesní mezerou jsou nekonfliktní situace, kdy je vnitřní a vnější rovnováhy dosaženo pohybem po křivce čistého exportu. Tato politika se nazývá *politika měnící výdaje*, tzn., že mohou být buď opatření snižující výdaje (např. zvýšení daní, snížení vládních výdajů) nebo opatření zvyšující výdaje (např. snížení daní, zvýšení vládních výdajů). Deficit OB s recesní mezerou a přebytek OB s inflační mezerou jsou situace konfliktní, kdy dochází k posunu křivky čistého exportu. Tato politika se nazývá *politika přesunující výdaje*, kde zahrnujeme např. omezení zahraničního obchodu, devalvace, revalvace, změny domácí cenové hladiny, viz Slaný, Žák (1999) a Němcová, Žák (1997).

Vyrovnané platební balance lze dosáhnout nejenom použitím nástrojů vnější hospodářské politiky, ale také pomocí **vyrovnávacích mechanismů**: cenový, kurzový a důchodový vyrovnávací mechanismus OB nebo PB. Důchodový a cenový mechanismus v současné době řadíme spíše do teoretické oblasti, kurzový⁶ mechanismus se v dnešním ekonomickém prostředí objevuje více, a to podle toho, zda se ekonomika vyskytuje v systému pevných nebo v systému pružných měnových kurzů, viz Slaný, Žák (1999).

---

⁶ Důležitý je předpoklad Marshall-Lernerovy podmínky: znehodnocení měny zlepší běžný účet PB, pokud jsou cenové elasticity poptávky po exportu a cenové elasticity poptávky po importu v absolutní hodnotě větší než 1.

V *systému pevných kurzů* může nastat situace, že ekonomika vykazuje recesní mezeru. CB provede expanzivní měnovou politiku, kdy se sníží domácí úroková míra a dojde k deficitu PB a k odlivu peněz do zahraničí. CB provede intervence na devizovém trhu (prodá cizí měnu), tím se sníží peněžní nabídka. To povede k růstu domácí úrokové míry, dále k přílivu kapitálu a k vyrovnaní PB. Vláda může pro odstranění recesní mezery realizovat expanzivní fiskální politiku. Tím se zvýší domácí úroková míra, která díky přílivu přímých zahraničních investic způsobí zlepšení finančního účtu PB, ale na druhé straně má za následek pokles investic, poté pokles agregátní poptávky, důchodu a importu, což vede k vyrovnaní běžného účtu PB, viz Slaný, Žák (1999).

V *systému pružných kurzů* jsou deficity, popř. přebytky PB odstraňovány změnami měnového kurzu. Jestliže je deficit PB, dochází k převisu poptávky nad nabídkou deviz, následuje znehodnocení měny, které vede k růstu exportu a k poklesu importu a výsledkem je vyrovnaná PB, viz Kliková, Kotlán (2003).

2.2.4 Všeobecná dohoda o clech a obchodu a Světová obchodní organizace

Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT) byla podepsaná v roce 1947 a od roku 1948 měla dohoda pouze formu dočasné právní úpravy mnohostranného platebního styku. Cílem bylo uplatňovat zásadu nediskriminace (pomocí tzv. doložky nejvyšších výhod a paritní doložky) a odstraňovat celní překážky, viz Cihelková (2006).

Mnohostranná obchodní jednání smluvních zemí GATT probíhala v kolech, přičemž poslední Uruguayské kolo trvalo více než sedm let. „*Zpočátku se jednalo o odstranění tarifních bariér (cel), a po té následovalo jednání o odstranění ostatních netarifních bariér obchodu,*“ viz Kliková, Kotlán (2003, str. 180). V rámci Uruguayského kola byly do jednání zahrnuty nové problémy: obchod se službami, vytvoření pravidel pro urovnávání sporů, obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví a přeměna dosavadního provizoria na pevnější organizační rámec. Formální ukončení kola bylo v dubnu 1994 na Ministerské konferenci GATT v Marrakéši. Představitelé vlád podepsali dokument, který obsahoval výsledky jednání. Mezi dokumenty, které byly podepsané, byla Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace (WTO). WTO začala působit od počátku roku 1995, kdy GATT svoji činnosti ukončila, viz Cihelková (2006).

Hlavním **cílem WTO** je liberalizace mezinárodního obchodu a mezi funkce patří dohlížení a vynucování realizace dohody z Uruguayského kola, působit jako fórum pro trvalá jednání o obchodních a investičních pravidlech, řešit spory mezi členskými státy. Nejvyšším orgánem je Ministerská konference, která se skládá ze zástupců všech členů, schází se nejméně jedenkrát za dva roky a může rozhodovat v jakékoli věci. Generální rada se skládá z členů WTO a jedná jménem Ministerské konference. Mezi další orgány patří různé výbory a komise. WTO nepřijímá rozhodnutí hlasováním, ale konsenzem (tedy dosažení shody). Pokud není konsenzus dosažitelný, je umožněno hlasování. K 1. 8. 2008 má WTO celkem 153 členů, přičemž Evropské společenství je jako celek také členem. Mezi nejznámější dohody WTO patří GATT, Všeobecná dohoda o obchodu a službách (GATS), resp. Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPs), viz Cihelková (2006).

2.3 Regionální integrace

2.3.1 Vymezení regionalismu

Pro mezinárodní obchod byla rozhodující 30. a 40. léta 20. století, kdy docházelo k odstraňování překážek obchodu mezi dvěma či více státy, k vytváření určitých prvků spolupráce a koordinace mezi nimi. Tyto procesy můžeme nazvat jako „regionální integrace“. Regionální integrace je „*proces počínající politickým a ekonomickým sbližováním zemí, přes spolupráci a solidaritu, až ke spojování, slučování a sjednocování dříve samostatných ekonomik*“, viz Cihelková (2007, str. 1).

Regionalismus můžeme vymezit jako „*obchodní, resp. hospodářskou politiku státu, která vede k liberalizaci vztahů mezi dvěma či více zeměmi a přispívá tak k jejich těsnějším vazbám a vzájemné integraci*“, viz Cihelková (2007, str. 3). Hlavní hybnou silou, která mění podobu jak multilaterální liberalizace (zajišťuje WTO a její dohody), tak regionalismu, a celé světové ekonomiky, je globalizace, viz Cihelková (2007)

Základem regionalismu je region, který můžeme formulovat jako „*uskupení dvou či více zemí, která nabývají různého stupně integrace*“, viz Cihelková (2007, str. 5). Aby se předešlo případné záměně pojmů, bude se hovořit nikoli o regionech, ale o regionálních seskupeních. Podoba regionálních seskupení může být dvojí, buď jako bezesmluvní integrace, nebo jako zvláštní mezinárodní dohoda mezi zeměmi či skupinami zemí. Od doby nabytí

platnosti GATT (1948) vznikají tzv. preferenční obchodní dohody (PTA), které jsou dobrovolné a které vznikají za účelem těsnější integrace hospodářství zemí. Existuje několik typů PTAs, ale nejznámější jsou dohody o celních uniích, dohody o volném obchodu a dohody směřující k takovýmto uspořádáním. Tyto tři dohody jsou označovány jako regionální obchodní dohody (RTA), které jsou uzavírány podle výjimek z pravidel WTO. V podstatě se dá říci, že obsahují jak pozitivní diskriminaci ve prospěch partnerských zemí, tak negativní diskriminaci v neprospěch třetích obchodních partnerů, viz Cihelková (2007).

Formy regionalismu mohou být různé, ale nejčastěji jsou děleny na široké pojetí⁷ a úzké pojetí. Pro potřeby výkladu problematiky jsem zvolila popis užšího pojetí, viz Cihelková (2007).

V užším pojetí je regionalismus definován následujícími formami:

- státem podporovaná regionální integrace;
- zóna volného obchodu;
- celní unie;
- společný trh;
- měnová unie;
- hospodářská unie;
- politická unie.

Státem podporovaná regionální integrace představuje regionální seskupení, která vznikla na základě vládních politických rozhodnutí a která vedou k postupnému snižování překážek v oblasti obchodu a investic. Jde např. o snižování cel u vybraných komodit, ale nevede to k jejich úplnému odstranění. Seskupení může mít podobu preferenční obchodní zóny vůči rozvojovým zemím. **Zóna volného obchodu** se musí registrovat u WTO podle příslušné výjimky z multilaterálních pravidel. Dochází zde k odstranění viditelných překážek pro obchod se zbožím (cla a kvóty), ale autonomní obchodní politika vůči třetím zemím zůstává zachována. **Celní unie** vede k volnému pohybu zboží, které je procleno pouze jednou při vstupu na území celní unie. U této formy se uplatňuje společná obchodní politika vůči

---

⁷ Rozlišuje tyto formy: regionalizace; regionální fórum; státem podporovaná regionální integrace; celní unie; ekonomická integrace a úplná ekonomická integrace; regionální soudržnost.

nečlenským zemím. **Společný trh** je dán odstraněním neviditelných překážek obchodu a případně dokončením celní unie, dochází k volnému pohybu výrobních faktorů (práce, kapitálu a technologií). **Měnová unie** je spojena s otázkou kurzů měn členských států (uskupení států, integrace, které dosáhly společného, resp. vnitřního trhu). Může dojít k dohodě dvojího typu, buď jsou měny členských států fixovány jedna ke druhé při neměnných měnových kurzech (měny musí být plně konvertibilní), nebo měny členských států zaniknou a vznikne jedna společná měna. U **hospodářské unie** je základním předpokladem společný trh, kdy dochází k úplnému sjednocení monetární a fiskální politiky. Hospodářská unie je efektivní, pokud má společnou měnu. Postupně zde dochází k harmonizaci jednotlivých hospodářských politik nebo ke vzniku nadnárodní instituce. **Politická unie** zahrnuje úplnou ekonomickou integraci (hospodářskou unii) a společnou politicko-sociální strukturu, viz Cihelková (2007).

Na konci 80. let se zvyšující se globální konkurencí objevuje pojem „**nový regionalismus**“. Obecně můžeme „nový“ regionalismus označit jako *„směnu práv mezi omezeným počtem obchodních partnerů k přístupu na jejich národní trhy na základě preferenčních obchodních dohod,“* viz Cihelková (2007, str. 19). Vznikají nové typy regionálních integrací, mezi které můžeme zařadit transregionalismus, interregionalismus, subregionalismus a vytváření celokontinentálních regionálních uspořádání, viz Cihelková (2007).

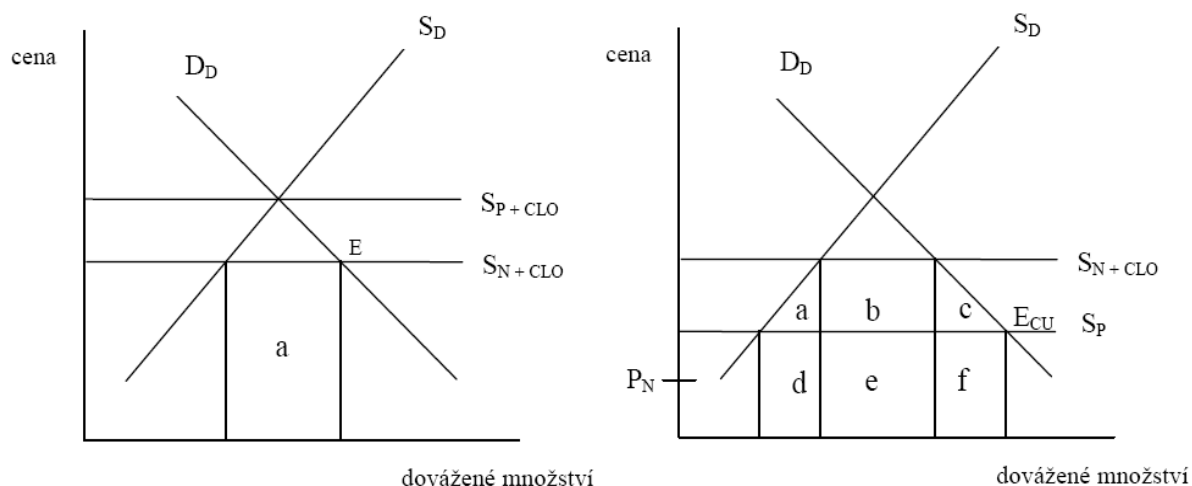
2.3.2 Teorie celní unie a modely ekonomické integrace

Mezi nejvýznamnější ekonomické teorie v souvislosti s regionální integrací řadíme **teorii celní unie**, která se zabývá ekonomickými efekty a důsledky regionální integrace. Jako první se teorií celní unie zabýval Jacob Viner ve svém díle „Otázky celní unie“ (1950). Teorie celní unie se vyznačuje dvěma základními efekty. *Efekt „tvorby obchodu“* je dán odstraněním bariér pro pohyb zboží a služeb. Domácí země tak dává přednost levnějšímu dovozu komodit z jiné členské země integračního seskupení před svojí domácí produkcí. Protože je dovážené zboží levnější, spotřebitelé ušetří a povede to ke zvýšení blahobytu regionální integrace, aniž by byla poškozena nečlenská země. *Efekt „odklon obchodu“* je spojen se společným celním sazebníkem. Tento efekt může být ale negativní, protože levnější dovážené zboží z nečlenského státu je nahrazeno zbožím vyráběným s vyššími náklady v rámci regionálního

seskupení. Nečlenská země je tak poškozena, ale i bohatství v rámci seskupení se snižuje, viz Cihelková (2008).

Částečný rámec pro zkoumání efektů celní unie poskytuje **základní Vinerův model**. Základem je vztah mezi nabídkou, poptávkou a obchodem homogenního produktu domácí země, partnerské země a nečlenské země. Celní unii tvoří malé země, které neovlivní vlastní směnné relace, a proto přijímají světovou cenu. Dalším předpokladem jsou konstantní náklady produkce. Základní Vinerův model domácí země je zobrazen na obr. 2.2. Vlevo je zobrazena domácí země před vytvořením celní unie. Křivka D_D je poptávka domácí země a křivka S_D je nabídka domácí země. Křivka S_{P+clo} je nabídka partnerské země a křivka S_{N+clo} nabídka nečlenské země. Bod E je rovnovážný bod a plocha a představuje hodnotu importu domácí země z nečlenské země. Vpravo je zobrazena domácí země po vytvoření celní unie. Křivka nabídky partnerské země S_P není zatížena clem, nový bod rovnováhy je bod E_{CU} . Díky vytvoření celní unie se vytvoří nový obchod s partnerskou zemí $d+f$ z důvodu nižší ceny, ale následně dojde k odklonu obchodu z nečlenské země na partnerskou zemi e . Plocha b je ztráta domácí země v důsledku zavedení cel. Pro domácí zemi bude nejvýhodnější liberalizovat obchod a nakupovat za světovou cenu P_N , viz Cihelková (2008).

Obr. 2.2: Základní Vinerův model domácí země.

Zdroj: CIHELKOVÁ (2008).

Za předpokladu konstantních nákladů bude celní unie přispívat k vytváření obchodu a zvyšovat ekonomický blahobyt zemí, jestliže členské země vyrábí výrobky mezinárodních standardů. Pokud je jeden z členů neefektivním výrobcem (členské země budou nakupovat

zboží od členů za vyšší cenu), budou tito členové z integračního seskupení profitovat. I přes snížení blahobytu pro jednu či více členských zemí, může být celní unie úspěšná. Podle Viner stačí, když se na druhé členské země budou kompenzačně převádět zisky z blahobytu jiných členských zemí. Vinerův model může být rozšířený, a to o předpoklad rostoucích nákladů výroby exportního zboží v zemích celní unie. Jsou tu definovány malé země, které nemají dostatečné zdroje a velmi limitované jsou jejich možnosti při výrobní expanzi. Zachovány jsou konstantní náklady. Po odstranění cla došlo v předchozím modelu ke snížení ceny, ale nyní není partnerská země schopna z důvodu rostoucích nákladů cenu snížit, a proto zůstane nezměněna, viz Cihelková (2008).

2.3.3 Integrační (regionální) uskupení Mercosur a jeho uspořádání

Pro vypracování dalších kapitol je nutný popis jednoho z mála integračního (regionálního) uskupení, tj. Mercosur. Podle GATT/WTO v současnosti převládá zóna volného obchodu a celní unie spíše v novém regionalismu stagnuje. Mezi celní unii řadíme právě Společný trh Jihu, nazvaný také jako Mercosur, který je registrovaný u GATT/WTO, viz Cihelková (2007).

Latinskoamerická asociace volného obchodu byla založena v roce 1960 a určitým způsobem poskytla rámec pro jednání o vytvoření Dohody o celoamerickém volném obchodu mezi svými členy, která by vedla k integraci mezi Severní a Latinskou Amerikou. Cíle tohoto seskupení ale nebyly naplněny, protože jednání pokračovala velmi pomalým tempem, viz Cihelková (2007).

Společný trh Jihu vznikl na základě dohod mezi Argentinou a Brazílií. Úspěch této bilaterální spolupráce přilákal také Uruguay, byla přizvána také Venezuela a Paraguay. V roce 1991 byla proto podepsána dohoda o společném trhu mezi Argentinou, Brazílií, Paraguayí a Uruguayí (označuje se jako Smlouva z Asunción) a v roce 2004 přistoupila Venezuela (vystoupila z Andského společenství národů a spíše má funkci tzv. pozorovatele). Venezuela se zatím právoplatným členem Mercosuru nestala. Argentina a Uruguay s jejím přistoupením souhlasily již v roce 2006, Brazílie se vyjádřila kladně v prosinci roku 2009. Paraguay by měla vyslovit své rozhodnutí o přistoupení Venezuely do Mercosuru na summitu v Madridu v květnu 2010, viz Cihelková (2002) a Adamcová, Gombala (2001).

Do počátku roku 1995 bylo cílem dohody vybudovat zónu volného obchodu a celní unii. Mercosur získal mezinárodněprávní subjektivitu díky Protokolu z Ouro Preto, který podepsali prezidenti čtyř zemí v roce 1994, a následně došlo k institucionalizaci jeho organizační struktury, viz Cihelková (2002) a Adamcová, Gombala (2001).

Mercosur je v současnosti *celní unie* (tzn. nese znaky zóny volného obchodu a navíc dochází k odstranění obchodních bariér mezi zeměmi a vůči třetím zemím jsou uplatněna společná cla), který buduje společný trh (vyšší stupeň regionální integrace) umožňující volný pohyb zboží, služeb a výrobních faktorů mezi členskými zeměmi. Zóny volného obchodu bylo dosaženo v roce 2000, ale jednání o společném trhu stále trvají. Do roku 2010 by mělo dojít ke zrušení posledních výjimek volného pohybu zboží a služby se mají liberalizovat do roku 2015. I přes dosažené pokroky existuje řada problémů, které musí být odstraněny. Přestože je Mercosur celní unií, neexistuje společná obchodní politika zahraničního obchodu, není umožněn volný pohyb dováženého zboží, členské státy používají netarifní překážky obchodu a stále se nedaří dokončit právní předpisy v souvislosti s volným pohybem výrobních faktorů a služeb, viz Cihelková (2007) a Mercosur: Regional Strategy Paper 2007 – 2013.

Chile a Bolívie se staly přidruženými státy v 90. letech, které však nepřijaly společný celní tarif. Andské společenství národů uzavřelo s Mercosurem v roce 2004 dohodu o spolupráci a s Venezuelou, Kolumbií a Peru vytvořil Mercosur dohody o zóně volného obchodu. Poté se Kolumbie a Peru staly přidruženými státy, viz Mercosur: Regional Strategy Paper 2007 – 2013.

S ohledem na povahu ekonomické integrace Mercosuru bylo nutné částečně přistoupit ke koordinaci makroekonomických a sektorových politik. *Rada společného trhu* je nejvyšší **institucí Mercosuru**, která je tvořena ministry zahraničních věcí a financí každé země a vede jednání jménem celého společenství. Dohlíží na dodržování strategických cílů, které jsou stanoveny ve Smlouvě z Asunción a v Protokolu z Ouro Preto. Setkává se vždy dvakrát ročně, v první fázi se setkávají pouze ministři, ve druhé fázi také prezidenti členských zemí. O chod celého uskupení se stará výkonný orgán *Skupina společného trhu*. V čele jsou čtyři stálí představitelé a čtyři náhradníci z ministerstev zahraničí, financí a centrální banky každé členské země. Skupina disponuje pravomocemi, které na ni deleguje Rada, a proto může vyjednávat se třetími zeměmi či regiony. Dohled nad obchodní politikou a jako rozhodčí orgán působí *Obchodní komise*, která se také skládá ze čtyř stálých členů a čtyř náhradníků z každého členského státu. Mezi další instituce Mercosuru patří *Sekretariát*, který se zabývá

technickou a administrativní činností. *Sociální a ekonomické fórum* má pouze poradní funkci. *Společná parlamentní komise* je poradním orgánem u výkonných organizací a skládá se z šestnácti představitelů z každého členského státu. Od roku 2010 začíná fungovat *Parlament Mercosuru* a zpočátku bude mít konzultativní funkci. Jako pomocná organizace Rady je *Fórum politických konzultací a koordinace*. Na podporu politického dialogu mezi nejvyššími orgány odpovědné za různé oblasti z každé členské země zodpovídá *Zasedání ministrů*. Dalšími institucemi jsou např. *Komise Mercosuru stálých zástupců* nebo *Stálý tribunál* pro kontrolu trhu Mercosuru, viz Cihelková (2007) a Pena, Rozemberg (2005).

Společný trh Jihu je příkladem (v budoucnu subregionálních) integračních uskupení, které vznikly v rámci nového regionalismu. Pro mnohá integrační seskupení v Latinské Americe a ve světě je Mercosurem významným strategickým partnerem. Příkladem je např. zóna volného obchodu mezi Mercosur a Evropskou unií (EU), která je ve vyjednávání a která je jedna z neslibnějších forem interregionalismu. Mezi EU a Mercosurem došlo v roce 1995 také k podpisu Rámcové dohody o spolupráci, viz Cihelková (2007).

Podrobněji je tato problematika rozebrána v následující třetí kapitole.

3 Vývoj vzájemných vztahů mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru

3.1 Nástin vývoje vztahů Evropské unie a Latinské Ameriky⁸

Pojem Latinská Amerika vznikl v 19. století a používá se jako souhrnné označení pro tu část Ameriky, kde se mluví románskými jazyky (španělsky, portugalsky a francouzsky). První vztahy evropských zemí s Latinskou Amerikou spadají do 16. – 18. století, kdy současnou Latinskou Ameriku kolonizovali zejména Španělé a Portugalci. I přes rozpad kolonií v 19. století vazby Evropy s Latinskou Amerikou nevychladly, a to i přesto, že se výrazně prosazoval vliv Spojených států amerických (USA). Vliv evropských zemí pomalu upadal zejména v souvislosti s 1. světovou válkou, Velkou hospodářskou krizí ve 30. letech 20. století. Největší oslabení vztahů ale představovala 2. světová válka. USA začaly finančně přispívat v latinskoamerických zemích a snažily se zabránit postupu komunismu zejména v Brazílii, Uruguay, Peru, Chile, Bolívii, ale také na Kubě.

Latinská Amerika se z *geografického hlediska* dělí na Střední a Jižní Ameriku a Karibskou oblast. Latinská Amerika z *pohledu Evropské unie* zahrnuje 18 států – země Střední⁹ a Jižní¹⁰ Ameriky. Do Jižní Ameriky nepatří britská, francouzská, nizozemská a americká závislá území, a také Belize, Guyana a Surinam, které patří do Karibské oblasti. Mexiko je obvykle považováno z geografického hlediska za součást Severní Ameriky.

Vztahy mezi Evropou a Latinskou Amerikou se začaly obnovovat až v **50. letech**, kdy byly postupně obnovovány toky zboží a investic. Před založením Evropského hospodářského společenství (EHS) v roce 1958 byl přístup členských zemí k těmto vztahům nejednotný a problémový a vládám se nedařilo koordinovat národní zahraniční politiky k regionu Latinské Ameriky. Po založení EHS se jeho členové snažili daný problém vyřešit, včetně kompetenčního vymezení vztahů k latinskoamerickým zemím.

V **60. letech** se mezi oběma stranami začala rozvíjet v omezené míře obchodní a ekonomická spolupráce, a to i přesto, že základním problémem byla vzájemná nedůvěra k nedemokratickým autoritářským režimům. Vztahy zemí Latinské Ameriky a Evropských společenství (ES) se omezovaly pouze na rozvojovou pomoc.

---

⁸ Vychází se z Cihelková (2001), Cihelková (2003), Cihelková (2007) a Adamcová, Gombala (2001).

⁹ Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Panama a Salvador.

¹⁰ Argentina, Bolívie, Brazílie, Ekvádor, Chile, Kolumbie, Paraguay, Peru, Uruguay a Venezuela.

V polovině **70. let** se začaly rozvíjet užší vztahy ES vůči Latinské Americe. K prvnímu meziparlamentnímu setkání mezi Evropským parlamentem a Latinskoamerickým parlamentem (Parlatino) došlo v roce 1974. Komise a Rada EHS v témže roce rozhodly o rozšíření kooperační politiky EHS na region Latinské Ameriky. Následně došlo k uzavření smluv „první“ generace s jednotlivými zeměmi, tj. Uruguayí, Brazílií a Mexikem, které byly zaměřeny pouze na rozvojovou pomoc. V roce 1975 byla podepsána Konvence z Lomé¹¹ I. (aktualizována byla celkem 4x a v roce 2000 je nahradila Konvence z Cotonu¹²), přičemž se země Latinské Ameriky staly jejími pozorovateli. Konvence byla jedním z hlavních mezníků pro rozšíření vzájemných vztahů, které získávaly konkrétnější podobu.

Na počátku **80. let** došlo k útlumu vývoje vztahů mezi ES a Latinskou Amerikou¹³. Docházelo k politickým konfliktům jak v Latinské Americe (zejména ve Střední Americe), tak v Evropě. Evropa byla postižena konfliktem USA a Sovětského svazu. USA podporovaly represivní vládu, Sovětský svaz tak v reakci na postavení USA mohl uskutečnit dodávky zbraní a USA mohly reagovat vysláním vojenských jednotek či bombardováním. To přimělo Evropský parlament k řešení. Problémy v Evropě a ve Střední Americe vyústilo v setkání představitelů ES, středoamerických států a skupiny Contadora¹⁴ na ministerské úrovni v roce 1984, což vedlo k nastartování tzv. San José procesu – dialogu. V tomto období došlo k uzavření smluv „druhé“ generace, které neměly jen charakter obchodní, ale zahrnovaly i oblast hospodářské spolupráce. Šlo o dohody s Brazílií, Andským paktem a Panamou. Důležitým pokrokem ve vývoji vztahů byl přístup Španělska a Portugalska do ES v roce 1986¹⁵. Obě země podporovaly rozvoj vztahů s latinskoamerickými zeměmi. Postupně docházelo k oživení a zlepšení postavení ve světovém obchodě na jihoamerickém kontinentě a začaly se projevovat určité integrační pokusy.

Hlubší spolupráce mezi ES/Evropskou unií (EU) začíná na počátku **90. let**. Přispěly k tomu politické přeměny ve Střední Americe, ale také přijetí Maastrichtské smlouvy v roce 1992 ze strany EU. Díky Maastrichtské smlouvě vzniká druhý pilíř EU, a to společná zahraniční a bezpečnostní politika. Od roku 1995 se začínaly objevovat zcela nové přístupy,

---

¹¹ Konvence z Lomé je dohoda o rozvojové pomoci a obchodu uzavřená mezi EU a zeměmi ACP (uskupení 79 rozvojových zemí Subsaharské Afriky, karibské a tichomořské oblasti).

¹² Konvence z Cotonu je platná do roku 2020. Pro členské země byl umožněn výrazně preferenční přístup na trh EU, který ale nebyl v souladu s ustanovením WTO. Byla udělena výjimka, jejíž platnost skončila v roce 2007.

¹³ Příčinou byla válka o Falklandy/Malvíny, které byly obsazeny argentinskými vojsky. Za Velkou Británii se postavily členské státy ES a USA. Zajímavé je, že se za Argentinu postavilo Španělsko, které zatím nebylo členem ES.

¹⁴ Kolumbie, Mexiko, Panama a Venezuela.

¹⁵ V tomto roce byla institucionalizována koordinovaná zahraniční politika evropských zemí v podobě Evropské politické spolupráce.

metody a nástroje smluvních vztahů, prohlubovaly se politické vztahy pomocí institucionalizovaných dialogů, zvyšoval se vzájemný obchod, či objem investic¹⁶ do zemí Latinské Ameriky. Ze vztahů vyplynuly *nové přístupy*:

- diverzifikace partnerů (na úrovni měst, firem, univerzit, aj.);
- diverzifikace strategie (technologických, obchodních a ekonomických přístupů) vůči zemím, skupinám zemí, či různým sektorům ekonomik;
- horizontální přístupy týkající se všech latinskoamerických zemí (např. vzdělávání, ochrana životního prostředí, boj proti drogám, apod.), viz Cihelková (2001 a 2003).

Kooperační dohody a smlouvy „třetí“ generace jsou uzavírány na pět let a pokud není dáno datum ukončení, obnovují se každoročně při schůzkách mez EU a Latinskou Amerikou. Dohody byly uzavřeny mezi EU a jednotlivými státy Latinské Ameriky nebo s příslušnými regionálními seskupeními. Mezi první dohody třetí generace patří podepsaná dohoda s Brazílií v roce 1992, poté následovaly dohody s Andským společenstvím a se Středoamerickým společným trhem, v roce 1996 byla uzavřena dohoda se zeměmi MERCOSURU a Chile a v roce 1997 byla uzavřena první Asociační dohoda s Mexikem. EU ale nebyla přes tyto pokroky v rozvíjení vztahů spokojená, a proto v roce 1995 vydala Komise prohlášení o zesílení vztahů nazvané jako *EU a Latinská Amerika: současná situace a výhledy užšího partnerství 1996-2000*. Mezi prioritami tohoto prohlášení byla např. podpora institucí, boj s chudobou a sociálním vyloučením, podpora ekonomických reforem nebo zvýšení mezinárodní konkurenceschopnosti.

3.2 Integrační uskupení v Latinské Americe

Myšlenka obnovení a oživení integračních uskupení vznikla ke konci 80. let, kdy byly provedeny ekonomické reformy vedoucí k lepšímu a efektivnějšímu postavení ekonomik států v mezinárodním měřítku. Integrační uskupení svých stanovených cílů nedosáhla a řada z nich prošla krizí, které měly za následek oslabení své činnosti a které měly jen nepatrný vliv na liberalizaci regionálního obchodu. V 90. letech došlo k mírnému oživení, které bylo

---

¹⁶ Přímé zahraniční investice jsou podrobněji rozebrány ve 4. kapitole.

podmíněno postojem USA (dala přednost bilaterálním obchodním zájmům). Došlo k oživení Středoamerického společného trhu a Andského společenství národů, byl vytvořen Společný trh jihu¹⁷, byla podepsána Dohoda o severoamerickém volném obchodu (NAFTA) a byly tu snahy o vytvoření celokontinentální oblasti volného obchodu (FTAA), viz Cihelková (2003) a Cihelková (2002).

Středoamerický společný trh (MCCA, anglická zkratka CACM) vznikl v roce 1960. Členy uskupení jsou Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua a Salvador. CACM vytvořil nedokonalou celní unii v roce 1986, jíž se ale neúčastnily všechny země daného uskupení. V průběhu let činnosti CACM byl dán důraz na posílení ekonomik těchto zemí nebo na ukončení dlouhodobých ozbrojených konfliktů v daných oblastech. V roce 1992 byla uzavřena s původními členy CACM (bez Panamy) dohoda o vytvoření zóny volného obchodu s prezidentem Mexika, viz Cihelková (2003) a Adamcová, Gombala (2001).

Andské společenství národů vzniklo v roce 1996, které navázalo na předchozí integrační uskupení nazvané jako Andský pakt z roku 1969. V té době byly členy Bolívie, Chile, Kolumbie, Ekvádor a Peru. Složení uskupení je v současnosti stabilizováno, ale členem již není Chile a Venezuela¹⁸. Od roku 1993 funguje zóna volného obchodu s výjimkou Peru a společný vnější tarif v rámci celní unie se uplatňuje od roku 1995. Integrace Andského společenství je silně ovlivněno institucionální strukturou EU, což vede k postupné liberalizaci služeb, kapitálu a částečně i osob, viz Cihelková (2002 a 2003) a Adamcová, Gombala (2001).

Karibské společenství a společný trh (CARICOM) vzniklo v roce 1976 podpisem dohody z Chaguaramas (Trinidad), která vstoupila v platnost v srpnu roku 1978. Členské země se v průběhu 80. a 90. let dohodly na vytvoření jednotného trhu a vytvoření jednotného vnějšího tarifu. Země Karibiku se stávají více konkurenceschopné a exportně výkonnější díky tržně orientovaným reformám. Mezi cíle CARICOMU patří např. zlepšení životní úrovně, zvýšení zaměstnanosti, rozvoj obchodních a hospodářských vztahů se třetími zeměmi nebo zvýšení konkurenceschopnosti na mezinárodní úrovni. V současné době tvoří uskupení

---

¹⁷ Popisu Společného trhu jihu (MERCOSURU) jsem se věnovala v předchozí kapitole, v této kapitole dále bude tato oblast ještě více rozebrána.

¹⁸ Venezuela opustila Andské společenství na protest proti tomu, že Kolumbie a Peru podepsaly bilaterální dohody o volném obchodu s USA.

CARICOM patnáct členů¹⁹ a pět přidružených členů. Uskupení je dnes významným partnerem v mnoha regionálních dohodách, viz Adamcová, Gombala (2001).

Latinskoamerické sdružení pro integraci (ALADI, anglická zkratka LAIA) vzniklo v roce 1980 na základě Dohody z Montevidea a nahradilo tak dřívější Latinskoamerické sdružení volného obchodu. To mělo za cíl do 20 let vytvořit zónu volného obchodu, k čemuž nedošlo. Jako jeden z mála problémů byly uváděny nedostatečné obchodní vazby přes hranice sousedních států. Velké ekonomiky dávaly této regionální integraci až druhořadou prioritu. Proto vznikla ALADI zaručující svým členům²⁰ celní výhody na všechny výrobky v podobě regionálních preferenčních celních tarifů. ALADI obsahuje různé bilaterální nebo trilaterální smlouvy mezi svými členy. Cílem ALADI je vytvořit fungující systém multilaterální integrace na americkém kontinentě a podporovat konvergenci existujících integračních uskupení, viz Cihelková (2003).

V politické oblasti působí *Organizace amerických států* (OAS) v rámci zemí celého amerického kontinentu. Funkci začala plnit v 90. letech, přičemž se snažila o demokratický vývoj všech zemí amerického kontinentu a dávala důraz na určitý stupeň ekonomické integrace. *Banka pro meziamerický rozvoj* (IADB) usiluje o integrace Latinské Ameriky v měnové oblasti. Banka vznikla v roce 1959 a pomáhá v ekonomické a sociální oblasti (např. oblast zemědělství, vzdělávání, infrastruktury, energetiky). Poskytuje úvěry, granty nebo jiné formy financování. *Latinskoamerický parlament* (Parlatino) je spojen s legislativní integrací Latinské Ameriky. Většina legislativních iniciativ společných pro všechny země se projednává prostřednictvím Parlatina. Zabývá se otázkami ochrany životního prostředí, kulturním dědictvím a snižování disparit socioekonomického rozvoje jednotlivých zemí, viz Cihelková (2002).

3.3 Spolupráce mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou

3.3.1 Rozvojová pomoc

EU se v Latinské Americe většinou realizuje v podobě rozvojové pomoci, a to většinou v oblasti snižování chudoby a sociálního vyloučení, ochrany životního prostředí,

---

¹⁹ Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominikánská republika, Grenada, Guayana, Haiti, Jamajka, Monsterrat, Svatá Lucie, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Vincent a Grenadýny, Surinam a Trinidad a Tobago.

²⁰ Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile, Ekvádor, Kolumbie, Kuba, Mexiko, Paraguay, Peru, Uruguay a Venezuela.

posilování demokracie, v boji s obchodem a produkcí drog aj. Tradičními sektory jsou zejména potravinová pomoc, finanční a technická pomoc a humanitární pomoc. Projekty, které z těchto oblastí pomoci vyplývají, jsou většinou řízeny místními úřady nebo jinými institucemi a jsou přizpůsobeny místním podmínkám. Finanční a technická pomoc je zaměřena zejména na oblast zemědělství, zdravotnictví, rozvoj venkova, životní prostředí, vzdělávání apod., viz Cihelková (2003) a Baar (2006).

3.3.2 Obchodní a ekonomická spolupráce

Přímé zahraniční investice jsou pro jednotlivé země Latinské Ameriky atraktivní, a proto mezi sebou soupeří o jednotlivé investory. Co se týká *obchodní spolupráce*, tak zahrnuje dva hlavní nástroje: obchodní dohody a Všeobecný systém preferencí. EU uzavřela s některými zeměmi Latinské Ameriky obchodní dohody, které se zabývaly obchodem s citlivými komoditami, např. s textiliemi nebo zemědělskými produkty. K lepšímu přístupu na evropské trhy poskytuje EU preferenční podmínky pro průmyslové a zemědělské produkty a polotovary v rámci Všeobecného systému preferencí. *Ekonomická spolupráce* se zabývá podporou regionální integrace a přispívá k lepší integraci produktů z Latinské Ameriky tak, aby byly konkurenceschopné na světových trzích, viz Baar (2006).

Pro období 2002 – 2006 byla vytvořena *Strategie Evropské komise pro Latinskou Ameriku*, která byla přijata v dubnu roku 2006. Zabývala se oblastmi jako posílení partnerství v sociální oblasti, snížení sociálních disparit mezi znevýhodněnou částí obyvatelstva, zajištění připravenosti na přírodní katastrofy a jejich předcházení a také posílení vztahů mezi EU a Latinskou Amerikou. Pro toto období bylo vyčleněno z rozpočtu EU celkem 1,7 mld. EUR a pro účely regionálních orientačních programů 280 mil. EUR, viz Latin America: Regional Strategy Document 2002 – 2006.

Pro léta 2007 – 2013 byla vyhotovena *Strategie²¹ Evropské komise pro Latinskou Ameriku*, která zahrnuje:

- 1) podporu sociální soudržnosti, boj proti chudobě, sociální nerovnosti a vyloučení;
- 2) podporu regionální integrace a hospodářské spolupráce;

---

²¹ Finanční částka pomoci je stanovena ve výši 2,7 mld. EUR. Tato částka je ale v souvislosti s přípravou další schůzky EU a Latinské Ameriky a Karibiku revidována.

- 3) podporu vzájemného porozumění prostřednictvím studentských výměn;
- 4) podporu demokracie, řádné správy věcí veřejných, lidských práv;
- 5) udržitelný rozvoj, včetně životního prostředí, energetické bezpečnosti a změny klimatu.

Pro období 2007 – 2010 byl vytvořen regionální orientační program, který operuje s 556 miliony EUR, tj. 21 % pro Latinskou Ameriku. Tento regionální orientační program je jakoby první částí programového období, do konce roku 2010 bude vytvořena druhá část pro další programové období. Program tvoří tři priority: 1. Podpora sociální soudržnosti a snižování chudoby, nerovnosti a vyloučení, 2. Regionální integrace a 3. Řešení regionálních problémů, viz Latin America: Regional Programming Document 2007 – 2013.

Programy spolupráce mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou

Na první prioritu je vyčleněno 194 milionu eur a patří zde program EUROsociAL a URB-AL. EUROsociAL je program, jehož cílem je přispět ke zvýšení stupně sociální soudržnosti zemí Latinské Ameriky prostřednictvím vzdělávání, soudnictví, zdravotnictví, daňové oblasti a zaměstnanosti. URB-AL byl založen v roce 1995, mezi jeho cíl patří zlepšení socioekonomických podmínek a kvality života lidí, např. poskytování sociálních a zdravotních služeb nebo opatření proti drogové závislosti, viz EUROsociAL a URB-AL.

Pro druhou prioritu je vyčleněno 139 milionu eur a zařazujeme zde program AL-INVEST a @LIS. AL-INVEST je programem hospodářské spolupráce, který je zaměřen na podporu internacionalizace malých a středních podniků v Latinské Americe, tedy usnadňuje transfer technologií, financí a know-how z EU. @LIS byl vytvořen Evropskou komisí v roce 2002 a jeho cílem je pokračovat v šíření informačních technologií, ve zvýšení vzájemné propojenosti mezi Latinskou Amerikou a celou společností nebo také v podpoře vzdělávání, viz AL-INVEST, @LIS.

Na třetí prioritu bylo vyčleněno 223 milionu eur. Program ALFA byl zaveden v roce 1994 rozhodnutím Komise. Je určen zemím EU a 18 zemím Latinské Ameriky. Univerzity a jiné vzdělávací instituce EU a Latinská Ameriky navzájem spolupracují, aby dosáhly zlepšení ekonomické, sociální a kulturní situace v daných zemích. Program ALBAN vznikl

v roce 2002. Jeho cílem je vyšší spolupráce EU a Latinské Ameriky v oblasti vyššího vzdělání (doktorandů, magistrů, specialistů), kteří se mohou vzdělávat v institucích EU, viz ALFA a ALBAN.

3.3.3 Politická spolupráce

San José dialog byl zahájen v roce 1984 v kostarickém hlavním městě. Jednání se účastnili ministři zahraničních věcí deseti členských států EHS a ministři kandidátských zemí na členství Španělska a Portugalska – při příležitosti jednání zemí Střední Ameriky a Contadorské skupiny (San José I). Toto setkání vedlo k postupnému rozvoji, rozšiřování a prohloubení vztahů mezi EU s celou Latinskou Amerikou. O rok později na konferenci San José II v Lucemburku ministři dohodli tzv. smlouvy druhé generace, kde se EHS zavázalo k podpoře investic do soukromého sektoru, pomoci při rozvoji energetických zdrojů a infrastruktury, podpoře exportu, marketingu a kontroly kvality. Ministři se zabývali také rozvojovými programy týkající se vzdělávání, zdravotnictví, dodávky potravin apod. Tato jednání přispěla k zabudování politické a ekonomické stránky do vývoje vztahů mezi EHS a zeměmi Latinské Ameriky. V roce 1996 se uskutečnila ve Florencii konference San José XII, které dala podobu dnešním vzájemným vztahům, přičemž došlo k rozdělení do tří prioritních oblastí:

- *„podpora a modernizace role práva, zejména v oblastech lidských práv, demokracie a státních institucí;*
- *podpora sociálních politik, zejména ve vztahu k ekonomickým a sociálním právům občanů;*
- *posílení schopnosti Střední Ameriky integrovat se do světové ekonomiky, především pomocí regionální integrace, diverzifikace exportů a rozvoje soukromého sektoru,“ viz Cihelková (str. 446, 2003).*

Skupina Rio vznikla v roce 1986 v Rio de Janeiro. Mezi členy v současné době patří Argentina, Belize, Bolívie, Brazílie, Karibské společenství, které je zastoupené Jamajkou, dále Chile, Kolumbie, Kostarika, Dominikánská republika, Guatemala, Salvador, Ekvádor, Guyana, Haiti, Honduras, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay a Venezuela. Ke konci roku 2008 přistoupila Kuba. V současnosti skupině Rio předsedá

Mexiko. Jednotlivé schůzky skupiny se zabývají otázkami při řešení politických, ekonomických a sociálních problémů, prohloubení regionální integrace, podmínky pro vytvoření impulsů mechanismu regionálního rozvoje nebo zlepšení pozice regionálního trhu v Latinské Americe. Skupina nemá žádná vnitřní pravidla a smlouvy, předpisy, pravidla jsou dosahovány na základě souhlasu všech zemí, viz Cihelková (2003), Adamcová, Gombala (2001) a Baar (2006).

V roce 1990 se uskutečnila první ministerská schůzka mezi EU a skupinou Rio. Ministři zahraničí obou regionů se scházejí jednou za dva roky, a to mezi vrcholnými schůzkami mezi EU, Latinskou Amerikou a karibskými zeměmi. Zatím poslední setkání ministrů zahraničních věcí EU a skupiny Rio se uskutečnilo v květnu roku 2009 v Praze, jejímž hlavním tématem bylo zejména dopad hospodářské a finanční krize, udržitelný přístup k energetické bezpečnosti a změna klimatu. Den po této schůzce se uskutečnila ministerská schůzka trojky²² EU se Střední Amerikou (v rámci Dialogu ze San José), uskupením Mercosur, Mexikem a Chile. Příští vrcholná schůzka (summit) se skutečně na jaře roku 2010 v Madridu a další setkání mezi EU a skupinou Rio se uskuteční v Chile v roce 2011, viz European Commission.

V oblasti politické spolupráce se objevuje také *meziparlamentní dialog*, který sehrál důležitou roli při vývoji vztahů mezi ES a Latinskou Amerikou. Meziparlamentní konference se uskutečňují mezi Evropským parlamentem a Palatinem, mezi Evropským parlamentem a Andským parlamentem, Středoamerickým parlamentem a Parlamentní komisí Mercosuru. Dále existuje politická spolupráce v rámci kooperačních dohod, dialog o otázkách boje proti drogám (v roce 1998 bylo fórum pro dialog v této oblasti rozšířeno na celou Latinskou Ameriku a Karibik) a dialog na úrovni diplomatických zastoupení, viz Baar (2006).

---

²² „Trojka“ se skládá vždy ze současného předsedajícího státu Rady EU, státu, který předsedal minulé šestiměsíční období, a státu, který bude předsedat následující šestiměsíční období. V současnosti je předsedající zemi nápomocen generální sekretář Rady ve funkci Vysokého zástupce pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a Evropské komise.

3.4 Politický a ekonomický vývoj v členských zemích Mercosuru²³

3.4.1 Argentina

Na dnešním území Argentiny původně sídlili indiáni, kteří ale byli vyhubeni během 16. – 19. století. V 16. století kolonizovali Argentinu Španělé. V 19. století byla také vyhlášena nezávislost Spojených provincií Rio de Plata, ale brzy se toto území rozpadlo.

Argentina se díky ústavě v roce 1819 stala federativním státem a prvním prezidentem byl v únoru 1826 zvolen Bernardino Rivadavia. V průběhu 19. století vedla Argentina války, např. s Brazílií a Uruguayí o Paraguay. V 70. a 80. letech 20. století se Argentina díky přílivu PZI (zejména britských) hospodářsky (v oblasti průmyslu a zemědělství) rozvíjela.

Během 1. světové války si Argentina zachovala svůj hospodářský rozvoj, protože dodávala zboží válčícím stranám. V roce 1930 došlo ale k vojenskému převratu, kterému předcházela poválečná hospodářská deprese a rostoucí korupce uvnitř vlády. Postupný návrat k demokracii byl doprovázen diktátorskými snahami (i během 2. světové války si Argentina zachovala neutralitu, a to i přes silný nátlak USA). Skutečný *převrat* se ale uskutečnil 4. 6. 1943, který byl veden nacionalistickou a protifašistickou Skupinou sjednocených důstojníků (GOU) v čele s generálem Arturem Rawsonem, generálem Pedrem Pablem Ramírezem a plukovníkem Juanem Domingem Perónem.

V poválečném období byla Argentina charakterizována spíše četnými státními převraty, které se střídaly civilní a vojenské vlády. Výjimkou byla vláda *Juana Domínga Peróna* (v letech 1945 – 1946), který se snažil o obnovení „Velké Argentiny“ (na území bývalého Místokrálovství Río de la Plata). Demokracie byla nakrátko obnovena v roce 1973, ale v roce 1976 se moci ujala vojenská junta (formálně sice byli jmenováni prezidenti, ale moc řídila tříčlenná junta).

V roce 1982 svedla Argentina s Velkou Británií bitvu o Falklandy/Malvíny, která přispěla k pádu junty. Díky tomu se Argentina navrátila k demokracii a první prezidentské volby se konaly v roce 1983. Argentina se ale za vlády Raúla Foulkese zmítala v hospodářských problémech, které vedly k novým prezidentským volbám v roce 1989. Prezidentem se stal Carlos Saúl Menem. Ten ihned zahájil radikální hospodářskou reformu, která výrazně snížila inflaci. V roce 1990 byly ukončeny nepřátelské styky s Velkou Británií

---

²³ Vychází se z Country Strategy Paper 2007-2013 (Argentina, Brazílie, Paraguay a Uruguay) a Liščák (2009).

a navázány diplomatické vztahy. V rámci reformy došlo v roce 1991 k fixaci argentinské měny na americký dolar, k privatizaci státního průmyslu a v roce 1992 k zavedení nového pesa. Počáteční úspěchy ale vystřídalo další zhoršení ekonomické situace spojené s ekonomickými krizemi v Mexiku, Asii, Rusku a Brazílii (od roku 1999), přičemž se vláda zaměřila na zvyšování daní a snižování výdajů.

V roce 1994 byla přijata nová ústava zabývající se oslabením prezidentského systému a posílení zákonodárné moci, upevnění federálního systému a rozšíření občanských práv a svobod a zavedení úřadu předsedy vlády. Argentina a Chile podepsali v roce 1996 protokol o konečném urovnání hraničních sporů v Patagonii (podle Mezinárodního soudu 530 km² hraniční oblasti patří Argentině). Od roku 1999 se Argentina potýkala se značnými hospodářskými problémy, která v roce 2001 vyvrcholila *hospodářským krachem a vysokým státním dluhem* (132 mld. USD). Během let 2001 a 2002 se v úřadu vystřídali čtyři prezidenti. Od roku 2007 je prezidentkou Argentiny *Cristina Fernández de Kirchner*, která se stala první ženou v dějinách Argentiny (její manžel byl v úřadu od roku 2003).

V roce 1990 vstoupila v platnost dohoda mezi Argentinou a EHS/EU. Cílem dohody je posílení demokratické a regionální integrace obou stran, podporovat hospodářský, sociální rozvoj prostřednictvím obchodní, zemědělské, průmyslové a technické spolupráce. Na období 2007 – 2013 je pro Argentinu vyčleněno 65 mil. EUR, na oblast vzdělávání případně 21,45 mil. EUR, na posílení konkurenceschopnosti 22,75 mil. EUR a na podporu posilování dvoustranných vztahů a vzájemného porozumění mezi EU a Argentinou 20,80 mil. EUR.

3.4.2 Brazílie

Brazílii začali kolonizovat Portugalci od roku 1530, čemuž předcházelo v roce 1501 vyloďení florentského mořeplavce Ameriga Vespucciho. V době napoleonských válek (1807) uprchl do Brazílie celý portugalský dvůr s králem Janem VI., který vládl Brazílii nejdříve jako regent, později jako král. V roce 1815 byla Brazílie vyhlášena jako Spojené království Portugalska, Brazílie a Algarve. Mezi léty 1816 – 1820 byla obsazena Uruguay a připojena k Brazílii jako provincie Cisplatina.

Brazílie se potýkala s hospodářskými problémy, které směřovaly až k finančnímu zhroucení (důvodem byly války s Argentinou a Paraguayí). Problémy vedly k nepokojům a díky republikánskému hnutí se Brazílie v roce 1889 stala federativní republikou.

V roce 1930 byla konstituční monarchie ukončena vojenským převratem Getúlia Dornales Vargase, který vládl až do roku 1945. Počáteční úspěchy demokracie ale během meziválečného období vystřídal pokusy o zřízení vojenské diktatury. V roce 1964 se uskutečnil vojenský převrat, který v Brazílii nastolil více než dvacetileté období vojenské diktatury (1964 – 1985). Příčinou byl hospodářský rozvrat (vysoká inflace a ekonomická stagnace) a vzrůstající vliv radikálních politických elementů.

Na počátku 80. let 20. století se mnoha politikům žijících v exilu podařilo navrátit zpět do vlasti a v roce 1985 byl zvolen civilní prezident (Fernando Collor de Mello). V referendu, které se uskutečnilo v roce 1993, se většina obyvatel vyjádřila pro zachování republiky s velkými prezidentskými pravomocemi.

V roce 1994 byl vyhlášen plán, který se měl zaměřit na snížení roční inflace (5000 % na konci roku 1993), vyrovnaní státního rozpočtu, privatizace státních podniků a přísná měnová kontrola (v roce 1994 zavedena měna real). Brazílie se i přes počáteční úspěch hospodářského programu stabilizace nevyhnula vážným ekonomickým problémům na konci 90. let 20. století. Prezidentem je od roku 2003 *Luiž Inácio Lula da Silva*.

V roce 1992 byla podepsána dohoda mezi Brazílií a EHS/ES. Cílem dohody je posílení spolupráce v oblasti obchodu, investic, financí a technologií, důraz je také kladen např. na spolupráci v oblasti vědy a techniky, energetiky, dopravy, cestovního ruchu, zemědělství nebo rozvoje venkova. Historicky první *summit EU – Brazílie* se konal v Lisabonu v roce 2007, jehož cílem bylo prohlubovat partnerství mezi oběma partnery. Zatím poslední summit se konal ve Stockholmu v říjnu 2009. Ústředním tématem byl účinný multilateralismus, změna klimatu, udržitelná energie, boj proti chudobě a posílení integračního procesu Mercosuru a Latinské Ameriky. Na období 2007 – 2013 bylo vyčleněno 61 mil. EUR, přičemž by se mělo 70 % vyčlenit na posilování dvoustranných vztahů a zbývajících 30 % na podporu v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje.

3.4.3 Paraguay

Paraguay byla před příchodem Španělů a Portugalců v 16. století osídlena indiány, přičemž se od roku 1535 stala Paraguay španělskou kolonií. Na počátku 17. století spravovali Paraguay jezuité, kteří vytvořili jezuitskou republiku. Paraguay se tak stala nezávislou na Španělsku. Od roku 1776 tvořila Paraguay součást Místokrálovství Río de la Plata.

Na základě protokolu z Asonciónu se Paraguay v roce 1810 stal nezávislým státem. Od roku 1813 až do roku 1870 se v Paraguayi objevuje diktátorský režim pod vedením rodinného klanu Rodríguez-Lópezů. Ti vedli nákladné války se sousedními zeměmi jako s Argentinou, Brazílií a Uruguayí, což vedle ke ztrátě dvou třetin území, značné oběti a hospodářské problémy. Paraguay se s těmito následky vypořádávala dlouhá desetiletí.

Situaci v Paraguayi většinou určovaly boje mezi dvěma stranami – konzervativci („colorados“) a liberály („azules“). Paraguay navíc získala z bolívijsko-paraguayské války dvě třetiny území navíc. Od 40. let se v Paraguayi střídaly vojenské vlády. Nestabilitu na počátku 50. let ukončil vojenský převrat vrchním velitelem armády generálem Alfredem Stroessnerem.

V roce 1989 byla ukončena diktatura doprovázena krvavými vojenskými represemi proti demokratické opozici a postupně se Paraguay přetvářela na demokracii. Prvním prezidentem ve svobodné Paraguayi se stal Juan Carlos Wasmosy Monti. Jeho vlády ale doprovázely demonstrace rolníků a dělníků, kteří požadovali pozemkovou reformu a vyšší ceny bavlny a vyšší mzdy. V roce 1995 došlo k podpisu dohody mezi prezidentem a generálem Ovidiem o tom, že policisté a vojáci se nebudou účastnit parlamentních a komunálních voleb, přičemž se Ovidio pokusil v roce 1996 o převrat.

Na přelomu 20. a 21. století se Paraguay zmítala mezi hospodářskými a sociálními problémy. V roce 2008 se stal prezidentem *Fernando Armino Lugo Méndez* (římskokatolický kněz, kterého ale papež Benedikt XVI. zbavil kněžské hodnosti).

V roce 1992 byla podepsána dohoda mezi Paraguayí a EHS/ES. Dohoda je zaměřena také na posílení demokratické a regionální spolupráce obou stran. Na období 2007 – 2013 je vyčleněno 117 mil. EUR, z nichž 95 mil. EUR jde do sektoru vzdělávání a 22 mil. EUR na podporu hospodářské integrace.

3.4.4 Uruguay

Původními obyvateli Uruguay byli indiáni. Španělé toto území objevili již v roce 1515, ale první osídlení zde vybudovali až v roce 1624. V 17. století o území Uruguaye bojovali Španělé a Portugalci, ale definitivně území připadlo právě Španělsku. Území Uruguaye bylo také součástí Místokrálovství Río de la Plata (1776 – 1810), ale v roce 1810 byla vyhlášena nezávislost a vytvořena prozatímní junta (správa zůstala pod Španělskem).

Na základě sporu mezi Argentinou a Brazílií mezi léty 1816 – 1820 byla celá oblast Uruguay obsazena portugalskými vojsky. O rok později (1821) se z území Uruguaye stala provincie Cisplatina, která spadala pod Brazílii. Argentina a Brazílie se v roce 1828 vzdaly nároku na území Uruguaye a uznaly tuto oblast jako nezávislou. Spory v Uruguayi mezi konzervativci a liberály vyústily v občanskou válku (1851 – 1864).

Uruguay se na počátku 19. století vyznačovala značnými problémy – politická nestabilita, revoluce a kontrarevoluce. Až za vlády Josého Batlle y Ordoneze se Uruguay pomalu navracela do stabilního prostředí. Díky sociálním reformám se Uruguay stala jednou z nejvíce prosperujících zemí Jižní Ameriky. Po tomto období se v Uruguayi střídaly politické režimy – demokracie a diktatura. Značné hospodářské problémy, sociální nepokoje, ale také terorismus marxistické guerillové skupiny Tupamoros vedlo k nastolení represivního vojenského režimu v roce 1973.

V roce 1982 zvítězila ve volbách opozice, která vedla k ústupu vojenské diktatury. Prvním prezidentem se stal Julia Sanguinetti (ten se stal ještě prezidentem v roce 1995). Současným prezidentem je Tabard Ramón Vázquez Rosas. Největší hospodářské problémy měla Uruguay v období krize mezi roky 1999 a 2002.

Dohoda mezi Uruguayí a EHS/ES byla podepsána v roce 1994. Cílem dohody je posílení regionální a demokratické spolupráce, s důrazem na sociální rozvoj a podpory vědy, výzkumu a udržitelného rozvoje. Na období 2007 – 2013 bylo vyčleněno 31 mil. EUR, z toho 18,5 mil. EUR na sociální a územní soudržnost a 12,5 mil. EUR na inovace, výzkum a ekonomický rozvoj.

3.4.5 Shrnutí ekonomického vývoje v členských zemích Mercosuru

Na přelomu 80. a 90. let se země Latinské Ameriky musely potýkat s celosvětovými politickými, ekonomickými a sociálními změnami, které se promítly do fungování politických a ekonomických systémů v regionech Latinské Ameriky. Většina zemí musela prosadit radikální a bolestivé reformy, proto se hospodářské politiky soustředily na *dva základní pilíře*: udržení makroekonomické rovnováhy a uplatňování principů volného trhu v ekonomice. Výsledkem krize byla např. vysoká inflace, malý příliv kapitálu do ekonomiky, značné

sociální rozdíly, dlouhodobé problémy s obchodní a platební bilancí, zadluženost zemí a politická nestabilita vládnoucích režimů²⁴.

Vývoj reálného HDP v členských zemích Mercosuru

Vývoj reálného HDP v členských zemích Mercosuru ukazuje tab. 3.1. Grafické znázornění je v uvedeno v příloze č. 1.

Argentina měla hospodářské problémy již ke konci 80. let 20. století. Řešením bylo přijetí reformy a fixace měny na americký dolar v roce 1991. Počáteční úspěchy Argentiny vystřídaly v roce 2001 hospodářské problémy. Příčinou byla krize v Mexiku, Rusku, Asii a Brazílii (v roce 1999), což vedlo k vysokému státnímu dluhu a k nastartování nových reforem. Krize v Argentině se prohloubila zejména v roce 2002 a vedla k makroekonomické nerovnováze, neschopnosti splácet vysoký dluh a k poklesu investic. V roce 2003 se Argentina vymanila z krize (zejména díky výrobě zboží v oblasti konstrukcí) a nastoupila cestu expanzivního růstu. Krize, která globálně postihla celý svět, se i v růstu HDP Argentiny v roce 2008 odrazila.

Brazílie se potýkala s hospodářskými problémy na počátku 90. let, kdy zavedla reformy zaměřující se na snížení státního rozpočtu. Mezi roky 2001 a 2002 měla Brazílie vážnější problémy, které vedly k drastickému poklesu PZI. Následovaly přísná fiskální a monetární opatření. Pro oživení ekonomiky v následujících letech se Brazílie zaměřila na vývoz (zejména do USA a Argentiny) a dalším faktorem byl v příštích letech příliv PZI. Propad brazilské ekonomiky v roce 2008 byl způsoben celosvětovou krizí. To mělo za následek snížení přílivu PZI, což bylo dáno zejména sníženou nabídkou úvěrů a kratší lhůtou splatnosti.

Paraguay se s problémy v ekonomice potýkala zejména na přelomu mezi léty 2000 až 2002, kdy došlo k poklesu vývozu zejména v rostlinné výrobě (špatná sklizeň plodin) a v poklesu přílivu PZI. Protože Paraguay vyváží zejména do okolních států, tak se krize v Argentině projevila i na paraguayském trhu (důvodem byl např. strmý nárůst reálného kurzu Argentiny). V roce 2003 se oblast zemědělské produkce vzpamatovala z předešlých prudkých poklesů a v následujících letech pěti letech se ekonomika Paraguaye stabilizovala. Bohužel

---

²⁴ Analýzou obchodních vztahů se zabývám ve 4. kapitole.

celosvětová krize se promítla do stabilní paraguayské ekonomiky, zejména z důvodu blízké spolupráce s okolními státy.

Uruguay se nedokázala vymanit z recese, která přetrvávala již od roku 1998. Problémy v ekonomice jsou i v následujících letech dány nepříznivou situací v okolních státech (zejména problémy v Argentině), ale také novým problémem v zemědělství – další ohnisko slinivky a kulhavky, které mělo za následek zákaz vývozu hovězího masa. Největší propad HDP se uskutečnil v roce 2002, jehož důvodem byla vážná finanční krize (zejména bankovní sektor). To mělo za následek pokles přílivu PZI a vývozu zejména do okolních států. Postupně se uruguayská ekonomika stabilizovala, a to díky vývozu do okolních států (ale také orientací na americké a evropské trhy) a díky reformám v sociálním a finančním sektoru. V dalších letech pokračoval příliv PZI a zvyšování vnitřní a vnější poptávky. Krize na přelomu roku 2008 se promítla do uruguayské ekonomiky obdobně jako v okolních státech, viz Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2009).

Tab. 3.1: Růst reálného HDP (v %) v Mercosuru a členských zemích.

Rok	Členské země Mercosuru			
	Argentina	Brazílie	Paraguay	Uruguay
1999	-3,4	0,3	-1,5	-2,8
2000	-0,8	4,3	-3,3	-1,4
2001	-4,4	1,3	2,1	-3,4
2002	-10,9	2,7	0,0	-11,0
2003	8,8	1,1	3,8	2,2
2004	9,0	5,7	4,1	11,8
2005	9,2	3,2	2,9	6,6
2006	8,5	4,0	4,3	4,6
2007	8,7	5,7	6,8	7,6
2008	7,0	5,1	5,8	8,9

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2009).

Vývoj míry inflace v členských zemích Mercosuru

Vývoj míry inflace v členských zemích Mercosuru ukazuje následující tab. 3.2. Grafické znázornění míry inflace v členských zemích Mercosuru je uvedeno v příloze č. 2.

Ve všech členských zemích Mercosuru se objevuje nestabilní míra inflace, která se mezi roky 1999 a 2008 pohybovala od -0,7 % do 41 %. Ve všech členských zemích byla míra inflace nejvyšší v roce 2002, přičemž nejvyšší míra inflace tj. 41 % byla v Argentině

a naopak nejnižší míra inflace tj. 12,5 % byla v Brazílii. Hlavní příčinou takového nárůstu míry inflace ve všech členských zemích Mercosuru byla již zmíněná krize, která postihla zejména Argentinu. V Paraguayi činila míra inflace 14,6 % a v Uruguayi byla míra inflace 25,9 %. Paraguay a Uruguay velice úzce spolupracují s Argentinou a Brazílií. Hospodářské problémy v Argentině a Brazílii často vedou k tomu, že se promítnou do makroekonomické stability těchto zemí. Všechny členské země po této krizi započaly reformy, které vedly ke stabilizaci ekonomik (zejména reformy v oblasti měnové politiky ovlivnily následující rok 2003 a 2004). V dalších letech míru inflace ovlivňovaly světové ceny zemědělských surovin a potravin, ale také ceny pohonných hmot. Na přelomu roku 2008 se celosvětová krize v různé míře promítla do vývoje míry inflace v jednotlivých členských zemích Mercosuru, přičemž bude mít vliv i na vývoj míry inflace v následujících letech.

Tab. 3.2: Míra inflace (v %) v členských zemích Mercosuru.

Rok	Členské země Mercosuru			
	Argentina	Brazílie	Paraguay	Uruguay
1999	-1,8	8,9	5,4	4,2
2000	-0,7	6,0	8,6	5,1
2001	-1,5	7,7	8,4	3,6
2002	41,0	12,5	14,6	25,9
2003	3,7	9,3	9,3	10,2
2004	6,1	7,6	2,8	7,6
2005	12,3	5,7	9,9	4,9
2006	9,8	3,1	12,5	6,4
2007	8,5	4,5	6,0	8,5
2008	7,2	5,9	7,5	9,2

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2009).

V rámci reforem u jednotlivých členských států Mercosuru byl kladen důraz na snížení účasti státu v ekonomice, a to prostřednictvím privatizace státem vlastněných podniků, vstupem soukromého kapitálu do strategických odvětví (telekomunikace, elektřina, aj.) nebo liberalizací zahraničně obchodních toků či investování. Pro dosažení rovnováhy byla provedena restriktivní monetární politika s měnovým kurzem jako stabilizační kotvou a fiskální opatření ve formě daňové reformy, administrativní reformy a reformy veřejných výdajů, viz Cihelková (2003) a Cihelková (2001).

3.5 Problematické vztahy členských zemí Mercosuru

Argentina a Brazílie rozšířily ekonomickou spolupráci v rámci Mercosuru, jehož součástí bylo zlepšení i politického dialogu. Obě země se zabývaly otázkou bezpečnosti a míru. Bilaterální dohodu o využití nukleární energie pouze pro mírové účely podepsaly v roce 1991. V období hospodářské krize mezi léty 1998 – 2002 se vztahy mezi zeměmi oslabily, došlo k ekonomickým, sociálním, ale i politickým problémům. Nejvážnější spor nastal po brazilské devalvaci, kdy trhy Argentiny zaplavilo levnější brazilské zboží. Argentina se ochránila tím, že na řadu zboží uvalila kvóty. Vztahy i přes tyto problémy byly dál rozvíjeny. V roce 2004 ale Argentina omezila dovoz brazilského zboží, protože by dovoz zboží mohl brzdit rozvoj argentinského průmyslu. Oproti tomu Brazílie hrozila uvalením kvót na argentinské zboží. Ale i přes tyto problémy Argentina a Brazílie spolu spolupracují v řadě oblastí, viz Macbeht a Ramirez (2009).

Je důležité se zmínit, že těsně před založením Mercosuru přešly Argentina, Brazílie a Uruguay od diktatury k demokracii a spolupracovaly spolu zejména v ekonomické oblasti. V Paraguayi byl přechod k demokracii více problematický. Generál Ovideo se v roce 1996 pokusil o převrat²⁵ (viz výše). Členové Mercosuru se báli o ztrátu důvěryhodnosti a spolu s USA a Organizací amerických států převratu zabránili. Nakonec ale tehdejší prezident Wasmosy zasáhl a Ovideo odešel do exilu, viz Albuquerque (2000).

Paraguay a Uruguay, které můžeme považovat za malé členské země Mercosuru, nejsou se stávajícím stavem Mercosuru spokojeny. Vztahy mezi těmito zeměmi se vyostřují a v současnosti nejsou na dobré úrovni, viz Bolduc (2006).

V roce 2005 vypukl spor Argentiny s Uruguayí z důvodu stavby finské celulózky (stavba dokončena v roce 2007) na straně řeky Rio Uruguay, která kopíruje hranici Argentiny. Mezinárodní soudní dvůr v Haagu zamítl žádost Argentiny a rozhodl, že by stavba neměla představovat bezprostřední hrozbu pro životní prostředí (stavba je povolena pouze v souladu s nejvyššími mezinárodními normami). Další spor existuje mezi Paraguayí a Brazílií, kde Paraguay kritizuje Brazílii za dominanci nad největší světovou vodní elektrárnou (Itaipú Dam), která vznikla na společných hranicích jako projekt sbližující oba dva národy. Stavba Itaipú byla dohodnuta v roce 1966, ale dohoda mezi státy byla podepsána až v roce 1973 (budování elektrárny trvalo 9 let). Je paradoxem, že se Brazílie kvůli této stavbě velice

---

²⁵ Po této události byly snahy o převrat ještě dva, přičemž se ale členům Mercosuru díky diplomatickému vyjednávání podařilo převratům zabránit.

zadlužila. Vyrobená energie se sice dělí mezi oba státy, ale protože je Paraguay malá země, vyváží velkou část (více než polovinu) do Brazílie.

Paraguay a Uruguay uvažují o spolupráci s USA o vytvoření zóny volného obchodu (viz dále), ale ostatní členové Mercosuru se k tomuto spojení příliš kladně nevyjadřují. Např. Uruguay se rozhoduje, zda v Mercosuru setrvat či nikoliv. Pokud by zůstala, získala by zisky z obchodování s ostatními členskými partnery Mercosuru. Spolupráce s USA by ji případné ztráty způsobené vystoupením z Mercosuru pokryla, ale Uruguay si tím není příliš jistá. Proto se Uruguay k tomuto problému zatím staví otevřeně. Existuje i třetí možnost, že by Mercosur povolil spolupráci Uruguaye s USA, ale právě díky postoji členských zemí Mercosuru k USA je to velmi nepravděpodobné. Členské země Mercosuru si uvědomují, jaké problémy by mohly způsobit menší země vystoupením z uskupení, a proto provádí kroky tak, aby se regionální disparity (zejména sociální oblast) mezi členskými zeměmi zmenšily, viz Bolduc (2006) a Wheeler (2007).

3.6 Celoamerická zóna volného obchodu s vazbou na Mercosur

Počátek Dohody o celoaamerickém volném obchodu (FTAA) se datuje k roku 1994²⁶. Jejím cílem je liberalizace obchodní oblasti (do roku 2005) a sjednocení všech států Ameriky kromě Kuby. FTAA měla obsahovat ustanovení, která přesáhnou běžný liberalizační rámec WTO (např. v oblasti investic, služeb, vládních zakázek). V průběhu jednání se ale ukázalo, že postup, který byl zvolen již při vzniku NAFTA, není v tomto případě bez problémů. Objevily se rozdílné názory na podobu integrace, což způsobilo rozdělení jednajících zemí na dvě skupiny, viz Cihelková (2007).

První skupina byla tvořena USA a dvanácti zeměmi, se kterými má USA bilaterální dohody. Tato skupina variantu integrace prosazovala. USA má zájem na prohloubení integrace. Země Latinské Ameriky disponují stále rozšiřujícími se trhy, na základě čehož může USA investovat do nově rozvíjejících se ekonomik. V těchto zemích navíc získá levnou pracovní sílu, což v konečné fázi povede ke zvýšení konkurenceschopnosti USA na světových trzích. USA podporovalo také Mexiko, přičemž je samo o osobě na USA obchodně závislé. Nesouhlasilo ale s úplnou liberalizací investic a obchodu se službami,

---

²⁶ FTAA byla vyhlášena prezidentem Billem Clintonem na setkání představitelů 34 amerických států v Miami.

protože mexická ústava např. vyhláší vysokou ochranu domácích ekonomických zdrojů, viz Hrabálek (2006) a Christensen (2007).

Členské země Mercosuru v čele s Brazílií patří do druhé skupiny, které se vyslovovaly proti FTAA a byly spíše pro umírněnější cíle. Tyto země byly pro ponechání např. oblasti investic, duševního vlastnictví, služeb agendě WTO. Mnohé země se obávaly, že by v jejich zemích získali silné pozice zahraniční investoři, zejména z USA. Např. Brazílie (podobný postoj jako Mexiko) se tomuto kroku bránilo. Se stále blížícím se termínem začátku fungování FTAA se objevovalo stále více sporů. Venezuela např. otevřeně kritizovala USA, ale i FTAA. Brazílie a Argentina nebyly spokojeny s obchodní politikou USA²⁷, především v oblasti zemědělství a ocelářství, viz Hrabálek (2006).

Přetrvávající rozpory mezi jednotlivými zeměmi se projeví zejména na ministerském setkání v Miami v roce 2003. Z těchto důvodů se státy rozhodly přeměnit jeden ze základních principů jednání. *„Původně měla být FTAA přijata všemi zeměmi buď v plné šíři nebo vůbec. Miamské setkání ministrů tento princip pozměnilo a umožnilo existenci tzv. variabilní geometrie, což znamená, že ne všechny státy se musí nutně podílet na všech otázkách. Tento fakt ukazuje hloubku krize a neochotu části států činit kompromisy. Neznamená to, že by jedna skupina států pouze postoupila v liberalizaci obchodu dále než ostatní. „Variabilní geometrii“ bylo nutné zavést, aby bylo možno zabránit ustrnutí celého projektu na mrtvém bodě, kdy není možno dosáhnout dohody,“* viz Hrabálek (2004).

Již po summitu v Miami bylo otázkou, zda se podaří dodržet termín a ukončit rozhovory včas. Na summitu v Argentině v roce 2005 se potvrdilo, že k vytvoření zóny nedojde. Důvodem byl stále trvající negativní postoj venezuelského prezidenta Cháveze a také Argentina a Brazílie se k vytvoření Celoamerické zóny volného obchodu příliš pozitivně nevyjádřily (např. odmítavě se stavěly opět k zemědělské politice v USA).

3.7 Dohody mezi Evropskou unií a Mercosurem

V roce 1995 byla uzavřena *Meziregionální rámcová dohoda o spolupráci* mezi Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně jedné a Společným trhem jihu

---

²⁷ USA je velmi limitována domácí politickou scénou, zejména právě v zemědělství a ocelářství má silný vliv lobby, a proto se ústupky v této oblasti nedaly očekávat. Např. v roce 2002 byl přijat nový zákon, který zvyšoval zemědělcům dotace.

a jeho členskými státy na straně druhé, což byla první dohoda o spolupráci mezi dvěma celními uniemi (v platnost 1. 7. 1999), viz Cihelková (2003).

Cílem této dohody je podpora spolupráce v politické, obchodní, ekonomické, průmyslové, vědecké, technologické, institucionální a kulturní oblasti, která by měla v budoucnu vést k asociační dohodě. K Mezuregionální dohodě byla přiložena Společná deklarace o politickém dialogu mezi Evropskou unií a Mercosurem. Tato deklarace institucionalizuje pravidelný politický dialog mezi oběma uniemi na úrovni předsedů vlád a hlav států, tzn. mimo rámec Skupiny Rio, která měla usnadnit cestu k eventuální liberalizaci obchodu mezi oběma stranami. Tohoto politického dialogu se účastnily také přidružené státy, Chile a Bolívie, které ale mají omezená práva, viz Cihelková (2003).

Přehled dohod mezi EU a Mercosurem a jednotlivými členskými zeměmi a EU jsou zobrazeny v příloze č. 3.

3.7.1 Asociační dohoda

Podpis *Mezuregionální rámcové dohody* o spolupráci vedl obě strany k budoucí uvažování o asociační dohodě. První setkání nejvyšších představitelů vlád EU a Latinské Ameriky a Karibiku se uskutečnilo na summitu v Riu de Janeiro v červnu roku 1999. Obě strany chtěly dále pokračovat v dosavadním sbližování. Ke konci summitu byl přijat dokument Deklarace z Rio de Janeira, který v sobě zahrnoval 55 priorit, např. v oblasti politické, ekonomické, vzdělávací, sociální nebo humanitní, viz Suja (2004).

O asociační dohodě se začíná více hovořit na schůzce Výboru pro spolupráci EU – Mercosur v Riu de Janeiro v listopadu roku 1999.

Mezi základní pilíře asociační dohody patří:

- politická oblast vedoucí k prohloubení politického dialogu;
- oblast rozvojové spolupráce zaměřené na realizaci společných programů a projektů;
- ekonomicko-sociální oblast, jejímž cílem je vytvoření společného trhu s volným²⁸ pohybem zboží, kapitálu a osob, viz Suja (2004).

---

²⁸ V současné době je umožněn volný pohyb zboží, existuje společný celní tarif. Volný pohyb služeb, pracovní síly a kapitálu není zatím umožněn.

Na **summitu v Madridu** v červnu 2002 se stalo jednou z priorit jednání o Asociační dohodě mezi EU a Mercosurem (v této době vstoupila v platnost Asociační dohoda s Mexikem a probíhala vyjednávání s Chile). Bohužel se nepodařilo nalézt řešení, které by vedlo k uzavření dohody. Základním problémem byly zemědělské subvence v rámci Společné zemědělské politiky EU. Tyto problémy se staly překážkou pro další vyjednávání vzájemných ekonomických vztahů, viz Suja (2004).

Vyjednávání jsou tak pro obě strany složitá, že se do konce října 2004 uskutečnilo 15 kol tzv. Biregionálního negociačního výboru. V průběhu jednotlivých jednání mělo dojít k podpisu dohody mezi EU a Mercosurem do konce října (do vypršení mandátu Pascala Lamyho a celé komise), ale bohužel k podpisu dohody nedošlo, viz Suja (2004).

V rámci jednání si jednotlivé protistrany předávaly *návrhy v oblasti tarifních a netarifních překážek* bránící liberalizaci vzájemného obchodu. Každá strana měla určité požadavky. Mercosur měl ustoupit v oblasti služeb a investic. EU měla zpřístupnit trhy EU pro zemědělské produkty z Mercosuru, ale měla si také ponechat svoji subvenční zemědělskou politiku. EU nebyla spokojena zejména s přístupem Brazílie a Argentiny. Brazílie neumožnila lepší přístup evropských firem (zaměřených na telekomunikaci, finanční služby, aj.) na brazilský trh, ale na druhou stranu požadovala rovnější podmínky při zadávání veřejných zakázek. Argentina stanovila přílišná omezení v automobilovém, textilním a obuvnickém průmyslu. Poté došlo k dalšímu propracování nabídek, ale ani jedna strana nebyla spokojená. Podle Mercosuru byla tato nabídka horší než poslední, protože EU navrhovala postupné rozfázování liberalizace obchodu se zemědělskými produkty na deset let. Ale i EU nebyla s nabídkou Mercosuru spokojená. Členské země Mercosuru se negativně postavily zejména k reformě²⁹ Společné zemědělské politiky z roku 2003. Na základě jednání z Douhá z roku 2001 chtěla EU po ostatních obchodních partnerech, aby přijaly obdobné závazky se snížením národních dotací³⁰, viz Suja (2004).

Proces negociace ovlivňovala *řada problémů*. Jedním z nich byl různý stupeň integrace, kdy za EU vyjednávají komisaři (popř. vyjednavací EU) a za Mercosur ministři (popř. vyjednavací) členských zemí hájící své individuální zájmy. Asymetrie v stupni ekonomického rozvoje obou stran byla označována jako další problém procesu negociace. EU

---

²⁹ EU v rámci reformy SZP nabídla průměrné snížení cel o 39 % (u vázaného cla u zemědělských výrobků z 22,8 % na 12,2 %). EU otevřela svůj trh (kromě banánů, cukru a rýže) dovozu zboží z nejméně rozvinutých zemí.

³⁰ Domácí podpory jsou podle WTO členěny takto: zelená skupina podpor (minimálně narušují obchod), modrá skupina podpor (podporují výrobu, ale současně obsahují mechanismy bránící jejímu nárůstu) a žlutá skupina podpor (tj. nejškodlivější druhy podpor).

tuto dohodu uvítala ve formě partnerství a vzájemné reciprocity, ale druhá strana by v dohodě mohla spatřovat možný způsob ekonomické pomoci. EU ale i tak bere Mercosur jako svého partnera, což vede k urychlení integračního procesu v Latinské Americe, Suja (2004).

Negativní postoj k podpisu Asociační dohody má Brazílie. Dohodu jako takovou podporuje, ale uvědomuje si, že díky prohlubující se integraci by mohla ztratit svou dosavadní pozici v Latinské Americe a postavení ve světové ekonomice (Brazílie je nestálým členem Rady bezpečnosti Organizace spojených národů a do konce roku 2010 by chtěla být v pozici stálého člena a vlastnit nukleární ponorku), viz Suja (2004).

Na **summitu v Guadalajaře** v Mexiku v květnu 2004 se opětovně probíralo uzavření Asociační dohody, která měla být uzavřena do konce října roku 2005 (nebo resp. do konce mandátu Prodiho Evropské komise). Stálé neshody panovaly v souvislosti se zemědělskými subvencemi a otevřením trhu Mercosuru pro průmyslové výrobky z EU, proto k uzavření dohody nedošlo, viz Nekvapil (2008) a Jungbauer (2006).

Summit ve Vídni v květnu roku 2006 nepřinesl žádný výrazný posun v uzavření Asociační dohody. Závěrečná deklarace z Vídně pouze vyzývala k uzavření dohody, která by v budoucnu měla vést k vytvoření zóny volného obchodu. Představitelé obou uskupení vyzvali k prohloubení politického dialogu, např. prostřednictvím vyšších úředníků zabývajících se otázkami společného zájmu. Za zmínku stojí, že setkání vrcholných politiků do velké míry ovlivnily tehdejší události v Latinské Americe. *„Nově zvolený bolívijský prezident Evo Morales dostal svým předvolebním slibům a k 1. květnu 2006 znárodnil energetický průmysl. Jeho postup vyvolal protesty ze strany dotčených firem i od některých vlád zemí EU i Jižní Ameriky. Moralese nejvíce kritizoval jeho brazilský protějšek Ignacio Lula da Silva a španělská vláda,“* viz Nekvapil (str. 117). Vyjednávání mezi EU a Latinskou Amerikou a Karibikem bylo rovněž problematické díky prezidentovi Hugovi Chávezovi z Venezuely, když Venezuela těsně před Summitem vystoupila z Andského společenství, viz Nekvapil (2008) a EU-MERCOSUR Ministerial Meeting Vienna, Austria.

EU v roce 2006 navrhla zatím **nejvelkorysejší nabídku** uskupení Mercosur v oblasti zemědělství. Nabídka EU obsahovala tři možnosti snížení celních tarifů pro 980 výrobků: systém kvót pro dovoz určitých výrobků, postupné snižování cel pro určité výrobky v průběhu 10 let až o 50 % nebo úplné zrušení cel u ostatních výrobků. Důležitým prvkem je zrušení³¹ vývozních náhrad do roku 2013 (např. EU disponuje asi třemi čtvrtinami vývozních subvencí

---

³¹ V rámci Uruguayského kola byly vývozní subvence pro vyspělé země sníženy o 21 % u subvencovaného množství a o 36 % u použitelné částky.

ve světovém obchodu). EU naopak očekává otevření trhů pro investory, otevření služeb nebo vládních zakázek.

V květnu 2008 byl zatím poslední **summit v Limě**, který zdůrazňoval posílení politického dialogu mezi jednotlivými regiony. Oblastmi společného dialogu bylo překonání chudoby, podpora sociálního a hospodářského rozvoje, podpora lidských práv, boj proti všem formám diskriminace, předcházení klimatickým změnám nebo podpora udržitelných a obnovitelných zdrojů energie. Oba regiony se dohodly na rozšíření spolupráce v oblasti infrastruktury, obnovitelných zdrojů energie a vědy a techniky. Obě strany se zavázaly vést jednání o Asociační dohodě tak, aby jednání přispěla k podpisu dohody, viz Nekvapil (2008) a MERCOSUR-European Union Troika Summit Lima, Peru.

V květnu 2009 se uskutečnilo v Praze **setkání na ministerské úrovni** EU a skupiny Rio, kdy se při příležitosti tohoto zasedání konalo jednání³² mezi trojkou EU a Mercosurem. Obě strany se zabývaly otázkou hospodářské krize, zejména řešení problémů v sociální oblasti. Oba regiony potvrdily význam politického dialogu mezi svými regiony, které vedou k posílení demokracie, lidských práv, sociálních otázek, udržitelného rozvoje nebo změny klimatu. Na základě závazku, který byl přijat na summitu Mercosuru a EU v roce 2008 v Limě, se obě strany dohodly na určení konkrétních iniciativ v oblasti infrastruktury, obnovitelných zdrojů energie a vědy a techniky. Oba regiony budou i nadále usilovat o uzavření Asociační dohody a znovu potvrdily význam tří pilířů vzájemných vtaů (tj. politiky, spolupráce a obchodu), viz MERCOSUR-European Union Troika Ministerial Meeting Prague a European Commission.

3.8 Mercosur – Regional Strategy Paper 2007 – 2013³³

EU s Mercosurem vytvořila v pořadí již druhý regionální strategický plán. Na období 2007 – 2013 je pro Mercosur vyčleněno³⁴ 50 mil. EUR, přičemž 10 mil. EUR směřuje na financování dvou projektů z období 2002 – 2006.

---

³² Mezi EU a skupinou Rio bylo jednání na ministerské úrovni v roce 2005 v Lucemburku a v roce 2007 v Santo Domingu.

³³ MERCOSUR: Regional Strategy Paper 2007 – 2013.

³⁴ Na období 2002 – 2006 bylo vyčleněno 48 milionu EUR.

Zbývající částka je rozdělena do třech klíčových oblastí:

- priorit 1: Podpora institucionalizace Mercosuru (10 % finančních prostředků);
- priorit 2: Podpora integračního procesu Mercosur a realizace přijetí Asociační dohody EU-Mercosur (70 % finančních prostředků);
- priorit 3: Snaha o posílení účasti občanské společnosti, rozšiřování povědomí o integračním procesu a oboustranném porozumění (20 % finančních prostředků).

První priorit zdůrazňuje podporu tří institucí Mercosuru (Parlamentu, Soudního tribunálu a Sekretariátu Mercosuru). Je důležité dosáhnout toho, aby měl Parlament Mercosuru své stálé sídlo, přesně stanovené kompetence jednotlivých politických stran a jasně stanovený pracovní plán. Občané by se mohli podílet na fungování Mercosuru např. prostřednictvím přímých voleb do Parlamentu. Obecným cílem Soudního tribunálu Mercosuru je posilování a upevňování právních aspektů a právní jistoty. Dalším cílem tribunálu je, aby řešil případné spory mezi jednotlivými členskými státy. Sekretariát by se měl zabývat zlepšením regionální soudržnosti, ale zejména by se měl stát výkonným orgánem, který bude schopen řešit nové úkoly a závazky (např. za fond FOCEM³⁵).

Druhá priorit se zabývá podporou integračního procesu trhu Mercosuru a jeho výroby včetně potlačování netarifních překážek obchodu, zlepšování bezpečnosti potravin a zvyšování ochrany životního prostředí. Důležité je budoucí dokončení Asociační dohody EU-Mercosur, jejíž úspěšné uzavření by mohlo být dáno postupným odstraněním překážek vzájemného obchodu v jednotlivých regionech. Cílem druhé priority je dokončení celní unie Mercosuru (neexistuje žádná společná politika zahraničního obchodu).

Třetí priorit se snaží o zvýšení povědomí občanů o integračním uskupení Mercosur jako důležitém obchodním a ekonomickém partnerovi EU. Následně byl zaveden Operativní plán pro vzdělání, jsou pořádány semináře či jiné aktivity, které mapují získané zkušenosti v průběhu integračního procesu.

---

³⁵ Fond strukturální konvergence a institucionálního posilování Mercosuru, založen v roce 2006.

4 Analýza obchodních vztahů mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru

4.1 Obchodní vztahy Evropské unie

V tab. 4.1 jsou znázorněny obchodní partneři EU z pohledu exportu EU mezi roky 2004 a 2008. EU nejvíce exportuje do USA, přičemž si USA drží prvenství ve všech skupinách SITC (s výjimkou SITC 2+4, kde má prvenství Čína). USA se v roce 2008 podílely 19,1 % na celkovém exportu EU. V roce 2007 má největší podíl v rámci skupiny SITC 3 (29% podíl). EU do Ruska nejvíce exportuje v rámci skupiny SITC 0+1 s 11% podílem (rok 2007). Rusko se v roce 2008 podílelo 8 % na celkovém exportu EU. Do Švýcarska EU nejvíce exportuje v rámci skupiny SITC 5 s 10% podílem (rok 2007). Švýcarsko se v roce 2008 podílelo 7,5 % na celkovém exportu EU. Skupiny SITC jsou uvedeny v příloze č. 4.

EU obchoduje také se členskými zeměmi Mercosuru. Export EU do členských zemí Mercosuru je uveden v příloze č. 5. Brazílie se v roce 2008 podílela 2 % na celkovém exportu EU. V roce 2008 vzrostl export z EU do Brazílie o 86 % oproti roku 2004. Nejvíce EU exportuje do Brazílie stroje a dopravní prostředky nebo chemikálie (v oblasti „výroby“ byl 82% nárůst v roce 2008 oproti roku 2004), ale také zemědělské produkty. EU dále exportuje do Argentiny (0,5% podíl na celkovém exportu EU v roce 2008), přičemž také hlavní oblastí jsou stroje a dopravní prostředky nebo chemikálie. V roce 2008 vzrostl export z EU do Argentiny o 56 % oproti roku 2004. Uruguay a Paraguay v rámci exportu EU nepatří mezi prioritní země (podíl na celkovém exportu EU byl v roce 2008 minimální). EU exportuje do těchto zemí hlavně stroje a dopravní prostředky (v Uruguayi se v této skupině zboží zvýšil dovoz z EU v roce 2008 o 81 % oproti roku 2004), viz External and intra-EU trade (Eurostat).

Tab. 4.1: Obchodní partneři EU – export EU (v mld. EUR).

	2004	2005	2006	2007	2008
1. USA	235,5	252,7	269,0	261,4	249,6
2. Rusko	46,0	56,7	72,3	89,1	105,2
3. Švýcarsko	75,2	82,6	87,7	92,9	97,7
...					
10. Brazílie	14,2	16,1	17,7	21,3	26,4
32. Argentina	3,9	4,1	4,9	6,0	6,1
92. Uruguay	0,4	0,5	0,8	0,7	0,7
120. Paraguay	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3

Zdroj: External and intra-European Union trade a EU bilateral trade and trade with the world.

Poznámka: Státy jsou seřazeny podle údajů za rok 2008.

V tab. 4.2 jsou zobrazeni obchodní partneři EU z hlediska importu do EU. Mezi hlavního obchodního partnera EU z hlediska importu řadíme Čínu. Čína si své prvenství z pohledu importu do EU drží od roku 2006. Čína zaujímá prvenství v rámci skupiny SITC 7 a SITC 6+8 s 29% podílem (rok 2007). Čína se v roce 2008 podílela 16 % na celkovém importu do EU. USA drží prvenství ve skupině SITC 5, přičemž se na celkovém importu do EU podílí 30 % (rok 2007). USA se v roce 2008 podílela 12 % na celkovém importu do EU. Rusko z hlediska importu do EU figuruje na prvním místě v rámci skupiny SITC 3 s 28% podílem (rok 2007). Rusko se v roce 2008 podílelo 11,2 % na celkovém importu do EU.

Členské země Mercosuru také dováží do EU, import členských zemí Mercosuru do EU je zobrazen v příloze č. 5. Mezi největší dovozce patří Brazílie a Argentina. Brazílie např. zaujímá prvenství v rámci skupiny SITC 0+1 s 12% podílem a Argentina s 8% podílem a v rámci skupiny SITC 2+4 má Brazílie 14% podíl na celkovém importu do EU (rok 2007). V rámci skupiny SITC 0+1 Brazílie od roku 2002 dokonce předčila USA (rok 2007). Podíl Brazílie na celkovém dovozu do EU činil v roce 2008 2,3 %, podíl Argentiny 0,7 %. U Argentiny došlo v roce 2008 v rámci skupiny „primární produkty“ k 71% nárůstu oproti roku 2004, u Brazílie došlo k 71% nárůstu v roce 2008 oproti roku 2004. Paraguay a Uruguay patří mezi méně významné obchodní partnery EU a do EU dováží zemědělské produkty. Jejich podíl na celkovém dovozu do EU byl v roce 2008 takřka nulový, viz External and intra-EU trade (Eurostat).

Tab. 4.2: Obchodní partneři EU – import do EU (v mld. EUR).

	2004	2005	2006	2007	2008
1. Čína	128,7	160,3	194,8	232,6	247,9
2. USA	159,4	163,5	175,2	181,6	186,4
3. Rusko	84,0	112,6	140,9	144,3	173,6
...					
9. Brazílie	21,7	24,1	27,2	32,8	35,6
31. Argentina	6,2	6,5	7,4	8,5	10,5
66. Uruguay	0,6	0,6	0,7	0,8	1,1
86. Paraguay	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5

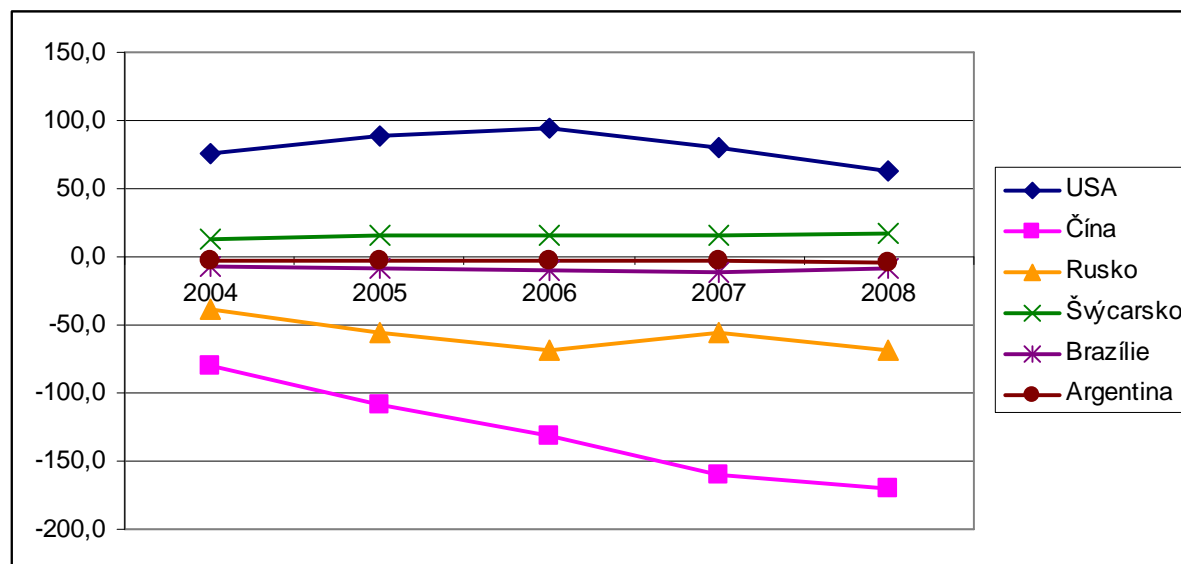
Zdroj: External and intra-European Union trade a EU bilateral trade and trade with the world.

Poznámka: Státy jsou seřazeny podle údajů za rok 2008.

V grafu 4.1 jsou znázorněny vybraní obchodní partneři EU. Nezařadila jsem zde obchodní bilance Uruguaye a Paraguaye, protože patří mezi méně významné obchodní

partnery. Obchodní bilance vybraných obchodních partnerů EU je zobrazena v příloze č. 6. Je patrné, že pouze EU má s USA obchodní bilanci kladnou. Nejlepší obchodní bilance EU s USA byla v roce 2006 a činila 93,8 mld. EUR. EU má s Ruskem zápornou obchodní bilanci, přičemž nejvyšší je v roce 2006 (-68,6 mld. EUR). EU má s Brazílií (jako jediným zástupcem Latinské Ameriky) trvale zápornou obchodní bilanci, přičemž největší byla v roce 2007 (-11,5 mld. EUR). Je to celkem logické, protože jak již bylo zmíněno výše, Brazílie patří mezi hlavní dovozce potravin a nápojů a od roku 2004 předčila USA v dovozu surových materiálů. Argentina zaujímá druhé místo v importu potravin a nápojů do EU, její obchodní bilance je od roku 2004 kladná a největší byla v roce 2008 (4,4 mld. EUR), viz External and intra-EU trade (Eurostat).

Graf 4.1: Obchodní bilance vybraných obchodních partnerů EU (v mld. EUR).

Zdroj: External and intra-European Union trade a EU bilateral trade and trade with the world, vlastní zpracování.

Vývoj přímých zahraničních investic v Evropské unii

Přímé zahraniční investice (PZI) hrají významnou roli v ekonomice každé země či uskupení. PZI jsou podle mezinárodních statistik děleny jako „inward FDI“ (příliv PZI) a jako „outward FDI“ (odliv PZI). Vedle přílivu a odlivu PZI existují také „stock“ (zásoby) PZI, což je hodnota investice na konci období. PZI obsahují tři hlavní složky: základní kapitál, reinvestované zisky a ostatní kapitál (úvěry, půjčky). Hodnoty toků PZI jsou očištěny (tj. kladné zůstatky kapitálových transakcí minus dlužné částky mezi přímými investory a jejich

zahraničními pobočkami). Čistý pokles aktiv (PZI investované v zahraničí) nebo čistý nárůst pasiv (PZI v domácí zemi) jsou zaznamenány jako kreditní položky (které jsou značeny se znaménkem plus v platební bilanci, zatímco čisté přírůstky aktivních položek nebo čistý pokles v pasivních položkách jsou zaznamenány jako debetní položky (značeny se znaménkem minus v platební bilanci). A z toho důvodu toky PZI se záporným znaménkem ukazují, že nejméně jedna ze tří složek PZI (tj. hodnota kapitálu, reinvestované zisky nebo ostatní kapitál) je záporná a nedá se vyrovnat ani kladnými zůstatky zbylých účtů, které jsou součástí PZI. Toto je příkladem tzv. reverzních investic (tj. že jdou opačným směrem) nebo také „zpětnými“ investicemi.

Tab. 4.3 nám ukazuje PZI v Evropské unii, ale také investování PZI Evropskou unií. EU nejvíce mezi roky 2004 a 2006 investovala v Americe, kde byl meziroční nárůst až o 131 % v roce 2006 oproti předchozímu roku. V roce 2006 byl u Střední Ameriky dokonce meziroční nárůst o 255 % oproti roku 2005. V EU nejvíce investuje Amerika, kde roční nárůst v roce 2006 oproti roku 2004 byl až o 775 %. V Jižní Americe naopak EU snížila své PZI, meziroční pokles v roce 2006 oproti roku 2005 činil 49 %, viz European Union foreign direct investment yearbook 2008 (Eurostat).

Tab. 4.3: EU – odliv a příliv PZI (v mld. EUR), 2004 – 2006.

	PZI Evropské unie			PZI v Evropské unii		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Evropa (non-EU)	31,6	112,5	66,8	29,6	40,6	25,8
Afrika	13,9	16,3	11,8	1	1,1	1,9
Amerika	57,4	61,3	141,9	11,7	81,2	102,4
Severní Amerika	13,2	43,3	102,5	7,4	75,1	82,7
Střední Amerika	36,1	8,5	30,2	-0,6	2,4	17,8
Jižní Amerika	8,1	9,5	9,3	4,9	3,7	1,9
Asie	35,5	42,3	30,6	11,2	-2,2	29,5
Oceánie	1,7	-1,2	7,6	3,7	5,3	4,5

Zdroj: European Union foreign direct investment yearbook 2008.

Tab. 4.4 nám znázorňuje investice EU v Latinské Americe. Z pohledu EU je nejvhodnějším místem pro investování Brazílie, důvodem je vhodné investiční prostředí (např. osvobození od daně z příjmů, viz PZI v Brazílii). Meziroční pokles v roce 2006 oproti roku 2005 v Brazílii činil 32 % a roční nárůst v roce 2006 např. oproti roku 2003 činil 137 %. V Argentině se na přílivu PZI z EU projevila zejména krize v roce 2001, určité zlepšení nastalo v roce 2005. V Argentině se roční nárůst v roce 2006 oproti roku 2002 pohyboval

na 33 %. I když je Uruguay spolu s Brazílií brána jako jeden z nejstabilnějších trhů, přesto se zde investuje méně než v Argentině nebo Brazílii. V rámci EU do Uruguaye investuje nejvíce Německo, ale největším investorem v Uruguayi jsou USA. Např. v roce 2004 došlo k poklesu PZI o 58 % vůči roku 2002. Paraguay je na tom z členských zemí Mercosuru nejhůře, možná proto, že je vnímána jako jedna ze zemí s možnými nástrahami korupce a silným protekcionistickým režimem, viz European Union foreign direct investment yearbook 2008 (Eurostat).

Tab. 4.4: Investice EU v Latinské Americe (v mil. EUR), 2002 – 2006.

	2002	2003	2004	2005	2006
Latinská Amerika¹⁾	11 244	5 220	19 720	11 699	12 288
<i>z toho:</i>					
Mexiko	6 608	2 000	10 756	2 765	1 245
Kolumbie	-369	369	626	-1 015	473
Uruguay	450	88	187	130	-135
Venezuela	-183	-275	1 071	983	1 776
Brazílie	-1 367	2 135	5 709	7 389	5 061
Chile	1 564	1 643	1 987	861	303
Argentina	1 159	-1 455	-1 257	1 676	1 541
Paraguay	-70	-18	-40	0	-16

Zdroj: European Union foreign direct investment yearbook 2008.

Poznámka: 1) Zahnuje země: Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay, Bolívie, Chile, Kolumbie, Kostarika, Kuba, Ekvádor, Guatemala, Honduras, Mexiko, Nikaragua, Panama, Peru, El Salvador, Venezuela.

4.2 Obchodní vztahy Argentiny

V souladu s klasifikací GATT přijatou v roce 1979 zavedla Argentina k 1. 1. 1992 harmonizovaný systém klasifikace zboží. Cla měla být postupně snižována v souladu se zásadami volného obchodu, ale na počátku roku 2001 došlo k některým úpravám. Na zboží (např. potraviny, nápoje, hračky, textil, nábytek, elektropřístroje, s výjimkou speciálních vozidel) bylo uvaleno clo v rozmezí od 20 % do 35 %, což ale mělo za důsledek zvýšení prodejní ceny a pokles dovozu. U dovozu zemědělských výrobků je v Argentině požadován sanitární certifikát a potraviny a léčiva se musí před dovozem registrovat na Ministerstvu zdravotnictví.

Mezi roky 2001 a 2002 se argentinská legislativa upravující praxi v zahraničně-obchodní činnosti změnila. Podstatou zahraničně-obchodní činnosti byla restrikce, která měla posílit příjmy státu z vývozu a omezit dovoz. I když vyhláška (rozhodovala o tom centrální

banka) naplňující toto omezení již neplatí, měly dovážející země do Argentiny problémy. Často se stávalo, že dovážející země neplatily své závazky nebo banka včas nepoukázala částku i v případě, že dovozce uhradil příslušnou částku v místní měně.

Argentina si svůj domácí trh chrání prostřednictvím různých bariér, které podporují nebo omezují přístup zboží. Např. vůči zemím EU se uplatňují daná opatření (viz níže).

Dovozní celní procedura je použita v případě, že cena dováženého zboží je nižší než místní, a proto dovozce musí složit kauci. Na obuv a oděvy se vztahuje zvláštní minimální dovozní clo, které ale nesmí překročit 35 % hodnoty dováženého zboží. Argentina má také stanovené antidumpingové clo na elektrody z Rakouska nebo antidumpingové clo na rovné pilové listy pro ruční řezání ze Slovenska, Švédska a Rumunska (40,48 % z hodnoty dováženého zboží).

Netarifní bariéry zahrnují např. technickou specifikaci hraček, podmínky označení obuvi a textilu, technická regulace a požadavky na označení energetických nápojů nebo systém kvót pro použité pneumatiky (do Argentiny se smí dovážet jen z těch zemí, kam ona sama vyváží ve stejném množství).

Různá vývozní cla jsou uplatňována podle druhu výrobku pohybující se v rozmezí 5 až 23,5 % (např. na hovězí kůže a usně 5 %). Na ropu a živičné minerály se uvaluje clo ve výši 25 % (surová ropa v ceně 32 USD/barel), a pokud vývozní cena přesáhne stanovenou hranici, platí se clo ve výši 3 až 20 % nad tuto cenu. Zajímavostí je, že vývoz zemního plynu není povolen, dokud není pokryta domácí poptávka.

Práva duševního vlastnictví v sobě zahrnují např. proces udělování patentů a ochrany údajů, patenty, licence nebo označení původu a originálního jména (týká se vína, destilátů a dalších potravinářských výrobků). Na základě norem Mercosuru není možné používat stejné jméno, ale toto ustanovení je obcházeno označením „typ“ (musí být překlad do španělštiny a portugalského), viz Souhrnná teritoriální informace Argentina (Ministerstvo zahraničních věcí).

Vývoj běžného účtu platební bilance a přímých zahraničních investic

Vývoj běžného účtu a PZI znázorňuje tab. 4.5. Po změně měnového režimu v roce 2001 se od poloviny roku 2002 investice snižovaly a vláda a odvětví se dostaly do dluhových problémů. Dluhové problémy se bohužel také promítly do dovozu v roce 2002 (obava

dovozců z neschopnosti Argentiny splácet své závazky). Vývoz se během roku 2002 postupně začal zvyšovat díky olejům a olejnatým semenům. Přebytek běžného účtu byl v roce 2003 nižší než v roce 2002, ale naopak došlo ke snížení deficitu u bilance služeb. Deficit bilance výnosů mírně vzrostl, ale bylo to dáno zejména stále velkým množstvím dlužných úroků a růstem mezd a výplaty dividend. Obzvláště silný nárůst byl pozorován u vývozu obilí, masa a čaje. V roce 2004 se přebytek běžného účtu snížil oproti předchozímu roku přibližně o 5 mil. USD, přičemž hlavní příčinou bylo oživení PZI. Vývoz se i nadále zvyšoval a v roce 2004 se vývoz zvýšil díky růstu cen zemědělských a průmyslových (zejména automobily a chemikálie) výrobků. V roce 2005 byl značný nárůst v dovozu, zejména v palivech. V roce 2006 se vývoz zemědělských a průmyslových výrobků stále zvyšoval, a to platilo i v následujících letech. V roce 2008 se přebytek běžného účtu mírně snížil oproti předchozímu roku, ale obchodní bilance se díky stále zvyšujícímu dovozu a vývozu zvyšovala. Také deficit bilance výnosů mírně vzrostl, což souviselo s přílivem PZI.

V letech 1994 až 2001 se hodnota PZI odhadovala na 100 mld. USD, přičemž 25 mld. USD v Argentině proinvestovalo Španělsko. V roce 2003 činily PZI pouze 863 mil. USD, přičemž oproti roku 1999 klesly o 96 %. Naopak v roce 2008 se PZI meziročně zvýšily o 64 % oproti předchozímu roku. Mezi další významné investory v Argentině patří USA, Kanada, Chile, Austrálie, Francie, Německo, Velká Británie a Brazílie. K největším investorům (v roce 2007) patřilo opět Španělsko (24 %), poté Brazílie, USA, Lucembursko, Chile, Německo a Francie.

Z důvodu ekonomické krize, ale také na základě mezinárodního hodnocení Argentiny, došlo k poklesu přílivu PZI (v současné době je ratingové hodnocení: podle Standard & Poor's stupeň B- a podle Moody's B3, viz ČNB). Nejistota v obchodní nebo daňové politice, vládní intervence nebo regulační opatření vedly investory k pozastavení PZI v tomto teritoriu. V současné době patří mezi perspektivní odvětví energetika, telekomunikace, výpočetní technika nebo infrastruktura. V budoucnu se počítá s rozsáhlou výstavbou sítí plynovodů z Argentiny přes Chile do Brazílie, což vede ke vzniku nových investičních projektů, viz Economic Survey of Latin America and the Caribbean (CEPAL).

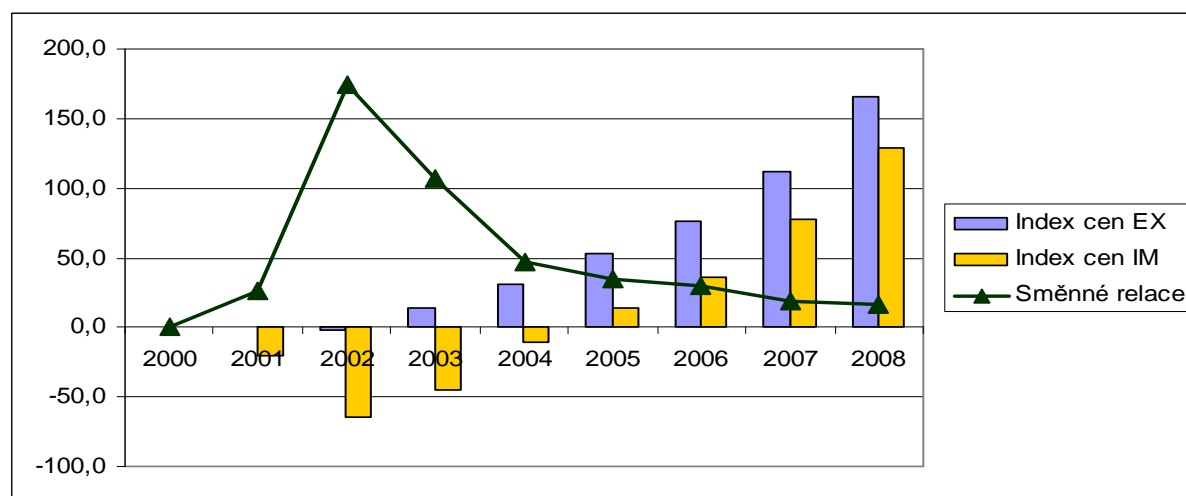
Tab. 4.5: Vývoj běžného účtu a PZI Argentiny mezi roky 1999 a 2008 (v mil. USD).

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Běžný účet	-11942	-8955	-3780	8767	8140	3213	5236	8011	7466	7034
Obchodní bilance	-794	2452	7385	17178	16805	13265	13087	13958	13255	15464
Export	23309	26341	26543	25651	29939	34576	40387	46546	55780	70021
Import	24103	23889	19158	8473	13134	21311	27300	32588	42525	54557
Bilance služeb	-4111	-4284	-3863	-1460	-1193	-1331	-1036	-536	-499	-889
Bilance výnosů	-7490	-7522	-7727	-7491	-7975	-9282	-7304	-5858	-5600	-7651
Běžné převody	453	399	424	540	504	561	489	446	310	111
Čisté PZI	22257	9517	2005	2776	878	3449	3954	2919	4576	7502

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2008).

Také graf 4.2 ukazuje, že se podmínky pro vývoz výrobků v roce 2002 oproti roku 2000 zlepšily natolik, že bylo možné postupně dovážet více produktů (jak zboží, tak služeb), aniž by se nějak výrazně změnil běžný účet platební bilance (za možnou příčinu takové změny směnných relací mezi roky 2001 a 2002 můžeme považovat dluhové problémy Argentiny v roce 2001). Rok 2002 nám poukazuje na to, že ceny vývozu klesaly pomaleji (-2,6 %) než ceny dovozu (-64,5 %). To znamená, že se cenové podmínky na zahraničních trzích pro Argentinu zlepšily. V dalších letech ceny vývozu rostly rychleji než ceny dovozu, což postupně vedlo jak ke zvyšování vývozu, tak dovozu. Největší roční nárůst u importu (128,4 %) a exportu (165,8 %) byl v roce 2008 (oproti roku 2000). Největší meziroční nárůst exportu v roce 2008 byl oproti roku 2007 ve výši 26 %. U importu činil největší meziroční nárůst v roce 2004 62 % oproti předchozímu roku. Výpočet směnných relací a indexů cen exportu a importu je zobrazen v příloze č. 7.

Graf 4.2: Vývoj směnných relací Argentiny (index, 2000 = 0 %).

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2008), vlastní zpracování.

Argentina do EU exportuje zejména potraviny a nápoje a z EU dováží stroje a dopravní prostředky. S Brazílií Argentina obchoduje v oblasti obilovin (zejména pšenice), dopravních prostředků, nafty nebo ropy. S USA obchoduje v oblasti pohonných hmot a energie. Argentina nejvíce v roce 2008 exportovala do Brazílie (22,3 % celkového exportu), dále do EU (19 %) a do Číny (11,4 %). Uruguay v roce 2008 zaujímala 8. místo (1,9 % celkového exportu) a Paraguay 14. místo (1,2 %). V dovozu do Argentiny byla na prvním místě v roce 2008 Brazílie (32,9 % celkového dovozu), dále EU (18,4 %) a USA (15,4 %). Uruguay v roce 2008 byla na 11. místě (1 %) a Paraguay na 6. místě (2,2 %). Obchodní partneři Argentiny jsou zobrazeni v příloze č. 8, viz EU bilateral trade and trade with the world (Eurostat).

4.3 Obchodní vztahy Brazílie

Již několik let se Brazílie snaží urychlit celní deklarace v zemi (v porovnání s ostatními zeměmi se celní řízení může protáhnout až na několik dní). V Brazílii dovozy podléhají společnému celnímu režimu podle sazebníku Mercosuru (TEC). Postupně sice dochází ke snižování cel, ale i tak se výše poplatků u některých druhů zboží může pohybovat až k 85 %. Cena dováženého zboží se vlivem cel, daní a poplatků může zvýšit až čtyřnásobně.

Dovozní clo (označuje se II) se pohybuje v rozmezí od 0 do 20 %. Celní tarify a klasifikace zboží jsou uvedeny v TEC. Každé zboží má své vlastní číslo podle TEC, který je harmonizován podle systému celní klasifikace používaný v EU. V současnosti ale existují výjimky z TEC a každá členská země Mercosuru si může stanovit vlastní sazby až u 100 položek a každého půl roku si mohou měnit sazby u 20 % z nich.

Spotřební daň (PI) se uvaluje na místní výrobky a na dovážené nebo vyvážené průmyslové výrobky pocházející ze zóny volného obchodu. Sazba spotřební daně není pevná, liší se podle druhu výrobku a běžná výše daně se pohybuje mezi 0 až 20 %. Nejvyšší daň ve výši 330 % je uvalena na dovážené tabákové výrobky.

Daň z oběhu zboží a služeb (ICMS) dosahuje výše 7 až 18 %, kterou si vybírají jednotlivé státy federace na svém území.

Exportní daň se využívá jen velmi málo a to u obchodovaných výrobků na domácím trhu. V současné době je to např. u vývozu kůží typu wet-blue se sazbou 9 % (daň byla

uvalena na popud domácích výrobců obuvi, kteří vnímali nedostatek surovin na domácím trhu vlivem exportu).

Brazílie svůj domácí trh chrání již prostřednictvím zmíněných dovozních cel a daní. Oblíbeným nástrojem se v současné době stala antidumpingová cla vztahující se na chemikálie, potraviny a výrobky z oceli. Nejvíce se antidumpingová cla objevují u dovozů z Číny a někdy i z jednotlivých členských zemí EU a EU jako celku, viz Souhrnná teritoriální informace Brazílie (Ministerstvo zahraničních věcí).

Vývoj běžného účtu a přímých zahraničních investic

Následující tab. 4.7. ukazuje vývoj běžného účtu a PZI. Rok 2001 se projevil snížením deficitu běžného účtu a zvýšením přebytku obchodní bilance oproti roku 2000 (byl deficitní). Důvodem bylo zvýšení vývozu zpracovatelských produktů (zejména strojů, dopravních prostředků a elektrospotřebičů) a u dovozu byl největší nárůst u paliv a surovin. V tomto roce Brazílie spolu s ostatními členskými zeměmi Mercosuru schválila společný vnější sazebník (snížení celních sazeb u kapitálových statků na 0 % a zvýšení sazeb u spotřebního zboží na 35 %). V roce 2002 došlo ke značnému nárůstu přebytku obchodní bilance, téměř o 10 000 mil. USD. Vyvážely se výrobky všech kategorií, ale největší zájem byl o sójové boby. V tomto roce dovoz produktů celkově poklesl, ale významný posun byl zaznamenán u dovozu paliv nebo chemikálií. V roce 2004 došlo ke značnému nárůstu vývozu a dovozu, což potom můžeme pozorovat i v následujících letech. Deficit bilance výnosů se stále prohlubuje, což je dáno stále vyšším přílivem PZI. V roce 2006 se dovoz vyznačoval zejména nárůstem objemu elektrické energie. Ve vývozu dominují stále zemědělské a průmyslové produkty. V roce 2008 se poprvé od roku 2002 objevuje deficit běžného účtu, příčinou je stále se zvyšující vývoz a dovoz produktů a prohlubující se deficit bilance výnosů v souvislosti s přílivem PZI.

Pro vstup na brazilský trh se využívá např. zakoupení místní provozovny včetně značky provozovatele, vytvoření společných podniků s místními partnery nebo investování na „zelené louce“. V současné době láká investory na brazilský trh zejména reálná úroková míra, která činí 10 %. Brazilská federální vláda nabízí řadu výhod, např. osvobození investic od daně z příjmu a další výhody týkající se zakládání, rozšiřování, modernizace a diverzifikace průmyslu a zemědělství, pokud se investice budou realizovat do konce roku

2010. Možnost reinvestice až 40 % vykázaného zisku bez daňového zatížení lze považovat za další z možných výhod, jak nalákat investory.

Ke konci roku 2008 se příliv PZI zvýšil, hlavním důvodem přílivu PZI bylo otevření strategických sektorů jako telekomunikace, bankovníctví a oblast rozvodu elektrické energie pro privatizaci. Mezi největší investory patří dlouhodobě USA, poté Lucembursko, Nizozemí, Japonsko a Francie. V současné době je ratingové hodnocení Brazílie: podle Standard & Poor's stupeň BBB- a podle Moody's Baa3, viz ČNB). V budoucnosti Brazílie zaznamená ještě větší možný příliv PZI a otevření strategických odvětví, a to z důvodu konání letních olympijských her v roce 2016, viz Economic Survey of Latin America and the Caribbean (CEPAL).

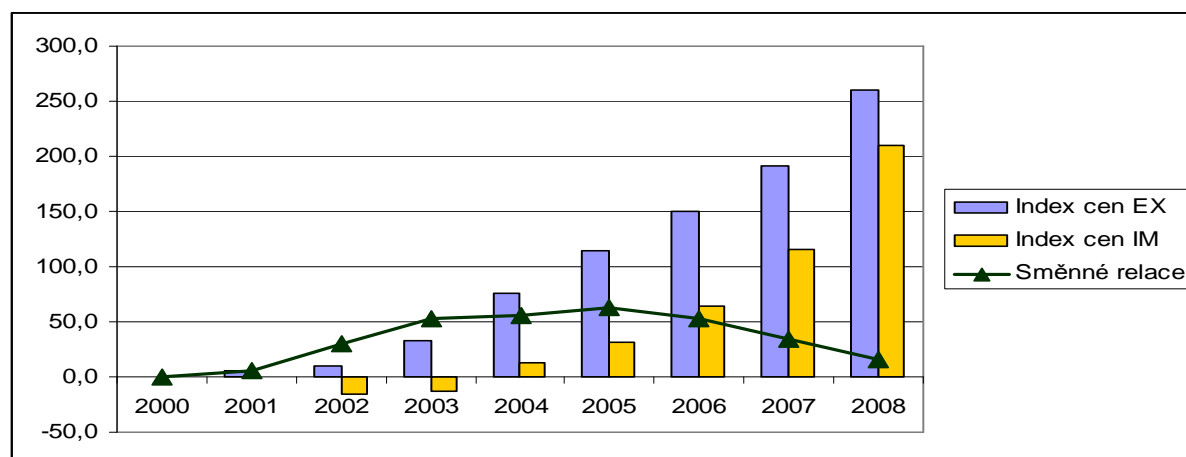
Tab. 4.7: Vývoj běžného účtu a PZI Brazílie mezi roky 1999 – 2008 (v mil. USD).

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Běžný účet	-25335	-24225	-23215	-7637	4177	11679	13985	13643	1551	-28227
Obchodní bilance	-1199	-698	2650	13121	24794	33641	44703	46457	40032	24835
Export	48011	55086	58223	60362	73084	96475	118308	137807	160649	197942
Import	49210	55783	55572	47240	48290	62835	73606	91351	120617	173107
Bilance služeb	-6977	-7162	-7759	-4957	-4931	-4678	-8309	-9640	-13219	-16689
Bilance výnosů	-18848	-17886	-19743	-18191	-18552	-20520	-25967	-27480	-29921	-40561
Běžné převody	1689	1521	1638	2390	2867	3236	3558	4306	4029	4188
Čisté PZI	26888	30498	24715	14108	9894	8339	12550	-9380	27518	24601

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2008).

Graf 4.3 také ukazuje, že se od roku 2001 do roku 2005 vytvářely dobré podmínky pro export i import dané země. Nejlepší hodnota směnných relací byla v roce 2005 (nárůst o 62,8 % oproti roku 2000). V roce 2005 se tedy vytvořily tak dobré cenové podmínky na trhu v Brazílii, což vedlo k přílivu PZI (např. v roce 2003 a 2004 došlo k útlumu PZI, protože se brazilská ekonomika potýkala s hospodářskými problémy). Největší nárůst exportu (259,3 %) a importu (210,3 %) byl v roce 2008 oproti roku 2000. Největší meziroční nárůst exportu byl v roce 2004 (oproti předchozímu roku) a činil 32 %. Největší meziroční nárůst importu činil 44 % v roce 2008 oproti roku 2007. Výpočet směnných relací a indexů cen vývozu a dovozu je zobrazen v příloze č. 7.

Graf 4.3: Vývoj směnných relací Brazílie (index, 2000 = 0 %).

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2008), vlastní zpracování.

Za hlavního obchodního partnera Brazílie lze považovat EU. Brazílie v roce 2008 nejvíce vyvážela do EU (23,5 % celkového exportu), dále do USA (14,7 %) a Číny (11,6 %). Argentina se v roce 2008 umístila na 4. místě (8,7 % celkového exportu), Paraguay na 14. místě (1 %) a Uruguay na 21. místě (0,8 %). Do Brazílie nejvíce v roce 2008 dovážela EU (21,4 % celkového dovozu), dále USA (15,2 %) a Čína (11,8 %). Argentina se umístila na 4. místě (8,1 %), Uruguay na 28. místě (0,6 %) a Paraguay na 34. místě (0,4 %). Brazílie do EU exportuje zemědělské produkty, ale také stroje a zařízení. Brazílie z EU dováží stroje a dopravní prostředky a chemikálie. S Argentinou obchoduje v oblasti ropy, nafty, strojů a dopravních prostředků, ale také zemědělských produktů. Obchodní partneři Brazílie jsou zobrazeni v příloze č. 9, viz EU bilateral trade and trade with the world (Eurostat).

4.4 Obchodní vztahy Paraguaye

Paraguay jakožto členská země Mercosuru se řídí společných celním tarifem, který se pohybuje v rozmezí 0 až 20 % (po roce 1998 došlo k plošnému zvýšení cel o 3 %). Paraguay požaduje při vývozu zboží fakturu a doklad o původu zboží. U zemědělských výrobků stejně jako u Argentiny je požadován sanitární certifikát, přičemž potraviny a léčiva se musí před dovozem nahlásit Ministerstvu zdravotnictví. Každé zboží musí být čitelně označeno, např. u dováženého piva musí být informace i ve španělštině. Zákaz dovozu není téměř používán, např. jen u obnošeného šatstva.

Paraguay je zařazena mezi země, která se vyznačuje netransparentním obchodním prostředím. Proto je vhodný při uzavírání obchodu místní důvěryhodný zástupce. Zahraniční investor musí mít na paměti, že paraguayská ekonomika se vyznačuje vysokou mírou korupce, časté je nedodržování smluv, právní nejistota, malá profesní připravenost místních firem, daňové úniky, pašování zboží nebo nízká úroveň investic do projektů veřejného sektoru.

Paraguay disponuje nejnižšími daněmi ze všech členských zemí Mercosuru. Např. fyzická osoba neplatí žádnou daň, daň z přidané hodnoty se pohybuje v rozmezí 1 až 10 % (s výjimkou ropných produktů, tj. 50 %), daň ze zisku je 30 %, ale v případě jeho reinvestování je to pouze 10 %. V roce 1991 byl přijat zákon, který obsahuje osvobození od správních poplatků při zakládání společnosti, při vydávání akcií a povolení pro bezcelní dovoz surovin a zařízení. Např. je-li společnost založená s účastí zahraničního kapitálu, je po dobu prvních pěti let osvobozena z 95 % od daně z kapitálových výnosů, viz Souhrnná teritoriální informace Paraguay (Ministerstvo zahraničních věcí).

Vývoj běžného účtu a přímých zahraničních investic

Vývoj běžného účtu a PZI ukazuje následující tab. 4.9. Deficit běžného účtu se v roce 2001 projevil deficitem obchodní bilance. Nejvíce se vyvážely sójové boby, přičemž vývoz bavlny zůstal stabilní. Dovoz zůstal na stejné úrovni, ale v následujících letech je vidět, že dovoz převažuje nad vývozem. V roce 2002 byl deficit běžného účtu nahrazen přebytkem, čemuž napomohla kladná bilance výnosů, způsobená odlivem PZI. Od roku 2003 se zvyšuje také příliv PZI, přičemž se prohlubuje deficit bilance výnosů. Od roku 2005 se příliv PZI orientuje na oblast telekomunikací (zvláště mobilních) a agropodnikání (zejména nadnárodní korporace zapojené do produkce sóji). V roce 2007 se dovoz zvýšil zejména díky vyšší spotřebě automobilů.

Příliv PZI je nízký, i když se v posledních letech zvýšil přes nedokonalou paraguayskou ekonomiku, která se vyznačuje vysokou mírou korupce (v roce 2009 se umístila na 154. místě ze 180. zemí, Argentina na 106. místě, Brazílie na 75. místě a Uruguay na 25. místě podle Transparency International Czech Republic) na různých úrovních, častým nedodržováním smluv, právní nejistotou či malou profesní připraveností. K hlavním zahraničním investorům v roce 2005 patřilo Lucembursko, dále Itálie a Španělsko,

přičemž se nejvíce investovalo to obchodu, finančních a pojišťovacích služeb, potravinářského průmyslu apod., viz Economic Survey of Latin America and the Caribbean (CEPAL).

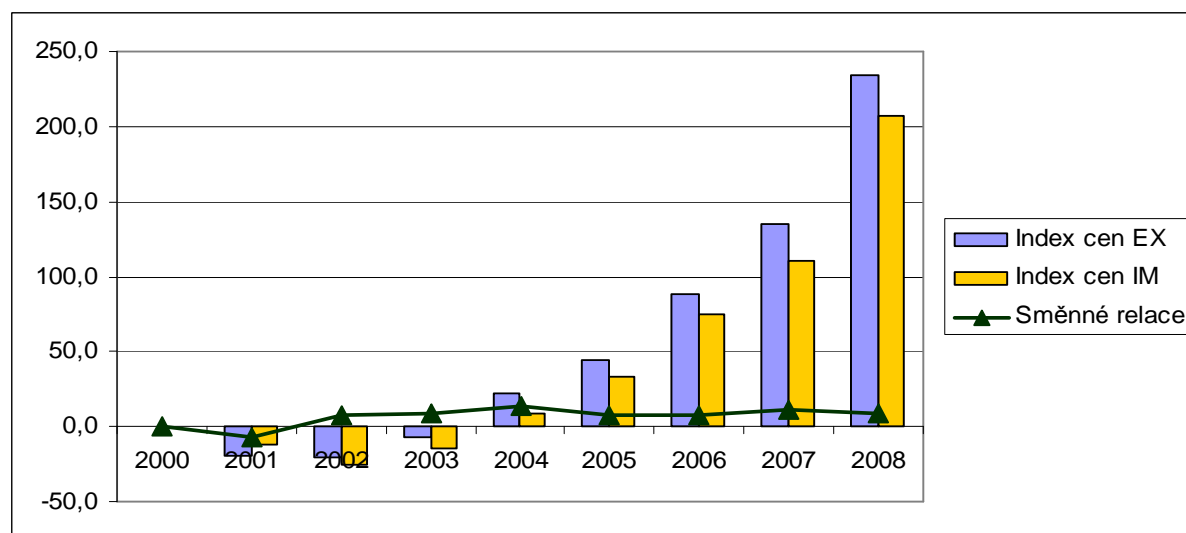
Tab. 4.9: Vývoj běžného účtu a PZI Paraguay mezi roky 1999 – 2008 (v mil. USD).

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Běžný účet	-165	-163	-266	93	129	143	16	128	165	-345
Obchodní bilance	-441	-537	-614	-280	-276	-244	-462	-621	-557	-1040
Export	2312	2329	1890	1858	2170	2861	3352	4401	5471	7769
Import	2753	2866	2504	2138	2446	3105	3814	5022	6027	8809
Bilance služeb	82	175	165	214	245	327	3313	414	506	478
Bilance výnosů	18	22	16	43	-4	-134	-58	-92	-158	-151
Běžné převody	175	177	167	116	165	194	224	426	373	369
Čisté PZI	89	98	78	12	22	32	47	167	178	311

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2008).

Graf 4.4 zobrazuje vývoj směnných relací v Paraguayi. Směnné relace meziročně poklesly o -7,1 % v roce 2001 oproti roku 2000, protože ceny exportu (-18,8 %) klesaly rychleji než ceny importu (-12,6 %), tzn., že se více dovezlo než vyvezlo. Určité zlepšení nastalo v roce 2004, kdy se směnné relace byly o 13,4 % vyšší oproti roku 2000. Největšího meziročního nárůstu exportu bylo dosaženo v roce 2004 ve výši 32 %. Největšího meziročního nárůstu importu bylo dosaženo v roce 2008 ve výši 46 %. Výpočet směnných relací a indexů cen exportu a importu je zobrazen v příloze č. 7.

Graf 4.4: Vývoj směnných relací Paraguaye (index, 2000 = 0 %).

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2008), vlastní zpracování.

V roce 2008 Paraguay nejvíce exportovala do Argentiny (24 % celkového exportu), dále do Brazílie (17,7 %), do EU (14,5 %) a Uruguay skončila na 4. místě (13 %). Do Paraguaye nejvíce dovážela v roce 2008 Brazílie (28,5 % celkového dovozu), dále USA (23,2 %) a Argentina (12,8 %). EU v rámci dovozu do Paraguaye skončila na 5. místě (6,3 % celkového dovozu) a Uruguay na 10. místě (1,2 %). Paraguay do EU exportuje produkty zemědělské výroby a z EU se dováží zejména stroje a dopravní prostředky a chemikálie. Paraguay obchoduje s členskými zeměmi Mercosuru zejména v oblasti vláken, bavlny a sóji, ale také dřeva. S Brazílií např. nejvíce obchoduje v oblasti strojů a přístrojů nebo v oblasti železa a skla. Obchodní partneři Paraguaye jsou zobrazeni v příloze č. 10, viz EU bilateral trade and trade with the world (Eurostat).

4.5 Obchodní vztahy Uruguaye

Uruguay je také členem Mercosuru od 1. 1. 1995 je uplatňován společný celní sazebník, který je používán vůči třetím zemím.

Jsou definovány tři základní celní sazby pro dovozy ze zemí mimo Mercosur: pro základní potraviny a výrobky nevyrábějící se v zemi (6 %), hotové výrobky (20 %) a polotovary (14 %). Uruguay získala koncem roku 2003 výjimku ze společného celního tarifu (výjimka činí 2 %) Mercosuru na dovozy zboží pro investiční účely na dovoz, telekomunikačních a informačních technologií ze třetích zemí (výjimka platí do roku 2010). Vůči členským zemím Mercosuru je zachován stávající tarif v rozmezí 6 až 9 %.

Clo je uvalováno jako ochrana uruguayského trhu, které zamezuje nekontrolovatelnému dovozu převážně z asijských zemí, ale objevují se i členské země Mercosuru. Je to např. zavedení dovozní přírážky ve výši 3 % na spotřební zboží nebo jednostranné zvýšení cel na dovozy z Argentiny.

Uruguay je ratingovými firmami hodnocena jako země s nízkým rizikem pro vstup zahraničního kapitálu (skončila na 25. místě ze 180. zemí v rámci indexu vnímání korupce). Je tu stabilní ekonomické prostředí, konsensus v základních ekonomických otázkách. Uruguay vedle Chile a Brazílie patří mezi nejméně problémové země. Nejperspektivnějšími odvětvími v rámci PZI je dřevozpracující průmysl, zemědělství, stavebnictví, potravinářský průmysl nebo doprava, viz Souhrnná teritoriální informace Uruguay (Ministerstvo zahraničních věcí).

Vývoj běžného účtu a přímých zahraničních investic

Následující tab. 4.11 ukazuje vývoj běžného účtu a PZI. V roce 2001 se deficit běžného účtu snížil. Důvodem byl pokles dovozu, což způsobil pokles poptávky po zboží v Argentině, která se potýkala se značnými problémy, a růst ceny ropy ve světě. V roce 2002 se dovoz a vývoz snížil téměř o 1000 mil. USD, hlavní příčinou bylo ohnisko slintavky a kulhavky v Argentině v roce 2001 (ta je jednou z hlavních zemí, se kterou Uruguay obchoduje). V roce 2004 a 2005 byl běžný účet přebytkový a vývoz a dovoz vzrostl, v roce 2005 navíc PZI vzrostly přibližně o 500 mil. USD. Deficit běžného účtu v roce 2008 byl dán zejména zvýšeným deficitem obchodní bilance a přílivem PZI.

V roce 2006 se mnohanásobně zvýšily PZI oproti předchozím letům, tzn. že meziroční nárůst oproti předchozímu roku činil 84 % a v roce 2005 150 % oproti roku 2004. Např. finská firma Botnia, která investovala téměř 1,5 mld. USD do dřevozpracujícího průmyslu, byla jedním z největších investorů. V roce 2006 nejvíce investic proudilo z Finska, Venezuely a Brazílie, viz Economic Survey of Latin America and the Caribbean (CEPAL).

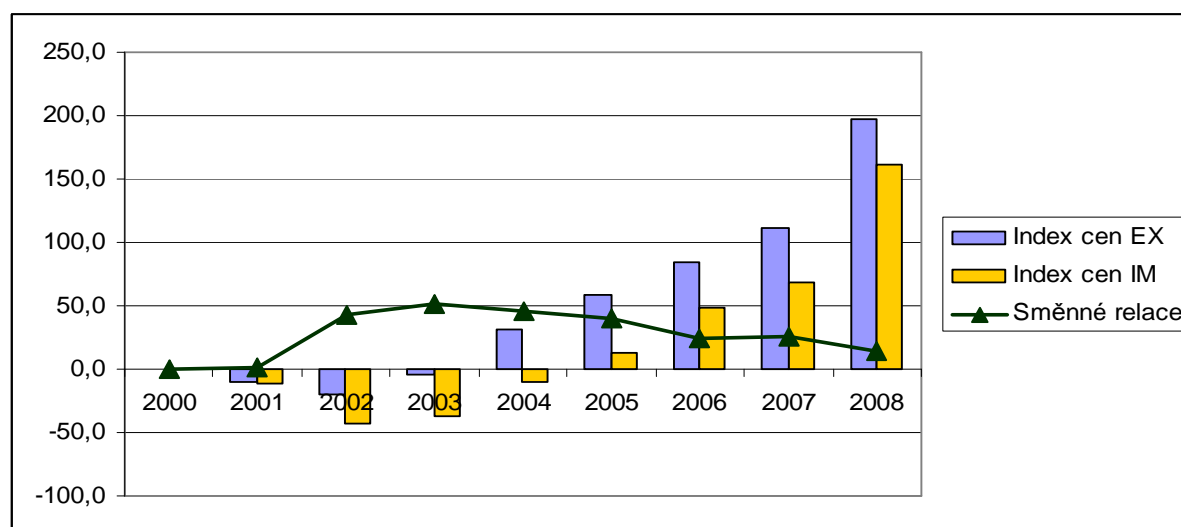
Tab. 4.11: Vývoj běžného účtu a PZI Uruguay mezi roky 1999 – 2008 (v mil. USD).

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Běžný účet	-502	-566	-497	382	-87	3	42	-392	-80	-1119
Obchodní bilance	-896	-927	-775	48	183	153	21	-499	-555	-1554
Export	2291	2384	2139	1922	2281	3145	3774	4400	5043	7100
Import	3186	3311	2919	1874	2098	2992	3753	4898	5598	8654
Bilance služeb	377	394	316	153	135	325	372	409	983	754
Bilance výnosů	-34	-60	-68	108	-438	-588	-494	-428	-345	-454
Běžné převody	50	28	30	72	83	113	144	126	136	146
Čisté PZI	238	274	180	291	401	315	811	1495	1139	2049

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2008).

Graf 4.5 znázorňuje směnné relace zahraničního obchodu Uruguay. Největšího meziročního nárůstu měly směnné relace v roce 2003, což bylo 51% oproti roku 2000. V roce 2003 (oproti roku 2000) také ceny vývozu (-4,3 %) meziročně klesaly pomaleji než ceny dovozu (-36,6 %). Vytvářely se tak dobré cenové podmínky pro trh Uruguaye a to vedlo zejména k stále se zvyšujícímu meziročnímu nárůstu exportu a importu, ale také přílivu PZI. Největší meziroční nárůst exportu byl v roce 2008 a (o 41 % oproti předchozímu roku) a největší meziroční nárůst importu byl také v roce 2008 a (o 55 %). Výpočet směnných relací a indexů cen vývozu a dovozu je zobrazen v příloze č. 7.

Graf 4.5: Vývoj směnných relací Uruguaye (index, 2000 = 0 %).

Zdroj: Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2008), vlastní zpracování.

Uruguay nejvíce exportovala v roce 2008 do EU (22,7 % celkového exportu), dále do Brazílie (18,2 %) a do Číny (9 %). Argentina zaujímala 4. místo (7,1 % celkového exportu) a Paraguay 12. místo (1,2 %). Uruguay v roce 2008 nejvíce dovážela z Brazílie (17,5 % celkového dovozu), dále z Argentiny (16,2 %), z EU (13,1 %) a Paraguay se umístila na 6. místě (7 %). Uruguay do EU exportuje zemědělské produkty a z EU se dováží zejména stroje a dopravní prostředky. Uruguay s Brazílií obchoduje v oblasti vína, ale také ropy, ropných produktů nebo minerálních výrobků. Obchodní partneři Uruguaye jsou zobrazeni v příloze č. 11, viz EU bilateral trade and trade with the world (Eurostat).

4.6 Společný celní sazebník Mercosuru

V roce 1995 v rámci Mercosuru došlo k zavedení společného celního tarifu. Členské státy si přesto ponechaly řadu výjimek. Argentina a Brazílie musely do konce roku 1999 vymezit seznam produkce, která bude podléhat společnému celnímu tarifu. Paraguay a Uruguay na to měly o rok déle. V rámci společného celního tarifu (TCM) byly společné tarify pouze v oblasti zboží pro investiční potřebu, informačních a telekomunikačních výrobků, cukru a automobilového průmyslu. Vůči třetím zemím se tarif pohyboval v rozmezí 0-20 % (v intervalu plus minus 2 p.b.). Od roku 1997 do konce roku 2003 byl vnější tarif společného celního sazebníku zvýšen o 3 p.b., v roce 2001 snížen o 2,5 p.b. a v roce 2002 byl snížen o 1,5 p.b.

Každá členská země Mercosuru si může stanovit seznam výrobků vůči ostatním zemím s rozdílnou výší cla. Navíc je dovážené zboží zdaňováno sazbou ve výši 3 % deklarované ceny. Přímo do prodejní sítě je dováženo zboží, které je také zdaňováno sazbou ve výši 3 % (jako záloha daně z příjmu). U dováženého zboží, které má charakter osobní nebo firemní spotřeby, je navíc vybírána dodatečná daň z přidané hodnoty ve výši 10 %.

Jednotlivé země Mercosuru si ale mohou upravovat výši cel podle potřeby. Pohyb zboží mezi členskými zeměmi Mercosuru je od 1. 1. 1995 bezcelný. Vůči ostatním členským zemím Mercosuru je používána bezcelní zóna.

Aplikace společného celního tarifu se u osobních automobilů odložila na rok 2006, u cukru na rok 2005. U zboží pro investiční potřebu a informačních a telekomunikačních produktů platila aplikace společného celního tarifu do konce roku 2008. Paraguay a Uruguay mohou do konce roku 2015 uplatňovat na zboží investiční potřeby kvótu ve výši 2 % a také u informačních a telekomunikačních produktů, viz Společný celní sazebník Ministério do Desenvolvimento, Indústria e Comércio Exterior. Ukázka části společného celního sazebníku je zobrazena v příloze č. 12.

4.7 Vzájemné vztahy mezi Evropskou unií a zeměmi Mercosuru

Evropská unie se zeměmi Latinské Ameriky navázala první vztahy již v 16. až 18. století. Po oslabení vzájemných vztahů se vztahy mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou postupně obnovily až v 50. letech 20. století. Největší zlom při rozšiřování vzájemných vztahů začíná na počátku 90. let 20. století s přijetím Maastrichtské smlouvy, kdy dochází k hlubší spolupráci mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou. V tomto období vznikají zcela nové přístupy a metody k prohlubování vzájemných vztahů s důrazem na politické dialogy, které zlepšují možnosti v ekonomické, obchodní, politické, ale také v rozvojové oblasti. Plnění cílů v daných oblastech umožňují kooperační dohody a smlouvy „třetí“ generace, které jsou uzavírány mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou, jednotlivými státy Latinské Ameriky nebo jednotlivými integračními uskupeními, např. Mercosurem. Smlouvy či dohody v daných oblastech vedou ke vzájemné spolupráci, k odstranění ekonomických rozdílů mezi zeměmi a ke zvýšení konkurenceschopnosti na světových trzích.

Společný trh Jihu (Mercosur) vznikl díky dohodě mezi Argentinou a Brazílií. V roce 1991 byla podepsána dohoda (Smlouva z Asunción) o společném trhu mezi Argentinou,

Brazílii, Paraguayi a Uruguayi. Venezuela se zatím právoplatným členem Mercosuru nestala. V Mercosuru má funkci pozorovatele od roku 2004, kdy vystoupila z Andského společenství. Argentina a Uruguay s jejím přistoupením souhlasily již v roce 2006, Brazílie se vyjádřila kladně v prosinci roku 2009. Paraguay by měla vyslovit své rozhodnutí o přistoupení Venezuely do Mercosuru na summitu v Madridu v květnu 2010. Přidruženými státy se v 90. letech staly Chile a Bolívie, které však nepřijaly společný celní tarif. Andské společenství národů uzavřelo s Mercosurem v roce 2004 dohodu o spolupráci a s Venezuelou, Kolumbií a Peru vytvořil Mercosur dohody o zóně volného obchodu. Poté se Kolumbie a Peru staly přidruženými státy.

Mercosur je celní unií budující společný trh umožňující volný pohyb zboží, služeb a výrobních faktorů mezi členskými zeměmi. V roce 2000 bylo dosaženo zóny volného obchodu, ale jednání o společném trhu stále trvají. Do roku 2010 by mělo dojít ke zrušení posledních výjimek volného pohybu zboží a služby se mají liberalizovat do roku 2015. I přes dosažené pokroky existuje řada problémů, které musí být odstraněny. Neexistuje společná obchodní politika zahraničního obchodu, není umožněn volný pohyb dováženého zboží, členské státy používají netarifní překážky obchodu a stále se nedaří dokončit právní předpisy v souvislosti s volným pohybem výrobních faktorů a služeb.

Členské země Mercosuru jsou také součástí skupiny Rio. Jednotlivé schůzky skupiny se zabývají otázkami při řešení politických, ekonomických a sociálních problémů, prohloubením regionální integrace, podmínkami pro vytvoření impulsů mechanismu regionálního rozvoje nebo zlepšením pozice regionálního trhu v Latinské Americe.

Všechny členské země Mercosuru si prošly složitým historickým vývojem, který byl dán nejen hospodářskými problémy, ale také válkami mezi jednotlivými zeměmi nebo střídáním vlády diktatury a demokracie. To se později promítlo do ekonomického vývoje členských zemí Mercosuru.

Argentina byla během světových válek či v poválečných obdobích charakterizována vojenskými převraty, kdy se střídala vojenská a civilní vláda. Výjimkou ale byla vláda Juana Dominga Peróna, který se snažil o obnovení „Velké Argentiny“. Argentina se navrátila k demokracii díky válce o Falklandy/Malvíny s Velkou Británií. Válka přispěla k pádu junty. Ke konci 20. století se Argentina začínala zmítat v hospodářských problémech, které tehdejšího prezidenta (Carlos Saúl Menem) vedly k radikálním reformám. Řešením bylo přijetí reformy a fixace měny na americký dolar v roce 1991 a v roce 1992 k zavedení nového

pesa. Počáteční úspěchy byly ale doprovázeny krizemi v Asii, Mexiku, Rusku a Brazílii, což situaci v Argentině ještě zhoršilo. Toto všechno vedlo v roce 2001 k vysokému státnímu dluhu (132 mld. USD) a přijetí nových reforem. Argentina se mezi roky 1999 a 2001 potýkala s deflací, která byla dána nárůstem u obchodovatelného zboží. Např. cena dovážených zemědělských produktů vzrostla o 170 % až 200 %.

Také Brazílie se potýkala s politickými a ekonomickými problémy. Konstituční monarchie v roce 1930 byla ukončena vojenským převratem Vargase, který vládl až do roku 1945. Počáteční úspěchy demokracie vystřídaly pokusy o zřízení vojenské diktatury. To se povedlo až v roce 1964, kdy na základě vojenského převratu bylo nastoleno dvacetileté období diktatury. Na konci 90. let 20. století postihla Brazílii krize. Opatřením byly reformy zaměřené na snížení inflace, vyrovnaní státního rozpočtu nebo privatizaci státních podniků. Na počátku 21. století se v Brazílii uskutečnila devalvace měny současně s přísným fiskálním a monetárním opatřením.

Paraguayskou ekonomiku silně ovlivňovaly války se sousedními státy, ale i diktatura, která byla v Paraguay až do konce roku 1989. Prvním prezidentem svobodné Paraguaye byl Juan Carlos Wasmosy Monti. Ten podepsal v roce 1995 dohodu s generálem Ovidiem o tom, že policisté a vojáci se nebudou účastnit svobodných voleb. Ovidio se sice později pokusil o převrat, ale jeho snahy byly rychle prezidentem zmařeny. I když Paraguay dokázala svoji ekonomiku stabilizovat a povznést na co nejvyšší možnou úroveň, hospodářské problémy se objevily i na konci 20. a 21. století. Mezi hlavní důvody byla blízká obchodní spolupráce s partnerskými zeměmi, zejména s Argentinou. Paraguay se ale postupně z hospodářských problémů vymanila.

Uruguay se potýkala také s hospodářskými a sociálními problémy, zvláště na počátku 19. století. Díky rozsáhlým reformám se Uruguay stala jednou z nejvíce prosperujících zemí Jižní Ameriky. Vojenská diktatura ustoupila v roce 1982 díky opozici, která vyhrála ve volbách. Bohužel i Uruguay postihla krize, a to zejména mezi roky 1999 a 2001, což se odrazilo i na vývoji reálného HDP a míry inflace. Důvodem byla vážná finanční krize. Postupně se uruguayská ekonomika stabilizovala díky finančním a sociálním reformám.

I členské země Mercosuru v minulosti řešily vzájemné spory. Ty se ale vždy vyřešily a vzájemná spolupráce mezi členskými zeměmi i přes tyto problémy pokračovala a pokračuje dále. Argentina a Brazílie se potýkaly s problémy v období hospodářské krize mezi léty 1998 až 2002. Argentinský trh zaplavilo levné brazilské zboží. Argentina se bránila

tím, že na toto zboží uvalila kvóty. Brazílie se ale chránila obdobným způsobem. Argentina a Uruguay řešily problémy se stavbou finské celulózky (stavba dokončena v roce 2007). Mezinárodní soudní dvůr v Haagu zamítl žádost Argentiny a rozhodl, že by stavba neměla představovat bezprostřední hrozbu pro životní prostředí. Další spor existuje mezi Paraguayí a Brazílií, kde Paraguay kritizuje Brazílii za dominanci nad největší světovou vodní elektrárnou (Itaipú Dam), která vznikla na společných hranicích jako projekt sbližující oba dva národy. Stavba Itaipú byla dohodnuta v roce 1966, ale dohoda mezi státy byla podepsána až v roce 1973 (budování elektrárny trvalo 9 let). Je paradoxem, že se Brazílie kvůli této stavbě velice zadlužila. Vyrobená energie se sice dělí mezi oba státy, ale protože je Paraguay malá země, vyváží velkou část (více než polovinu) do Brazílie.

Otázkou je také vytvoření celoamerické zóny volného obchodu s USA. Cílem FTAA je liberalizace obchodní oblasti (např. v oblasti investic, služeb, vládních zakázek) a sjednocení všech států Ameriky kromě Kuby. Rozdílné názory na podobu integrace způsobilo rozdělení jednajících zemí na dvě skupiny. První skupina tuto integraci prosazovala. Mexiko toto uskupení také podporovalo, ale nesouhlasilo např. s úplnou liberalizací investic a obchodu se službami. Členské země Mercosuru v čele s Brazílií se obávaly zahraničních investorů, které by získaly v těchto zemích silné pozice. Brazílie a Argentina se pozitivně nevyjádřily, přičemž nebyly např. spokojeny s obchodní politikou USA (zejména v oblasti zemědělství a ocelářství). Přetrvávající rozpory mezi USA a členskými zeměmi Mercosuru zatím nevedly (začátek fungování rok 2005) a zřejmě i nepovedou k začátku úspěšného fungování celoamerické zóny volného obchodu.

Evropská unie a integrační uskupení Mercosur spolu spolupracují v rámci regionálních strategických programů. Na programovací období 2007-2013 bylo vyčleněno 50 mil. EUR. Tento program se zabývá oblastí institucionalizace Mercosuru, podporou integračního procesu Mercosuru a přijetím Asociační dohody EU-Mercosur. Pro spolupráci Evropské unie a Latinské Ameriky bylo z rozpočtu Evropské unie vyčleněno pro období 2007-2013 2,7 mld. EUR a pro účely regionálních orientačních programů 556 mil. EUR.

Meziregionální rámcová dohoda o spolupráci mezi Evropskou unií a Mercosurem byla uzavřena v roce 1995, přičemž se zabývala otázkami v oblasti politické, obchodní, ekonomické, průmyslové, vědecké, kulturní, technologické a v institucionální oblasti. Tato dohoda vedla obě strany k uvažování o asociační dohodě. Asociační dohoda je zaměřena na politickou oblast, oblast rozvojové spolupráce a ekonomicko-sociální oblast.

Asociační dohoda měla být uzavřena do konce roku 2005, ale bohužel se tak nestalo. Problematika uzavření byla diskutována na čtyřech summitech a několika ministerských konferencích. Na summitu v Madridu v roce 2002 EU požadovala po Mercosuru ustoupení v oblasti služeb a investic a Mercosur naproti tomu žádal zpřístupnění trhů pro zemědělské produkty a zanechání subvenční zemědělské politiky EU. Na dalších summitech v Mexiku v roce 2004, ve Vídni v roce 2006 a v Limě v roce 2008 k uzavření asociační dohody nedošlo. Základním problémem byla vždy oblast zemědělské politiky s důrazem na zemědělské subvence. Členské země Mercosuru se negativně postavily zejména k reformě Společné zemědělské politiky z roku 2003. Evropská unie chtěla, aby obchodní partneři na základě jednání z Douhá z roku 2001 přijaly obdobné závazky v souvislosti se snížením národních dotací. To se členským zemím Mercosuru nezamlouvalo.

V roce 2006 navrhla Evropská unie uskupení Mercosuru zatím jednu z nejvelkorysejších nabídek. V rámci zemědělství chtěla Evropská unie zrušit vývozní náhrady do roku 2013, což byl nejdůležitější prvek v rámci nabídky. Evropská unie naopak očekávala otevření trhů pro investory, otevření služeb nebo přístup k vládním zakázkám. Uzavření asociační dohody je zatím v současné době nemožné. Členské země Mercosuru nesouhlasí s nabídkou Evropské unie a Evropská unie nesouhlasí s nabídkami Mercosuru. Možná vše závisí na Argentině a zejména Brazílii, která patří mezi hlavní obchodní partnery Evropské unie (v rámci uskupení Mercosur). Určitý pokrok ve vyjednávání je znát v oblasti technologií, ale v oblasti obchodu (jako zemědělská politika, dotace a služby) se vyjednávání zastavila na mrtvém bodě.

Problematika Evropské unie a Latinské Ameriky je složitou oblastí, která se vyvíjela několik staletí. Vztah Evropské unie a členských zemí Mercosuru a integračního uskupení Mercosuru jako celku je opravdu běh na dlouhou trať. Pokud nebude uzavřena Asociační dohoda, nebudou vztahy naplno rozvíjeny a rozšiřovány. Po uzavření asociační dohody by mohlo dojít k lepším obchodním vztahům a investičním příležitostem. Vždyť členské země Mercosuru se příliš netají tím, že nesympatizují s USA, a z toho by možná Evropská unie a členské země Mercosuru mohly vytěžít. Mohly by více rozvíjet své obchodní, ekonomické a politické vazby, více spolupracovat, což by vedlo k postupnému hospodářskému rozvoji obou celků.

Z pohledu teritoriální struktury zahraničního obchodu Evropské unie v rámci zemí Mercosuru Evropská unie nejvíce obchoduje právě s Brazílií. 2 % exportu směřuje do Brazílie, která tak zaujímá 10. místo. Z hlediska importu se Brazílie v roce 2008 podílela

2,3 % na celkovém importu do Evropské unie, přičemž si drží prvenství ve skupině SITC 0+1 s 12% podílem (rok 2007) a předčila tak USA. Prvenství si Brazílie udržela i ve skupině SITC 2+4 se 14% podílem (rok 2007). Brazílie, Argentina a USA jsou jedinými významnými dodavateli ve skupině SITC 0+1 podílející se více než 5 % na celkovém dovozu do Evropské unie. Evropská unie do Brazílie exportuje stroje a dopravní prostředky a Brazílie do Evropské unie vyváží zemědělské produkty. Na jedné straně je Brazílie považována za jednu z nejstabilnějších zemí (z hlediska vnímání korupce), ale na druhou stranu je to země vysoce protekcionistická. Aby měl dovozce určitou šanci se na brazilský trh dostat, musí získat řadu celních úlev a obrnit se trpělivostí (konečná dovozní cena se může zvýšit až o 70 %).

Argentina se také vyznačuje značnými exportními a dovozními omezeními, ale není v této oblasti tak přísná jako Brazílie. Export z Evropské unie do Argentiny tvořil v roce 2008 0,5 % celkového exportu Evropské unie. V rámci importu do Evropské unie se Argentina v roce 2008 podílela 0,7 % na celkovém importu do Evropské unie. Druhé místo obsadila v dovozu do Evropské unie v rámci skupiny SITC 0+1 s 8% podílem. Do Argentiny Evropská unie vyváží zejména stroje a dopravní prostředky.

Paraguay a Uruguay nejsou pro Evropskou unii strategickými obchodními partnery. V exportu Evropské unie a v importu do Evropské unie se obě země v roce 2008 podílely jen minimálně. Obě země obchodují víceméně se členskými zeměmi Mercosuru než s Evropskou unií, přičemž podléhají společnému celnímu sazebníku, tzn. že si mohou uplatnit na různé zboží výjimky.

Každá země se musela potýkat s řadou ekonomických a politických problémů, což se negativně promítlo do objemu vývozu, dovozu, nebo přílivu přímých zahraničních investic. Např. krize v Argentině se v roce 2001 přelévala postupně do dalších let a na nějakou dobu nebyla tato země pro investory příliš přijatelná. V roce 2008 ale již postupně docházelo k přílivu PZI, protože se otevřela vhodná strategická odvětví. Naproti tomu Uruguay, jako jeden z menších států Mercosuru, je spolu s Brazílií zařazena mezi bezproblémové země. Postupně do Uruguaye proudí investice a i v následujících letech by se mohl zvýšit jak příliv PZI, tak zvýšit objem vývozu a dovozu. Opakem je Paraguay, která z pohledu vnímání korupce obsadila až cca 150. místo a zařadila se tak z pohledu investorů mezi méně atraktivní země.

Budoucí spolupráce členských zemí Mercosuru a Evropské unie je podmíněna uzavřením asociační dohody. K uzavření asociační dohody zatím nedošlo kvůli již uvedeným

problémům zemědělské politiky. Možným řešením by byla úprava domácích podpor a vývozních subvencí či úplné zrušení vývozních subvencí.

Pokud bychom mluvili o úpravě vývozních subvencí, mohli bychom uvažovat o stanovení výjimek pro určité citlivé výrobky té které země. Postupně by byla výše vývozních subvencí snižována v průběhu deseti let o 40 % až 50 %.

V oblasti domácích podpor bych ponechala tři skupiny podpor podle WTO a navíc bych doplnila skupina zahrnující citlivé výrobky. Tato skupina by byla stanovena pouze na základě dohody mezi oběma stranami. Pro tuto skupiny by byly stanoveny tyto podmínky: citlivé výrobky by minimálně narušovaly domácí obchod a zároveň by jejich zvýšená produkce vedla k lepším obchodním vztahům mezi oběma stranami.

Pro uzavření asociační dohody je také důležité jednotnost názorů všech členských zemí Mercosuru. Brazílii bychom mohli považovat za jednoho z hlavních manipulátorů, která navíc s Argentinou vytváří silnou dvojici a svými rozhodnutími a názory ovlivňují ostatní členské země Mercosuru. Ale i „menší“ země jako Uruguay a Paraguay by mohly svým hlasem ovlivnit přijetí rozhodujících dohod.

Základním problémem, jak již bylo zmíněno, je uzavření asociační dohody. Bohužel uzavření dohody vždy zatím ztroskotalo na otázce zemědělské politiky, zejména zemědělských subvencí. Jak Evropská unie, tak uskupení Mercosur, nemohou v této problematice najít přijatelné východisko pro obě strany. Pokud však obě strany chtějí rozšiřovat vzájemné vztahy v různých oblastech, musí každá země ustoupit některým svým požadavkům. Vždyť obě strany na základě těchto vztahů zvyšují nejenom svoji konkurenceschopnost na světových trzích, ale také ekonomickou úroveň své země. Uzavření Asociační dohody EU-Mercosur se v budoucnosti stane nepostradatelným prvkem vzájemných vztahů obou stran.

5 Závěr

Členské země Mercosuru jsou pro Evropskou unii významnými partnery nejenom v sociální, ekonomické nebo rozvojové oblasti, ale také v obchodních vztazích. Zvláště pak Brazílie nebo Argentina patří mezi významné obchodní partnery Evropské unie, přičemž obě země do Evropské unie dováží primárně zemědělské produkty.

Cílem diplomové práce bylo zanalyzovat vývoj vzájemných vztahů členských zemí Mercosuru a Evropské unie, popsat současný stav na základě studia historického vývoje a nastínit vlastní řešení problematického vztahu členských zemí Mercosuru a Evropské unie.

S vnějšími ekonomickými vztahy souvisejí základní teorie zahraničního obchodu. Mezi významné představitele zabývající se zahraničním obchodem patřili např. Adam Smith s pojetím absolutních výhod nebo David Ricardo s pojetím komparativních výhod. Na tuto teorii později navázaly teorie jako Hecksher-Ohlinův model nebo Haberlerova koncepce komparativních výhod. Vnější hospodářská politika je chápána jako politika zabývající se hospodářsko-obchodními vztahy s cílem zabezpečit vyrovnanou platební bilanci. Pro zahraniční obchod bylo důležité také vymezení regionalismu, kdy docházelo k odstraňování překážek mezi dvěma nebo více státy. Integrační uskupení Mercosur vzniklo na základě bilaterálních dohod mezi Argentinou a Brazílií (později přistoupila také Paraguay a Uruguay) v roce 1991. Mercosur jakožto celní unie buduje společný trh v pohybu zboží, služeb a výrobních faktorů.

První vztahy mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou se tradují k 16. – 18. století, kdy Latinskou Ameriku kolonizovali především Španělé a Portugalci. Užší vazby přetrhala až 2. světová válka. Vztahy mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou se začaly obnovovat v 50. letech 20. století, ale vyvrcholení vztahů bylo až se založením Evropského hospodářského společenství v roce 1958. Hlubší spolupráce byla navázána v 90. letech 20. století na základě přijetí Maastrichtské smlouvy, přičemž 90. léta byla významná na základě podpisů kooperačních dohod „třetí generace“. Evropská unie s Latinskou Amerikou spolupracuje v rozvojové, obchodní a ekonomické oblasti a v politické oblasti. Zástupci Latinské Ameriky a Evropské unie se pravidelně setkávají na ministerských schůzkách a summitech, kde se zabývají těmito oblastmi. Evropská unie spolupracuje také s jednotlivými integračními uskupeními, jako např. s Mercosurem. Evropská unie spolu s Mercosurem podepsala v roce 1995 Meziregionální rámcovou dohodu zabývající se např. politickou, ekonomickou, technologickou nebo vědeckou oblastí. Důležitá pro rozšíření vzájemných

vztahů je také asociační dohoda, která zatím nebyla oběma stranami podepsána. Jednotlivé členské země Mercosuru prošly složitým vývojem od diktatury k demokracii, hospodářskými krizemi a v současnosti jsou dostatečně konkurenceschopné a schopné uplatnit se na světovém trhu.

Mezi hlavní obchodní partnery Evropské unie patří USA a Čína. V oblasti surových materiálů a potravin a nápojů je hlavním dovozcem do EU Brazílie, která tak předčila USA. Argentina, Brazílie a USA jsou jedinými významnými dodavateli ve skupině potravin a nápojů. Paraguay a Uruguay jsou zařazeny mezi méně významné obchodní partnery EU, protože jejich podíl na celkovém exportu a celkovém importu do EU je téměř nulový. Brazílie a Uruguay jsou hodnoceny jako země s nízkým rizikem pro přístup zahraničního kapitálu. Bohužel Argentina spolu s Paraguayí je zařazena mezi problémové země. S odezníváním ekonomické krize a otevřením strategických odvětví dochází k postupnému přílivu přímých zahraničních investic do členských zemí Mercosuru.

Uzavření Asociační dohody EU-Mercosur je nezbytnou součástí budoucí spolupráce obou stran. Její ratifikaci brání především zemědělská politika Evropské unie. Konečné uzavření dohody povede k prohloubení vzájemných vztahů mezi oběma stranami, otevření nových příležitostí pro zahraniční investory, ale také ke zvyšování konkurenceschopnosti na světových trzích.

6 Seznam použité literatury

Monografie

- [1] ADAMCOVÁ, L., GOMBALA, I. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. 117 s. ISBN 80-245-0152-X.
- [2] BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie: geoeconomické a geopolitické aspekty jejich makroregionální diferenciace*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. 197 s. ISBN 80-7368-142-0.
- [3] BENÁČEK, V. *Ekonomie mezinárodního obchodu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997. 78 s. ISBN 80-7079-105-5.
- [4] CIHELKOVÁ, E. a kol. *Mezinárodní ekonomie II*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 258 s. ISBN 978-80-7400-054-6.
- [5] CIHELKOVÁ, E. *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 361 s. ISBN 978-80-7179-808-8.
- [6] CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: regiony a integrace*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.
- [7] CIHELKOVÁ, E., KUNEŠOVÁ, H. *Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.
- [8] CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
- [9] CIHELKOVÁ, E. *Vztahy EU a Latinské Ameriky: historický kontext a současný stav. Mezinárodní politika*, 2001, roč. 25, č. 3, s. 14. ISSN 0543-7962.
- [10] HOLMAN, R. a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 539 s. ISBN 80-7179-380-9.
- [11] KLIKOVÁ, Ch., KOTLÁN, I. *Hospodářská politika*. 1. vyd. Ostrava: Sokrates, 2003. 275 s. ISBN 80-86572-04-8.
- [12] LIŠČÁK, V. *Státy a území světa*. 3. vyd. Praha: Libri, 2009. 895 s. ISBN 978-80-7277-414-2.

- [13] NEKVAPIL, V. *Vnější vztahy EU*. 1. vyd. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2008. 143 s. ISBN 978-80-87092-00-2.
- [14] NĚMCOVÁ, I., ŽÁK, M. *Hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997. 231 s. ISBN 80-7169-462-2.
- [15] SIRŮČEK, P. a kol. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)*. 1. vyd. Praha: Melandrium, 2007. 511 s. ISBN 978-80-86175-03-4.
- [16] SMITH, A. *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. Nové přepracované vydání opatřené margináliemi. Praha: Liberální institut, 2001. 986 s. ISBN 80-86389-15-4.
- [17] SLANÝ, A., ŽÁK, M. *Hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999. 271 s. ISBN 80-7179-273-3.
- [18] SOJKA, M. a kol. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, 1999. 298 s. ISBN 80-7184-991-X.
- [19] SPÁČILOVÁ, L. Přednášky k předmětu Dějiny ekonomických teorií, 2009.
- [20] SVATOŠ, M. a kol. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 367 s. ISBN 978-80-247-2708-0.
- [21] ŠIROKÝ, J. a kol. *Daňové teorie – s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.
- [22] ŠŤASTNÝ, D. *Mezinárodní obchod: teorie a politika*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004. 150 s. ISBN 80-245-0805-2.
- [23] VARADZIN, F. *Teorie světové ekonomiky*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 1997. 194 s. ISBN 80-7078-489-X.

Tištěná periodika

- [24] FOLTÝN, J. Latinskoamerická nestabilita pohledem ekonomů. *Mezinárodní politika*, 2006, roč. 30, č. 8. ISSN 0543-7962.
- [25] GOMGALA, I. Latinská Amerika na přelomu tisíciletí. *Mezinárodní politika*, 2001, roč. 25, č. 3. ISSN 0543-7962.
- [26] HOLMAN, R. Bohatství národů Adama Smithe I.,II. *Politická ekonomie*, 1997, roč. 45, č. 3 a 4. ISSN 0032-3233.

- [27] HOLMAN, R. Politická ekonomie Davida Ricarda I, II. *Politická ekonomie*, 1998, roč. 46, č. 1 a 2. ISSN 0032-3233.
- [28] HOLMAN, R. Scholastikové a merkantilisté. *Politická ekonomie*, 1994, roč. 42, č. 1. ISSN 0032-3233.
- [29] HRABÁLEK, M. Integrace v latinskoamerickém regionu. *Mezinárodní politika*, 2006, roč. 30, č. 3. ISSN 0543-7962.
- [30] JUNGBAUER, R. Ke vztahům mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou. *Mezinárodní politika*, 2006, roč. 30, č. 8. ISSN 0543-7962.
- [31] SUJA, M. Asociační dohoda EU – MERCOSUR. *Mezinárodní politika*, 2004, roč. 28, č. 12. ISSN 0543-7962.

Internetové zdroje

- [32] *Alban – Regional cooperation programme* [online]. [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional-cooperation/alban/index_en.htm>.
- [33] ALBUQUERQUE, J. *Integration, democratization and external influence* [online]. 18. 5. 2000 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.cap.lmu.de/transatlantic/download/Guilhon.PDF>>.
- [34] *Alfa – Regional cooperation programme* [online]. [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional-cooperation/alfa/index_en.htm>.
- [35] *Al-Invest Regional Aid Programme* [online]. [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional-cooperation/al-invest/index_en.htm>.
- [36] @LIS2 – *ALLiance for the Information Society, phase 2* [online]. [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional-cooperation/alis/index_en.htm>.
- [37] *Argentina Country Strategy Paper 2007 – 2013* [online]. 24. 4. 2007 [cit. 2010-02-23]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/argentina/csp/07_13_en.pdf>.

- [38] *Argentina-Brazil Relations: Urgent Challenges Come to the Forefront* [online]. 12. 7. 2005 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.coha.org/argentina-brazil-relations-urgent-challenges-come-to-the-forefront/>>.
- [39] *Argentina indicadores socioeconomicos 1990 – 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.aladi.org/nsfaladi/indicado.nsf/vvindicadoresweb/argentina>>.
- [40] *Argentina: Instituto Nacional de Estadística y Censos* [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.indec.mecon.ar/default.htm>>.
- [41] BOLDUC, K. *Mercosur Meeting in Cordoba Begins Today* [online]. 20. 7. 2006 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.coha.org/venezuela%E2%80%99s-accession-to-mercosur-elicits-mixed-reaction/>>.
- [42] *Brazil: Ministério do Desenvolvimento, Indústria e Comércio Exterior* [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.desenvolvimento.gov.br/sitio/interna/interna.php?area=5&menu=1817&refr=576>>.
- [43] *Brazil indicadores socioeconomicos 1990 – 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.aladi.org/nsfaladi/indicado.nsf/vvindicadoresweb/brasil>>.
- [44] *Brazil Country Strategy Paper 2007 – 2013* [online]. 14. 5. 2007 [cit. 2010-02-23]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/brazil/csp/07_13_en.pdf>.
- [45] BUCAR, E. *Mercosur – An evaluation a Brazilian Point of View* [online]. 1997 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Fall1997/Eliane.Bucar.html>>.
- [46] *Economic Survey of Latin America and the Caribbean (2000-2009)* [online]. 2000 [cit. 2010-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.cepal.org/cgi-bin/getProd.asp?xml=/de/agrupadores_xml/aes252.xml&xsl=/agrupadores_xml/agrupa_listado-i.xsl&base=/tpl-i/top-bottom.xsl>.
- [47] *EU Bilateral Trade and Trade with The World: Argentina* [online]. 22. 9. 2009 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113344.pdf>.

- [48] *EU Bilateral Trade and Trade with The World: Brasil* [online]. 22. 9. 2009 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113359.pdf>.
- [49] *EU Bilateral Trade and Trade with The World: Paraguay* [online]. 22. 9. 2009 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113434.pdf>.
- [50] *EU Bilateral Trade and Trade with The World: Uruguay* [online]. 22. 9. 2009 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113460.pdf>.
- [51] *EU-Brazil: Strategic Partnership proposed.* [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/725&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.
- [52] *EU-MERCOSUR Ministerial Meeting Vienna, Austria* [online]. 13. 5. 2006 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.uealc.at/includes/images/EULAC/1305JointCommuniqueMercosurEN.pdf>>.
- [53] *European Union foreign direct investment yearbook 2008 (data 2001-2006)* [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-BK-08-001/EN/KS-BK-08-001-EN.PDF>.
- [54] *EUROSociAL Regional Programme for social cohesion in Latin America* [online]. [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional-cooperation/eurosociAL/index_en.htm>.
- [55] *External and intra-European Union trade (data 2002-2007)* [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CV-08-001/EN/KS-CV-08-001-EN.PDF>.
- [56] *Framework Trade and Economic Co-operation Agreement: Argentina-EC.* [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en,cs&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=160559:cs&page=>>>.

- [57] *Framework Trade and Economic Co-operation Agreement: Brazil-EC*. [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en,cs&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=207173:cs&page=>>>.
- [58] HRABÁLEK, M. *Kam kráčí FTAA?* [online]. 5. 5. 2004 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <http://globalpolitics.cz/clanky/kam-kraci-ftaa>.
- [59] CHRISTENSEN, S. *The influence of nationalism in Mercosur and in South America – can the regional integration project survive?* [online]. 15. 6. 2007 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0034-73292007000100008&lng=en&nrm=iso>.
- [60] *Latin America: Regional Programming Dokument 2007 – 2013* [online]. 12. 7. 2007 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/la/rsp/07_13_en.pdf>.
- [61] *Latin America: Regional Strategy Document 2002 – 2006* [online]. April 2002 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/la/rsp/02_06_en.pdf>.
- [62] MACBETH, H., RAMIREZ, S. *Argentina indicadores socioeconomicos 1990 – 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.aladi.org/nsfaladi/indicado.nsf/vvindicadoresweb/argentina>>.
- [63] *MERCOSUR-European Union Troika Summit Lima, Peru* [online]. 17. 5. 2008 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/100459.pdf>.
- [64] *MERCOSUR – European Community: Regional Strategy Paper 2002 – 2006*. [online]. 10. 9. 2002 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/mercosur/rsp/02_06_en.pdf>.
- [65] *MERCOSUR Regional Strategy Paper 2007 – 2013* [online]. 2. 8. 2007 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/mercosur/rsp/07_13_en.pdf>.
- [66] *MERCOSUR-European Union Troika Ministerial Meeting Prague* [online]. 14. 5. 2009 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st08/st08438.en09.pdf>>.

- [67] *Mercosur indicadores socioeconomicos 1990 – 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.aladi.org/nsfaladi/indicado.nsf/vvindicadoresweb/Mercosur>>.
- [68] *Paraguay indicadores socioeconomicos 1990 – 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.aladi.org/nsfaladi/indicado.nsf/vvindicadoresweb/paraguay>>.
- [69] *Paraguay: Index Statistic* [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.bcp.gov.py/gee/statistic/>>.
- [70] *Paraguay Country Strategy Paper 2007 – 2013* [online]. 11. 4. 2007 [cit. 2010-02-23]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/paraguay/csp/07_13_en.pdf>.
- [71] PENA, C., ROZEMBERG, R. *Mercosur: A Different Approach to Institutional Development* [online]. 2005, 15 s. [cit. 2010-01-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.focal.ca/pdf/mercosur.pdf>>.
- [72] *Pracovní dokument o hospodářských a obchodních vztazích EU a států Mercosur pro jednání o meziregionální asociační dohodě* [online]. 28. 2. 2006 [cit. 2010-03-23]. Dostupný z WWW: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/605/605665/605665cs.pdf>.
- [73] *Společné prohlášení EU a skupiny Rio 2013* [online]. 13. 5. 2009 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.eu2009.cz/cz/news-and-documents/press-releases/spolecne-prohlaseni-eu-a-skupiny-rio-22293/>>.
- [74] *Souhrnná teritoriální informace Argentina, zpracováno zastupitelským úřadem ČR v Buenos Aires* [online]. 5. 10. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/jizni_amerika/argentina/ekonomika/index.html>.
- [75] *Souhrnná teritoriální informace Brazílie, zpracováno zastupitelským úřadem ČR v Brasília* [online]. 13. 10. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/jizni_amerika/brazilie/ekonomika/index.html>.
- [76] *Souhrnná teritoriální informace Paraguay, Zpracováno zastupitelským úřadem ČR v Buenos Aires* [online]. 2. 10. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z

WWW:<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/jizni_amerika/paraguay/ekonomika/index.html>.

[77] *Souhrnná teritoriální informace Uruguay, zpracováno zastupitelským úřadem ČR v Montevideu* [online]. 2. 10. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z

WWW:<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/jizni_amerika/uruguay/ekonomika/index.html>.

[78] *The World Bank: Contry At a Glance tables* [online]. [cit. 2010-03-01]. Dostupný z WWW:

<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20485916~menuPK:1297819~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html>>.

[79] *Urbal Regional Aid Programme* [online]. [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW:

<http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional-cooperation/urbal/index_en.htm>.

[80] *Uruguay indicadores socioeconomicos 1990 – 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-02-25].

Dostupný z WWW: <<http://www.aladi.org/nsfaladi/indicado.nsf/vvindicadoresweb/uruguay>>.

[81] *Uruguay: Instituto Nacional de Estadística Sector Externo* [online]. 2009 [cit. 2010-

03-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.ine.gub.uy/economia/externo2008.asp>>.

[82] *Uruguay Country Strategy Paper 2007 – 2013* [online]. 10. 4. 2007 [cit. 2010-02-23].

Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/uruguay/csp/07_13_en.pdf>.

[83] WHEELER, K. *Uruguay Sings a TIFA with the U.S.: Will this Mean an Unravelling of Mercosur or is Montevideo Maneuvering to be Left Out in the Cold?* [online]. 1. 7. 2007 [cit. 2010-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.coha.org/uruguay-signs-a-tifa-with-the-us-will-this-mean-an-unraveling-of-mercosur-or-is-montevideo-maneuvering-to-be-left-out-in-the-cold/>>.

[84] *Zástupci EU a Latinské Ameriky se setkají v Praze ve dnech 13. a 14. května 2009*

[online]. 11. 5. 2009 [cit. 2010-02-22]. Dostupný z WWW:

<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/09726_cs.htm>.

[85] *Zpráva o hospodářských a obchodních vztazích mezi EU a unií Mercosur za účelem uzavření meziregionální dohody o partnerství* [online]. 21. 9. 2006 [cit. 2010-03-22].

Dostupný z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=->

//EP//TEXT+REPORT+A6-2006-0302+0+DOC+XML+V0//CS

Seznam zkratek

ALADI	Latinskoamerické sdružení pro integraci
CACM	Středoamerický společný trh
CARICOM	Karibské společenství a společný trh
CB	Centrální banka
CZECH TRADE	Česká agentura na podporu obchodu
ČEB	Česká exportní banka
EGAP	Exportní garanční a pojišťovací společnost
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
FTAA	Dohoda o celooamerickém volném obchodu
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GATS	Všeobecná dohoda o obchodu a službách
IADB	Meziamerická rozvojová banka
MERCOSUR	Společný trh jihu
NAFTA	Dohoda o severoamerickém volném obchodu
OAS	Organizace amerických států
OB	obchodní bilance
PB	platební bilance
PTA	preferenční obchodní dohody
PZI	přímé zahraniční investice
RTA	regionální obchodní dohody
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví
WTO	Světová obchodní organizace

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že údaje o diplomové práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé diplomové práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. 4. 2010

Bc. Eva Dvorská

Hluchov 131
798 41 Kostelec na Hané

